

Rezultati analiza osteološke građe s nalazišta Koprivno i Zvonimirovo provedenih u razdoblju od 61. do 66. tjedna projekta

Koprivno – Križ

Grob 1

Tafonomija: kosti su srednje dobro ušćuvane, svijetle boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti i dobro razvijenim korteksom. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, desna ključna kost, lijeva zdjelična kost, oba ivera, lijeva skočna kost, obje nadlaktične kosti, obje lakatne kosti, obje palčane kosti, obje butne kosti, lijeva goljenična kost, obje lisne kosti, 3 grudna i 2 slabinska kralješka te 2 lijeva rebra.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje zakošeno čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i velike mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 40 do 45 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara petom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 40 do 45 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1984), odgovara 5. stupnju, odnosno starosti od 34,4 do 42,3 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su drugi sjekutić, očnjak i pretkutnjaci (drugi pretkutnjak nalazi se izvan alveole) dok je prvi sjekutić ispao postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su prvi i drugi kutnjak (prvi se nalazi izvan alveole); na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog i trećeg kutnjaka koji su ispali postmortalno (sjekutići i drugi pretkutnjak se nalaze izvan alveola). Karijesi nisu prisutni. Hipoplastični defekti prisutni su na maksilarnom očnjaku. Ovi defekti morfološki se očituju kao plitki vodoravni utori koji opasuju krunu zuba. Prisutnost ovih defekata veže se uz pojavu jakih avitaminoza, neonatalne žutice, anemije, zaraznih bolesti ili kronične neishranjenosti.

Patološke promjene: blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama. Cribra se orbitalia morfološki očituje po pojavi šupljikave, ponekad ispupčene kosti na gornjim svodovima orbita. Smatra se kako je posljedica anemije (Huss-Ashmore i sur., 1982). Blaga zarasla

ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenim i zatiljnoj kosti. Ektokranijalna se poroznost još naziva "kost u obliku narančine kore" budući se morfološki očituje po prisutnosti plitkih rupica oko bregme, sagitalnog šava i na zatiljnoj kosti (općenito pri vrhu svoda lubanje). Ektokranijalna poroznost prvi je put opisana kod mladih američkih vojnika koji su umrli kao ratni zarobljenici tijekom rata u Koreji (McKern i Stewart, 1957). Kod tih osoba, pojava ektokranijalne poroznost povezana je s dugotrajnim i sustavnim izgladnjivanjem. Visoke učestalosti uočene su i kod američkih vojnika koji su poginuli tijekom opsade utvrde Snake Hill u ratu iz 1812 a za koje također postoje povijesni dokumenti koji svjedoče o neadekvatnoj prehrani (Owsley i sur., 1991). Jedan Schmorlov defekt uočen je na 2. slabinskom kralješku. Schmorlovi defekti nastaju usljed prolapsa intervertebralnog diska u tijela susjednih kralješka (Schmorl i Junghanns, 1971). Njihova prisutnost može biti idiopatska ili povezana s nizom uzročnika među kojima je najčešći prekomjerni, kontinuirani fizički rad. Blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na glavi lijevog humerusa, na distalnoj zglobnoj ploštini desnog humerusa te na 1. i 2. slabinskom kralješku. Degenerativni osteoartritis karakterizira progresivna pojava osteofita oko rubova zglobnih ploština. U uznapredovalim oblicima inače glatka zglobna površina razvija koštane nodule, porozitet ili eburnaciju. Ove promjene rezultat su mikrotrauma koje su posljedica svakodnevnih aktivnosti i razlikuju se od traumatskog artritisa koji nastaje kao posljedica prekida normalnog biomehaničkog funkcioniranja zgloba. Kod ove osobe prisutnost degenerativnog osteoartritisa najvjerojatnije je povezana s nešto većom životnom dobi.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

2

Koprivno – Križ

Grob 1A

Tafonomija: kosti su vrlo loše ušćuvane, tamno smeđe boje. Izrazito su gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: gornja i donja čeljust, obje butne kosti, lijeva goljenična kost te jedno rebro na lijevoj i jedno na desnoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 2 do 3 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubiju.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutan je drugi mlječni kutnjak dok je prvi ispao postmortalno. Na lijevoj strani donje čeljusti prisutne su alveole mlječnih kutnjaka koji su ispali postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu zabilježeni.

Patološke promjene: prisutan je umjereni zarasli periostitis na medialnoj trećini diafize lijeve tibije.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

3

Koprivno – Križ**Grob 2**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetle boje, gracilne s vrlo rijetkom trabekularnom kosti i dobro razvijenim korteksom. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, lijeva zdjelična kost, križna kost, desni iver, lijeva petna kost, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje lakatne kosti, obje palčane kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 2 vratna, 7 grudnih i 2 slabinska kralješka te 2 rebra na svakoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na preko 60 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je izrazito rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara devetom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od preko 60 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 7. stupnju odnosno starosti od 59,2 do 71,2 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutan je samo prvi pretkutnjak dok su prvi sjekutić, drugi pretkutnjak i kutnjaci ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su samo prvi sjekutić i treći kutnjak (nalaze se izvan alveola). Na donjoj čeljusti desno prisutni su samo drugi sjekutić i očnjak dok je prvi pretkutnjak ispao postmortalno a svi ostali zubi zaživotno; na lijevoj strani prisutni su drugi sjekutić i očnjak dok su prvi sjekutić i pretkutnjaci ispali postmortalno a kutnjaci zaživotno. Karijesi nisu uočeni. Jedan hipoplastični defekt prisutan je na maksilarnom očnjaku.

Patološke promjene: blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama. Schmorlovi defekti prisutni su na 8., 9. i 10. grudnom te 2. slabinskom kralješku. Prisutna je koštana ankiloza križne i lijeve zdjelične kosti. Blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na desnoj lopatici, na proksimalnoj zgloboj ploštini lijeve tibije, na 9., 10., 11. i 12. grudnom te 4. i 5. slabinskom kralješku. Umjereni osteoartritis (porozitet) prisutan je na 7. vratnom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

4

Koprivno – Križ**Grob 3**

Tafonomija: kosti su srednje dobro ušćuvane, svijetle boje, robusne sa srednje gustom trabekularnom kosti i dobro razvijenim korteksom. Prisutni su slijedeći koštani elementi: desna sljepoočna kost, gornja i donja čeljust, lijeva lopatica, lijeva ključna kost, desna

zdjelična kost, obje nadlaktične kosti, lijeva lakatna kost, desna palčana kost, obje butne kosti, desna goljениčna kost te jedno desno rebro.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje velike mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 35 do 40 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara četvrtom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 35 do 40 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1984), odgovara 5. stupnju, odnosno starosti od 34,4 do 42,3 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su samo drugi sjekutić i očnjak (nalaze se izvan alveola); na lijevoj strani prisutni su prvi sjekutić (nalazi se izvan alveole), očnjak i treći kutnjak dok su drugi sjekutić, pretkutnjaci i prvi kutnjak ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su prvi sjekutić i kutnjaci (sjekutić i zadnja dva kutnjaka se nalaze izvan alveola) dok je drugi pretkutnjak ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim očnjaka koji je ispao postmortalno (sjekutići se nalaze izvan alveola). Prisutna su dva karijesa: jedan na maksili i jedan na mandibuli. Hipoplastični defekti prisutni su na maksilarnom centralnom sjekutiću.

Patološke promjene: blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na distalnoj zglobnoj ploštini desnog humerusa.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

5

Koprivno – Križ

Grob 4

Tafonomija: kosti su loše ušćuvane, svijetle boje, gracilne s rijetkom trabekularnom kosti i dobro razvijenim korteksom. Prisutni su slijedeći koštani elementi: lijeva tjemena kost, zatiljna kost, donja čeljust, obje ključne kosti, desna zdjelična kost, križna kost, desna petna kost, desna nadlaktična kost, desna lakatna kost, obje palčane kosti, desna butna kost, obje goljениčne kosti, desna lisna kost, jedan grudni kralježak te 6 rebara na lijevoj i 3 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 40 do 45 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara petom stupnju po klasifikaciji

Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 40 do 45 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1984), odgovara 5. stupnju, odnosno starosti od 34,4 do 42,3 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su samo sjekutići i očnjak koji se nalaze izvan alveola; na lijevoj strani prisutan je samo očnjak koji se nalazi izvan alveole. Na donjoj čeljusti desno prisutni su prvi sjekutić, očnjak i zadnja dva kutnjaka dok su drugi sjekutić i prvi pretkutnjak ispali postmortalno a drugi pretkutnjak i prvi kutnjak zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim kutnjaka (prvi je ispao postmortalno a zadnja dva zaživotno). Uočena su tri karijesa: jedna na maksili i dva na mandibuli. Hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: prisutan je fragment životinjske kosti najvjerojatnije dijafiza tibije ovce ili koze (lat. *capra/ovis*) u ušćivanom uzorku.

6

Koprivno – Križ Grob 4A

Tafonomija: kosti su vrlo loše ušćuvane, tamno smeđe boje. Izrazito su gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: jedan zub i jedno lijevo rebro.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 5 do 8 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubiju i veličine kostiju.

Zubi: na desnoj strani donje čeljusti prisutan je samo mlječni očnjak izvan alveole. Karijesi i hipoplastični defekti nisu zabilježeni.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: u ušćivanom uzorku prevladavaju fragmenti životinjskih kostiju. Vrsta životinje(a) ne može se, zbog loše ušćivanosti materijala, odrediti.

7

Koprivno – Križ Grob 5

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetle boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti i dobro razvijenim korteksom. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust,

prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelčne kosti, križna kost, oba ivera, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje lakatne kosti, obje palčane kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 11 rebara na lijevoj i 10 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelčne kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i velike mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 45 do 50 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je dosta rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelčne kosti odgovara šestom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 45 do 50 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim sjekutića koji su ispali zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim sjekutića i trećeg kutnjaka koji su ispali zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim drugog pretkutnjaka koji je ispao postmortalno i kutnjaka koji su ispali zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog kutnjaka koji je ispao postmortalno i trećeg kutnjaka koji je ispao zaživotno. Jedan karijes je prisutan na desnoj strani maksile. Uočena su dva alveolarna apcesa: jedan na maksili i jedan na mandibuli. Hipoplastični defekti prisutni su na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: Schmorlovi defekti su prisutni na 8., 10. i 12. grudnom. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenim i zatiljnoj kosti. Blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na desnoj lopatici, na distalnim zglobnim plošinama humerusa, na 7., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom te na 1., 2. i 3. slabinskom kralješku. Prisutna je koštana egzostoza na distalnoj trećini diafize desnog femura, nepravilnog oblika, veličine 43x14 mm. Stara zarasla fraktura prisutna je na medialnoj trećini diafize lijeve ulne s malim izremodeliranim kalusom, bez vidljive angulacije i znakova infekcije (slika 1).

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

8

Koprivno – Križ

Grob 6

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelčne kosti, križna kost, oba ivera, obje petne kosti,

obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje lakatne kosti, obje palčane kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te po 11 rebara na svakoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 12 do 14 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja stalnih zubiju i stupnja spojenosti diafiza s epifizama dugih kostiju.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim drugog kutnjaka koji je ispao postmortalno i trećeg kutnjaka koji još nije izrastao; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji još nije izrastao. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji još nije izrastao; na lijevoj strani situacija je identična. Karijesi i hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: blaga zarasla cribra orbitalia bilateralno je prisutna u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

9

Koprivno – Križ

Grob 7

Osoba A

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetle boje, gracilne s gustom trabekularnom kosti i dobro razvijenim korteksom. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, lijeva zdjelična kost, križna kost, desni iver, obje petne kosti, desna skočna kost, obje nadlaktične kosti, obje lakatne kosti, obje palčane kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 6 vratnih, svi grudni i slabinski kralješci te sva rebra.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 30 do 35 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara trećem stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 30 do 35 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su prvi pretkutnjak i kutnjaci dok su svi ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutna su samo prva dva kutnjaka dok su ostali zubi ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti na desnoj strani prisutni su drugi pretkutnjak te prvi i treći kutnjak dok su ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su samo kutnjaci dok su ostali zubi ispali postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: prisutna je blaga zarašla ektokranijalna poroznost na tjemenim i zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

10

Koprivno – Križ

Grob 7

Osoba B

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetle boje, gracilne s gustom trabekularnom kosti i dobro razvijenim korteksom. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje lakatne kosti, obje palčane kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 12 rebara na lijevoj i 11 na desnoj strani .

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 25 do 30 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara drugom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 25 do 30 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su drugi sjekutić, drugi pretkutnjak i prvi kutnjak dok su svi ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim drugog sjekutića, očnjaka i trećeg kutnjaka koji su ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti na desnoj strani prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Karijesi nisu uočeni. Hipolastični defekti su uočeni maksilarnom centralnom sjekutiću i mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutna je blaga zarašla ektokranijalna poroznost na tjemenim i zatiljnoj kosti. Schmorlovi defekti su prisutni na 1. i 2. slabinskom kralješku. Stara zarašla depresijska fraktura prisutna je na frontalnoj kosti iznad lijevog supraorbitalnog luka. Fraktura je vrlo plitka, ovalnog oblika, veličine 5x4 mm.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

11

Koprivno – Križ

Grob 8

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svjetlo smeđe boje s postmortalnim oštećenjima na vanjskom korteksu. Izrazito su gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, desna jagodična kost, gornja i donja čeljust, desna lopatica, obje ključne kosti, obje zdjeljene kosti, križna kost, obje nadlaktične kosti, obje lakatne kosti, obje palčane kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 9 grudnih i 3 slabinska kralješka te 10 lijevih i 9 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 0 do 0.5 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutne su samo alveole mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti. Na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani situacija je identična.

Patološke promjene: prisutan je umjereni zarasli periostitis na zdjelicama, na medialnim trećinama diafiza femura i na medialnim trećinama diafiza tibija.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne na ušćuванom materijalu.

12

Koprivno – Križ

Grob 8A

Osoba A

Tafonomija: kosti su srednje dobro ušćuvane, svjetlo žute boje s naglašenim postmortalnim oštećenjima na vanjskom korteksu. Izrazito su gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: obje tjemene kosti, desna sljepoočna kost, desna jagodična kost, donja čeljust, desna lopatica, obje ključne kosti, obje zdjeljene kosti, obje nadlaktične kosti, obje lakatne kosti, obje palčane kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, desna lisna kost, 3 slabinska kralješka te 9 rebara na lijevoj i 11 na desnoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 1 do 1.5 godinu. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi.

Zubi: na donjoj čeljusti desno prisutna je alveola drugog mlječnog sjekutića koji je ispao postmortalno dok su prvi sjekutić i očnjak tek djelomično izrasli a kutnjaci još nisu izrasli; na lijevoj strani situacija je identična. Karijesi i hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

13

Koprivno – Križ

Grob 8A

Osoba B

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svjetle boje. Izrazito su gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje nadlaktične kosti, obje lakatne kosti, obje palčane kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te po 11 lijevih i desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 5 do 6 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su mlječni očnjak i kutnjaci dok su sjekutići ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim drugog mlječnog sjekutića koji je ispao postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim mlječnog očnjaka koji je postmortalno ispao; na lijevoj strani situacija je identična. Karijesi i hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

14

Koprivno – Križ

Grob 9

Osoba A

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svjetlo žute boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost,

obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 6 vratnih, svi grudni i slabinski kralješci te 9 lijevih i 12 desnih rebara.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje zakošeno čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i velike mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 50 do 55 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara sedmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 50 do 55 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su sjekutići, očnjak i drugi kutnjak dok su pretkutnjaci ispali postmortalno a prvi i treći kutnjak zaživotno; na lijevoj strani prisutni su prvi sjekutić, očnjak, prvi pretkutnjak i prvi kutnjak dok su drugi sjekutić i drugi pretkutnjak ispali postmortalno a zadnja dva kutnjaka zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su očnjak i kutnjaci dok su sjekutići i pretkutnjaci ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim sjekutića i očnjaka koji su ispali postmortalno. Uočen je jedan karijes na maksili. Hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: prisutan je blagi osteoarthritis (osteofiti) na lopaticama, na glavama femura, na distalnim zglobnim ploštinama femura, na distalnim zglobnim ploštinama humerusa, na 4. i 5. vratnom, 6., 8. i 9. grudnom te 2. slabinskom kralješku. Prisutna je blaga zarasla ektokranijalna poroznost na tjemnim i zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

15

Koprivno – Križ

Grob 9

Osoba B

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svjetlo žute boje, gracilne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeonu kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 6 vratnih, svi grudni i slabinski kralješci te 10 lijevih i 9 desnih rebara.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 50 do 55 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara sedmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 50 do 55 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su očnjak, pretkutnjaci i zadnja dva kutnjaka dok su sjekutići ispali postmortalno a prvi kutnjak zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića, drugog pretkutnjaka i drugog kutnjaka koji su ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji je ispao zaživotno; na lijevoj strani prisutni su sjekutići, očnjak i prvi pretkutnjak dok su ostali zubi ispali zaživotno. Uočena su tri karijesa: jedan na maksili i dva na mandibuli. Uočena su dva alveolarna apcesa: jedan na maksili i jedan na mandibuli. Hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: prisutan je blagi osteoartritis (osteofiti) na lopaticama i na distalnim zglobnim plošinama femura. Prisutna je blaga zarasla ektokranijalna poroznost na tjemenim i zatiljnoj kosti. Schmorlovi defekti su prisutni na 12. grudnom i 1. slabinskom kralješku. Prisutan je litički defekt ovalnog oblika i oštih rubova, veličine 2x2 mm, na distalnoj zgloбноj ploštini lijeve tibije. Ovaj defekt najvjerojatnije predstavlja malu cistu koja nije imala kliničko značenje.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

16

Koprivno – Križ

Grob 10

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svjetlo smeđe boje. Kosti su izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, lijevi iver, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 11 lijevih i desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 12 do 14 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja stalnih zubiju i stupnja spojenosti diafiza s epifizama dugih kostiju.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog kutnjaka koji je ispao postmortalno i trećeg kutnjaka koji još nije izrastao; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji još nije izrastao. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji još nije izrastao; na lijevoj strani prisutni su očnjak, prvi pretkutnjak i prva dva kutnjaka dok su sjekutići i drugi pretkutnjak i ispali postmortalno a treći kutnjak još nije izrastao. Uočen je jedan karijes na mandibuli. Hipoplastični defekt je prisutan na maksilarnom centralnom sjekutiću.

Patološke promjene: prisutan je blagi zarasli periostitis na medialnoj trećini diafiza tibija. Blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

17

Koprivno – Križ

Grob 11

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjeljene kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 11 lijevih i 10 desnih rebara.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 1.5 do 2.5 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su mlječni drugi sjekutić i prvi kutnjak dok je prvi sjekutić ispao postmortalno a očnjak i drugi sjekutić su izrasli djelomično; na lijevoj strani situacija je identična. Na donjoj čeljusti desno prisutni su mlječni drugi sjekutić i prvi kutnjak dok su prvi sjekutić i očnjak ispali postmortalno a drugi kutnjak je djelomično izrastao; na lijevoj strani prisutan je mlječni prvi kutnjak dok su sjekutići i očnjak ispali postmortalno a drugi kutnjak je djelomično izrastao. Karijesi i hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: prisutna je blaga zarasla cribra orbitalia u orbitama. Prisutan je i umjereni zarasli periostitis na medialnim trećinama diafiza tibija.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku

18

Koprivno – Križ**Grob 12**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svjetle boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, lijevi iver, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi vratni, grudni i 3 slabinska kralješka te 7 lijevih rebara.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobovu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje zakošeno čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i velike mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 50 do 55 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara sedmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 50 do 55 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iskan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji još nije izrastao; na lijevoj strani situacija je identična. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji još nije izrastao; na lijevoj strani situacija je identična. Prisutan je jedan karijes na maksili. Uočen je jedan alveolarni apces na maksili. Hipoplastični defekti su prisutni na maksilarnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoarthritis na lopaticama, na distalnoj zglobojnoj ploštini desnog humerusa, na glavama femura, na distalnim zglobojnim plošinama femura i proksimalnim zglobojnim plošinama tibija, na 10., 11. i 12. grudnom te 1., 2. i 3. slabinskom kralješku. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenu i zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

19

Koprivno – Križ**Grob 13**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svjetle boje, gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje

ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te po 11 rebara na svakoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 16 do 18 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja stalnih zubiju i stupnja spojenosti diafiza s epifizama dugih kostiju.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi (sjekutići i očnjak nalaze se izvan alveola) osim prvog pretkutnjaka koji je ispao postmortalno i trećeg kutnjaka koji još nije izrastao; na lijevoj strani prisutni su svi zubi (svi zubi nalaze se izvan alveola) osim trećeg kutnjaka. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi dok je treći kutnjak djelomično izrastao; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno dok je treći kutnjak djelomično izrastao. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti su prisutni na maksilarnim centralnim sjekutićima te na maksilarnim i mandibularnim očnjacima..

Patološke promjene: prisutna je blaga zarasla ektokranijalna poroznost na tjemenim i zatiljnoj kosti. Schmorlovi defekti su prisutni na 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom i 1. slabinskom kralješku. Prisutan je blagi generalizirani aktivni periostitis na proksimalnoj trećini diafize lijeve ulne, na medialnoj trećini diafize lijeve fibule i na proksimalnoj trećini diafize desnog femura. Umjereni generalizirani aktivni periostitis prisutan je na 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. desnom rebri i na desnoj zdjelici. Umjereni zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija. Jaka zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

20

Koprivno – Križ

Grob 14

Osoba A

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svjetlo smeđe boje, gracilne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, desni iver, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 9 rebara na lijevoj i 4 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 25 do 30 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara drugom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 25 do 30 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su samo prvi i drugi kutnjak dok su svi ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića, očnjaka i trećeg kutnjaka koji su ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog pretkutnjaka i prvog kutnjaka koji su ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su drugi sjekutić, očnjak, drugi pretkutnjak i drugi kutnjak dok su prvi sjekutić, prvi pretkutnjak i treći kutnjak ispali postmortalno a prvi kutnjak zaživotno. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti su prisutni na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: Schmorlovi defekti su prisutni na 2., 3. i 4. slabinskom kralješku. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemnim kostima.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

21

Koprivno – Križ

Grob 14

Osoba B

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svjetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 3 vratna, svi grudni i slabinski kralješci te 3 lijeva i 2 desna rebra.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 14 do 15 godina. Starost je određena na temelju stupnja spojenosti diafiza s epifizama dugih kostiju.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutan je samo prvi kutnjak dok su svi ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutan je samo očnjak dok su svi ostali zubi ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su očnjak, prvi pretkutnjak i prvi kutnjak dok su svi ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutan je samo prvi kutnjak dok su sjekutići, očnjak, drugi pretkutnjak i drugi kutnjak ispali postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: Schmorlovi defekti prisutni su na 8., 9., 10. i 11. grudnom te 2., 3., 4. i 5. slabinskom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

22

Koprivno – Križ

Grob 14

Osoba C

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svjetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, lijevi iver, obje petne kosti, lijeva skočna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 3 vratna, 8 grudnih i 2 slabinska kralješka te 9 lijevih i 7 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 14 do 15 godina. Starost je određena na temelju stupnja spojenosti diafiza s epifizama dugih kostiju.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su prvi pretkutnjak i prva dva kutnjaka dok su svi ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su drugi sjekutić, pretkutnjaci i prva dva kutnjaka dok su prvi sjekutić i očnjak ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su drugi sjekutić i očnjak dok su prvi sjekutić i pretkutnjaci ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su drugi sjekutić, prvi pretkutnjak i prva dva kutnjaka dok su prvi sjekutić, očnjak i drugi pretkutnjak ispali postmortalno. Karijesi nisu prisutni. Jedan hipoplastični defekt prisutan je na mandibularnom očnjaku.

Patološke promjene: Schmorlovi defekti prisutni su na 7. i 8. grudnom kralješku. Blaga zarašla cribra orbitalia prisutna je u orbitama. Blago izražena rhomboidna fossa prisutna je na desnoj ključnoj kosti. Rhomboidne su fossae u svojoj osnovi benigni kortikalni defekti na hvatištu kostoklavikularnog ligamenta, te kao i svi benigni kortikalni defekti svjedoče o intenzivnoj fizičkoj aktivnosti, koju su u ovom slučaju provodili mišići ramenog obruča.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

23

Koprivno – Križ

Grob 15

Osoba A

Tafonomija: kosti su srednje dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti,

zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, lijeva ključna kost, obje zdjelične kosti, obje nadlaktične kosti, desna palčana kost, obje butne kosti, obje goljениčne kosti.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 0 do 0.5 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje

Zubi: na gornjoj čeljusti lijevo prisutne su samo alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti. Na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole mlječnih sjekutića i očnjaka koji trebaju izrasti.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

24

Koprivno – Križ

Grob 15

Osoba B

Tafonomija: kosti su loše ušćuvane, žute boje. Izrazito su gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: obje tjemene kosti, zatiljna kost, donja čeljust, lijeva lopatica, lijeva ključna kost, obje nadlaktične kosti, lijeva lakatna kost, obje butne kosti, obje goljениčne kosti.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje

Zubi: na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole mlječnih sjekutića, očnjaka i prvog kutnjaka koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole mlječnih sjekutića koji trebaju izrasti.

Patološke promjene: blagi aktivni periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

25**Koprivno – Križ****Grob 15****Osoba C**

Tafonomija: kosti su loše ušćuvane, žute boje, gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, obje sljepoočne kosti, donja čeljust, desna lopatica, obje zdjelične kosti, obje nadlaktične kosti, desna palčana kost, obje lakatne kosti, obje butne kosti.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje

Zubi: na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti.

Patološke promjene: blagi aktivni periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza femura.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

26**Koprivno – Križ****Grob 15****Osoba D**

Tafonomija: kosti su loše ušćuvane, žute boje. Izrazito su gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, obje sljepoočne kosti, donja čeljust, lijeva lopatica, obje nadlaktične kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 0 do 0.5 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje

Zubi: na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani situacija je identična.

Patološke promjene: blagi aktivni periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza femura, humerusa i desne tibije.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

27

Koprivno – Križ

Grob 15A

Osoba A

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, tamno smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, lijeva ključna kost, desna zdjelična kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, jedan vratni, 4 grudna i svi slabinski kralješci te 5 lijevih i 10 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 4 do 5 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutan je samo drugi mlječni sjekutić koji se nalazi izvan alveole; na lijevoj strani prisutni su mlječni kutnjaci dok su sjekutići i očnjak ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su drugi mlječni sjekutić i kutnjaci dok su prvi sjekutić i očnjak ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su mlječni kutnjaci dok su sjekutići i očnjak ispali postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: umjereni zrasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija. Blaga zrasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

28

Koprivno – Križ

Grob 15A

Osoba B

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, tamno smeđe boje. Izrazito su gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, jedan vratni, 3 grudna i svi slabinski kralješci te 6 lijevih i 2 desna rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 4 do 5 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni kutnjaci dok su ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su mlječni drugi sjekutić, očnjak i kutnjaci dok je prvi sjekutić ispao postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim drugog mlječnog sjekutića koji je ispao postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: umjereni zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija. Blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama. Prisutan je aktivni upalni proces na unutarnjoj stijenci lubanje na tjemenim kostima. Proces se morfološki očituje po prisutnosti nepravilne, hipervaskularizirane kosti koja u nepravilnim mrljama pokriva endokranijalne stjenke obiju parijetalnih kosti

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u uščuvanom uzorku.

29

Koprivno – Križ

Grob 15A

Osoba C

Tafonomija: kosti su dobro uščuvane, tamno smeđe boje. Izrazito su gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, gornja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, jedan vratni i jedan slabinski kralježak.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenske lubanje

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutne su samo alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani situacija je identična.

Patološke promjene: umjereni aktivni periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija. Blagi aktivni periostitis prisutan je na medialnim trećinama femura i lijevog radiusa.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u uščuvanom uzorku.

30

Koprivno – Križ**Grob 16**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te po 11 lijevih i desnih rebara.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje zakošeno čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i velike mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 45 do 50 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je dosta rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara šestom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 45 do 50 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iskan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim drugog sjekutića koji je ispao postmortalno i trećeg kutnjaka koji još nije izrastao; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim očnjaka koji je ispao postmortalno i trećeg kutnjaka koji je još nije izrastao. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića i prvog pretkutnjaka koji su ispali postmortalno. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti su prisutni na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: Schmorlovi defekti su prisutni na 7., 10. i 12. grudnom te 1. i 2. slabinskom kralješku. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na čeonj, tjemnim i zatiljnoj kosti. Blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na glavama femura, na distalnim zglobnim ploštinama femura, na proksimalnim zglobnim ploštinama tibija, na 7., 8. i 10. grudnom te 4. i 5. slabinskom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

31

Koprivno – Križ**Grob 17**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svjetlo smeđe boje s postmortalnim oštećenjima na vanjskom korteksu. Izrazito su gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su

slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, obje nadlaktične kosti, obje lakatne kosti, lijeva palčana kost, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 3 vratna, 9 grudnih i svi slabinski kralješci te po 11 lijevih i desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 1 do 2 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutan je mlječni prvi sjekutić (nalaz se izvan alveole) dok je drugi ispao postmortalno a očnjak i kutnjaci tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutni su mlječni sjekutići dok očnjak i kutnjaci tek trebaju izrasti. Na donjoj čeljusti desno prisutna je alveola prvog mlječnog sjekutića koji je ispao postmortalno dok ostali zubi tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: prisutan je blagi zarasli periostitis na medialnoj trećini diafize lijevog femura i lijeve tibije.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne na ušćivanom materijalu.

32

Koprivno – Križ

Grob 18

Osoba A

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, žute boje. Izrazito su gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti te 4 lijeva i 6 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje

Zubi: na gornjoj čeljusti lijevo prisutne su samo alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti. Na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti.

Patološke promjene: blagi aktivni periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza femura i desne tibije. Blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza humerusa.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

33

Koprivno – Križ

Grob 18

Osoba B

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, žute boje. Izrazito su gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, desna ključna kost, obje zdjelične kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, desna goljениčna kost, desna lisna kost.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti. Na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti.

Patološke promjene: blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnoj trećini diafize desne tibije.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

34

Koprivno – Križ

Grob 18

Osoba C

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, lijeva sljepoočna kost, donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, lijeva lisna kost.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje

Zubi: na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti.

Patološke promjene: blagi aktivni periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza femura i na lijevoj zdjelici. Blagi zrasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

35

Koprivno – Križ

Grob 19

Osoba A

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelčne kosti, križna kost, oba ivera, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 10 rebara na lijevoj i 9 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelčne kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 40 do 45 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelčne kosti odgovara petom stupnju po klasifikaciji Lovejaya i sur. (1985), što odgovara starosti od 40 do 45 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iskan i sur. 1984), odgovara 5. stupnju, odnosno starosti od 34,4 do 42,3 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno kutnjaci su ispali zaživotno a svi ostali zubi postmortalno; na lijevoj strani drugi kutnjak ispao je zaživotno a svi ostali zubi postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog i trećeg kutnjaka koji su ispali zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim drugog kutnjaka koji je ispao postmortalno i trećeg kutnjaka koji je ispao zaživotno. Uočen je jedan karijes na mandibuli. Hipoplastični defekti uočeni su na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutni su Schmorlovi defekti na 9., 11. i 12. grudnom kralješku. Blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na 3., 4. i 5. grudnom te 4. i 5. slabinskom kralješku. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenim i zatiljnoj kosti. Kod ove osobe ustanovljene su tri frakture: stara zarasla fraktura s malim kalusom, bez vidljive angulacije i znakova infekcije prisutna je na 8. lijevom rebru. Stara zarasla fraktura s malim kalusom, bez vidljive angulacije i znakova infekcije prisutna je na distalnoj trećini diafize desnog radiusa (tzv. Collesova fraktura). Stara zarasla fraktura s malim kalusom, bez vidljive angulacije i znakova infekcije prisutna je na distalnoj trećini diafize desne ulne.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

36

Koprivno – Križ

Grob 19

Osoba B

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, žute boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, donja čeljust, lijeva lopatica, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, desni iver, obje skočne kosti, obje petne kosti, lijeva nadlaktična kost, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobovu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje zakošeno čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i velike mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 40 do 45 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara petom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 40 do 45 godina.

Zubi: na donjoj čeljusti desno prisutan je samo prvi kutnjak dok su sjekutići, očnjak i drugi kutnjak ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića i prva dva kutnjaka koji su ispali postmortalno i trećeg kutnjaka koji je ispao zaživotno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na distalnim zglobnim ploštinama femura.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

37

Koprivno – Križ**Grob 19****Osoba C**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, lijeva ključna kost, obje zdjelične kosti, križna kost, desni iver, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, lijeva palčana kost, lijeva lakatna kost, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, lijeva lisna kost, 4 slabinska kralješka.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 55 do 60 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara osmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 55 do 60 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su samo očnjak i prvi pretkutnjak dok su sjekutići, prvi pretkutnjak i prvi kutnjak ispali postmortalno a zadnja dva kutnjaka su ispala zaživotno; na lijevoj strani prisutni su očnjak i pretkutnjaci dok su sjekutići i prvi kutnjak ispali postmortalno a kutnjaci zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutan je samo prvi sjekutić dok je drugi ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim zadnja dva kutnjaka koji su ispali zaživotno. Uočena su četiri karijesa na maksili. Hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: blagi degenerativni osteoarthritis (osteofiti) prisutan je na 2., 3., 4. i 5. slabinskom kralješku, na lopaticama, na distalnim zglobnim ploštinama humerusa. Jaki degenerativni osteoarthritis (osteofiti) prisutan je na distalnim zglobnim ploštinama femura i proksimalnim zglobnim ploštinama tibija.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

38

Koprivno – Križ**Grob 19****Osoba D**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, desna sljepoočna kost, desna jagodična kost, gornja i donja čeljust, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, oba ivera, desna skočna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, lijeva lisna kost.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje zakošeno čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i velike mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 50 do 55 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara sedmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 50 do 55 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su samo drugi sjekutić, očnjak i drugi pretkutnjak dok su prvi sjekutić i prvi pretkutnjak ispali postmortalno a kutnjaci zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića i prvog kutnjaka koji su ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno očnjak i prvi pretkutnjak ispali su postmortalno a svi ostali zubi zaživotno; na lijevoj strani prvi sjekutić i zadnja dva kutnjaka ispali su zaživotno a svi ostali zubi postmortalno. Uočen je jedan karijes na maksili. Hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na distalnim zglobnim ploštinama femura i distalnoj zglobnoj ploštini desnog humerusa. Litički defekt ovalnog oblika i oštih rubova, veličine 10x5 mm i dubine 4mm prisutan je na distalnoj zglobnoj ploštini lijevog humerusa.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

39

Koprivno – Križ

Grob 19

Osoba E

Tafonomija: kosti su loše ušćuvane, žute boje, robusne sa srednje gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, donja čeljust, obje zdjelične kosti, oba ivera, lijeva skočna kost, obje petne kosti, lijeva nadlaktična kost, lijeva palčana kost, lijeva lakatna kost, obje butne kosti, lijeva goljenična kost.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje zakošeno čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 35 do 40 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti

odgovara četvrtom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 35 do 40 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutan je samo prvi sjekutić koji se nalazi izvan alveole; na lijevoj strani prisutni su prvi sjekutić i očnjak koji se nalaze izvan alveola. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića i prvog kutnjaka koji su ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su očnjak, prvi pretkutnjak i zadnja dva kutnjaka dok su ostali zubi ispali postmortalno. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti su uočeni na maksilarnim centralnim sjekutićima, maksilarnom očnjaku i mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutna su dva osteoma na čeonj i zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

40

Koprivno – Križ

Grob 19

Osoba F

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, žute boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, lijeva lopatica, desna ključna kost, obje zdjelične kosti, desni iver, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje zakošeno čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i velike mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 50 do 55 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara sedmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 50 do 55 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno i prvog kutnjaka koji je ispao zaživotno. Na donjoj čeljusti desno sjekutići, očnjak i prvi pretkutnjak ispali su zaživotno; na lijevoj strani prvi sjekutić ispao je zaživotno a drugi sjekutić i očnjak ispali su postmortalno. Uočen je jedan karijes na maksili. Uočen je jedan alveolarni apces na maksili. Hipoplastični defekti uočeni su na maksilarnim očnjacima.

Patološke promjene: blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na desnoj lopatici i na distalnoj zglobojnoj ploštini desnog humerusa. Jaki degenerativni osteoartritis (eburnacija) prisutan je na proksimalnoj zglobojnoj ploštini desne tibije.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

41

Koprivno – Križ

Grob 20

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, tamno smeđe boje. Izrazito su gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, desna lopatica, obje ključne kosti, obje zdjeljene kosti, križna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, jedan vratni, 5 grudnih i svi slabinski kralješci te 8 lijevih i 12 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 4 do 5 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi mlječni zubi osim drugog sjekutića koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutan je samo mlječni prvi sjekutić koji se nalazi izvan alveole. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim drugog mlječnog sjekutića koji je ispao postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zarašli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

42

Koprivno – Križ

Grob 20A

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, žute boje. Izrazito su gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjeljene kosti, križna kost, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 10 grudnih i svi slabinski kralješci te 7 lijevih i 9 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 1.5 do 2 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su samo mlječni sjekutići koji se nalaze izvan alveola; na lijevoj strani prisutni su mlječni sjekutići i prvi kutnjak koji se nalaze izvan alveola. Na donjoj čeljusti desno prisutan je prvi mlječni kutnjak dok su sjekutići ispali postmortalno a očnjak i drugi kutnjak tek izrastaju; na lijevoj strani situacija je identična. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza femura. Blagi aktivni periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija. Blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

43

Koprivno – Križ

Grob 21

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svjetlo smeđe boje. Izrazito su gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, lijeva skočna kost, lijeva petna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 3 vratna, 5 grudnih i svi slabinski kralješci te po 11 rebara na svakoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 4 do 5 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim mlječnog očnjaka koji je ispao postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim mlječnog prvog sjekutića koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

44

**Koprivno – Križ
Grob 22**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, lijevi iver, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te sva rebra.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 25 do 30 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara drugom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 25 do 30 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića i trećeg kutnjaka koji su ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti uočeni su na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutni su Schmorlovi defekti na 7., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom kralješku. Blagi degenerativni osteoartritis prisutan je na 6. grudnom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

45

**Koprivno – Križ
Grob 23**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, 3 grudna i svi slabinski kralješci te 12 rebara na lijevoj i 11 na desnoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti. Na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti.

Patološke promjene: blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza humerusa.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

46

Koprivno – Križ Grob 24

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, jedan vratni, 9 grudnih i svi slabinski kralješci te 11 rebara na lijevoj i 12 na desnoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 1 do 1.5 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutne su mlječni sjekutići, očnjak i prvi kutnjak koji se nalaze izvan alveola; na lijevoj strani prisutni su mlječni prvi sjekutić, očnjak i prvi kutnjak dok je drugi sjekutić ispao postmortalno a drugi kutnjak je djelomično izrastao. Na donjoj čeljusti desno prisutni su mlječni sjekutići i prvi kutnjak dok je očnjak ispao postmortalno a drugi kutnjak još nije izrastao; na lijevoj strani prisutni su mlječni drugi sjekutić, očnjak i prvi kutnjak dok je prvi sjekutić ispao postmortalno a drugi kutnjak još nije izrastao. Karijesi i hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza femura i tibija. Umjerena aktivna cribra orbitalia prisutna je u orbitama. Blaga aktivna ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenu i zatiljoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

47

Koprivno – Križ**Grob 25****Osoba A**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, 5 vratnih, svi grudni i slabinski kralješci te 12 rebara na lijevoj i desnoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 7 do 8 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni očnjak i kutnjaci i trajni prvi kutnjak dok prvi sjekutić tek izrasta a drugi je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su mlječni očnjak i kutnjaci te prvi trajni kutnjak dok su sjekutići ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su mlječni kutnjaci i prvi trajni kutnjak dok su očnjak i prvi sjekutić ispali postmortalno a drugi sjekutić tek izrasta; na lijevoj strani prisutni su mlječni očnjak i kutnjaci te prvi trajni kutnjak dok je drugi sjekutić ispao postmortalno a prvi sjekutić tek izrasta. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zarašli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

48

Koprivno – Križ**Grob 25****Osoba B**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, lijeva jagodična kost, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, 5 grudnih i 4 slabinska kralješka te 5 rebara na lijevoj i 10 na desnoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 3 do 4 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi mlječni zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: umjereni zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija. Umjereni zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

49

Koprivno – Križ

Grob 26

Tafonomija: kosti su srednje dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, desna butna kost, jedan vratni, 3 grudna i svi slabinski kralješci te 10 rebara na lijevoj i 8 na desnoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje

Zubi: na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

50

Koprivno – Križ

Grob 27

Osoba A

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, desna ključna kost, križna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 5 do 6 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni kutnjaci dok su sjekutić i očnjak ispali postmortalno a prvi trajni kutnjak tek izrasta; na lijevoj strani situacija je identična. Na donjoj čeljusti desno prisutni su mlječni očnjak i kutnjaci dok prvi trajni kutnjak tek izrasta; na lijevoj strani prisutni su mlječni očnjak, kutnjaci i prvi trajni kutnjak. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zarašli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija. Blaga zarašla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u uščuvanom uzorku.

51

Koprivno – Križ

Grob 27

Osoba B

Tafonomija: kosti su vrlo dobro uščuvane, svijetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, lijeva ključna kost, obje zdjelične kosti, križna kost, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, lijeva palčana kost, lijeva lakatna kost, obje butne kosti, obje goljenične kosti, lijeva lisna kost.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 2 do 2.5 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni prvi sjekutić i kutnjaci dok su drugi sjekutić i očnjak ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su očnjak i kutnjaci dok su sjekutići ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi mlječni zubi osim drugog sjekutića koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi mlječni zubi osim očnjaka koji je ispao postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zarašli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija, femura i humerusa. Blaga aktivna cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u uščuvanom uzorku.

52

Koprivno – Križ**Grob 27****Osoba C**

Tafonomija: kosti su srednje dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje. Kosti su izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, desna sljepoočna kost, donja čeljust, desna lopatica, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, lijeva butna kost, desna goljenična kost, lijeva lisna kost, te jedno rebro na lijevoj i 3 na desnoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje

Zubi: na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti.

Patološke promjene: blagi zarašli periostitis prisutan je na medialnoj trećini diafize desne tibije. Blagi aktivni periostitis prisutan je na tjemanim kostima, na zdjelicama i na čitavoj diafizi lijevog femura.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

53

Koprivno – Križ**Grob 27****Osoba D**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, obje petne kosti, desna nadlaktična kost, desna palčana kost, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 3 do 4 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi mlječni zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su mlječni kutnjaci dok su ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim drugog sjekutića koji je ispao postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zarašli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija. Blaga zarašla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

54

Koprivno – Križ

Grob 27

Osoba E

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjeljene kosti, križna kost, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi vratni, grudni i 4 slabinska kralješka, 5 rebara na lijevoj i 9 na desnoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 6.5 do 7.5 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi mlječni zubi osim drugog sjekutića koji je ispao postmortalno te trajni prvi kutnjak; na lijevoj strani svi mlječni zubi ispali su postmortalno a prisutan je prvi trajni kutnjak. Na donjoj čeljusti desno prisutan je mlječni drugi kutnjak, trajni sjekutići i prvi trajni kutnjak dok je očnjak ispao postmortalno a prvi mlječni kutnjak zaživotno; na lijevoj strani prisutni su mlječni drugi kutnjak, prvi trajni sjekutić i kutnjak dok su mlječni očnjak i prvi kutnjak ispali postmortalno a drugi sjekutić tek izrasta. Uočena su dva karijesa: jedan na maksili i jedan na mandibuli. Hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: jaka aktivna cribra orbitalia prisutna je u orbitama. Jaka aktivna ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemnim kostima.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

55

Koprivno – Križ

Grob 28

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje

sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 12 rebara na lijevoj i 10 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 30 do 35 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara trećem stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 30 do 35 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim drugog sjekutića i drugog pretkutnjaka koji su ispali postmortalno te trećeg kutnjaka koji još nije izrastao; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim pretkutnjaka i trećeg kutnjaka koji su ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim sjekutića i prvog pretkutnjaka koji su ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića i prvog pretkutnjaka koji su ispali postmortalno. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti uočeni su na maksilarnim centralnim sjekutićima, te na maksilarnim i mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutni su Schmorlovi defekti na 11. i 12. grudnom kralješku. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenim i zatiljnoj kosti. Litički defekt ovalnog oblika i oštih rubova, veličine 2x1 mm, prisutan je na proksimalnoj zgubnoj ploštini desne tibije. Na 1. vratnom kralješku prisutan je konngentialni defekt.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

56

Koprivno – Križ

Grob 29

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, desna ključna kost, obje zdjelične kosti, križna kost, desni iver, lijeva skočna kost, lijeva petna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 5 vratnih, 7 grudnih i 4 slabinska kralješka te 3 rebara na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 55 do 60 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti

odgovara osmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 55 do 60 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi (sjekutići, očnjak i kutnjaci se nalaze izvan alveola). Na donjoj čeljusti desno prisutan je samo prvi sjekutić dok su očnjak i prvi pretkutnjak ispali postmortalno a kutnjaci zaživotno; na lijevoj strani prisutni su sjekutići dok su očnjak, prvi pretkutnjak i treći kutnjak ispali postmortalno a drugi pretkutnjak i prva dva kutnjaka zaživotno. Zabilježen je jedan karijes na desnoj strani maksile. Hipoplastični defekti uočeni su na maksilarnom očnjaku.

Patološke promjene: prisutna je blaga zarasla ektokranijalna poroznost na tjemenim i zatiljnoj kosti. Prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na lopaticama, na 3. i 10. grudnom te 2. i 3. slabinskom kralješku. Prisutan je jaki degenerativni osteoartritis (osteofiti+eburnacija) na distalnoj zglobnoj ploštini lijevog femura i proksimalnoj zglobnoj ploštini lijeve tibije. Umjereni degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na distalnoj zglobnoj ploštini desnog femura i proksimalnoj zglobnoj ploštini desne tibije.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

57

Koprivno – Križ

Grob 30

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, tamno smeđe boje, gracilne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, desni iver, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, svi kralješci te po 11 rebara na svakoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 45 do 50 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara šestom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 45 do 50 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog pretkutnjaka i zadnja dva kutnjaka koji su ispali zaživotno; na lijevoj strani prisutni su drugi sjekutić, očnjak, prvi pretkutnjak i treći kutnjak dok je prvi sjekutić ispao postmortalno a drugi pretkutnjak i prva dva kutnjaka zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su sjekutići i očnjak dok je prvi

pretkutnjak ispao postmortalno a drugi pretkutnjak i kutnjaci zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim kutnjaka koji su ispali zaživotno. Zabilježeno je sedam karijesa: tri na maksili i četiri na mandibuli. Uočena su dva alveolarna apcesa na mandibuli. Hipoplastični defekti uočeni su na maksilarnim i mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na distalnim zglobnim ploštinama humerusa, na glavi lijevog femura, na 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom te 1., 3., 4. i 5. slabinskom kralješku. Schmorlovi defekti su prisutni na 4., 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom te 1., 3., 4. i 5. slabinskom kralješku. Stara zarasla depresijska fraktura ovalnog oblika i vrlo plitka, veličine 16x8 mm, prisutna je na čeonj kosti iznad lijevog orbitalnog luka.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

58

Koprivno – Križ Grob 32

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, svi kralješci i sva rebra.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 40 do 45 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara petom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 40 do 45 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1984), odgovara 5. stupnju, odnosno starosti od 34,4 do 42,3 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića i drugog pretkutnjaka koji su ispali postmortalno te trećeg kutnjaka koji je ispao zaživotno; na lijevoj strani prisutni su očnjak, pretkutnjaci i treći kutnjak dok su sjekutići ispali postmortalno a prva dva kutnjaka zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog pretkutnjaka koji je ispao postmortalno i prvog kutnjaka koji je ispao zaživotno. Zabilježena su dva karijesa na maksili. Hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na lopaticama, na 4., 5., 6., 7., 8. i 9. grudnom te 4. slabinskom kralješku. Schmorlovi defekti su prisutni na 5.,

6., 7., 8. i 9. grudnom kralješku. Blago izražene rhomboidne fossae prisutne su na ključnim kostima. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenim i zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

59

Koprivno – Križ

Grob 33

Osoba A

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi vratni, 9 grudnih i 2 slabinska kralješka te 10 rebara na lijevoj i 11 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 30 do 35 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara trećem stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 30 do 35 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim drugog pretkutnjaka koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim drugog sjekutića i prvog pretkutnjaka koji su ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: prisutna je ankiloza 5. slabinskog kralješka i križne kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

60

Koprivno – Križ

Grob 33

Osoba B

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje

sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, desna lopatica, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, oba ivera, desna skočna kost, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, desna goljениčna kost, obje lisne kosti, 6 vratnih, 8 grudnih i svi slabinski kralješci.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 40 do 45 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara petom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 40 do 45 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1984), odgovara 5. stupnju, odnosno starosti od 34,4 do 42,3 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim sjekutića i prvog pretkutnjaka koji su ispali zaživotno; na lijevoj strani prisutni su drugi sjekutić i očnjak dok su svi ostali zubi ispali zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su sjekutići, očnjak i pretkutnjaci; na lijevoj strani prisutni su drugi sjekutić i očnjak dok je prvi sjekutić ispao postmortalno. Zabilježeno je pet karijesa: četiri na maksili i jedan na mandibuli. Zabilježena su dva alveolarna apcesa: jedan na maksili i jedan na mandibuli. Hipoplastični defekti prisutni su na maksilarnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na desnoj lopatici. Schmorlovi defekti su prisutni na 10. i 11. grudnom te 1. slabinskom kralješku. Blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

61

Koprivno – Križ

Grob 33

Osoba C

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: obje tjemene kosti, lijeva sljepoočna kost, gornja i donja čeljust, desna zdjelična kost, obje nadlaktične kosti, lijeva palčana kost, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti te jedno desno rebro.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje

Zubi: na gornjoj čeljusti lijevo prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti. Na gornjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

62

Koprivno – Križ

Grob 33

Osoba D

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 12 do 13 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića i očnjaka koji su ispali postmortalno te trećeg kutnjaka koji tek treba izrasti; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji tek treba izrasti. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim drugog sjekutića koji je ispao postmortalno te trećeg kutnjaka koji tek treba izrasti; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim sjekutića koji su ispali postmortalno te trećeg kutnjaka koji tek treba izrasti. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti prisutni su na maksilarnom centralnom sjekutiću, maksilarnom očnjaku i mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u lijevoj orbiti. Blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija i femura.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

63

Koprivno – Križ**Grob 33****Osoba E**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, lijeva zdjelična kost, križna kost, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 12 do 13 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi zubi (drugi kutnjak nalazi se izvan alveole) osim drugog pretkutnjaka koji je ispao postmortalno i trećeg kutnjaka; na lijevoj strani prisutni su svi zubi (prva dva kutnjaka nalaze se izvan alveola) osim drugog sjekutića koji je ispao postmortalno i trećeg kutnjaka. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji tek treba izrasti; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog pretkutnjaka koji je ispao postmortalno te trećeg kutnjaka tek treba izrasti. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

64

Koprivno – Križ**Grob 33****Osoba F**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, lijeva lopatica, lijeva ključna kost, obje zdjelične kosti, križna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 5 do 6 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni kutnjaci i drugi sjekutić (nalazi se izvan alveole) dok je očnjak ispao postmortalno a prvi trajni kutnjak tek izrasta; na lijevoj

strani prisutni su mlječni drugi sjekutić i kutnjaci dok su prvi sjekutić i očnjak ispali postmortalno a prvi trajni kutnjak tek izrasta. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi mlječni zubi (sjekutići se nalaze izvan alveola) osim očnjaka koji je ispao postmortalno te prvi trajni kutnjak; na lijevoj strani prisutni su mlječni očnjak i kutnjaci te prvi trajni kutnjak dok je drugi sjekutić ispao postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u uščuvanom uzorku.

65

Koprivno – Križ

Grob 34

Tafonomija: kosti su vrlo dobro uščuvane, tamne boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 10 lijevih i 9 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 9 do 10 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni kutnjaci, trajni prvi sjekutić i prvi kutnjak dok je drugi sjekutić ispao postmortalno a očnjak i drugi kutnjak tek izrastaju; na lijevoj strani prisutni su mlječni kutnjaci i prvi trajni kutnjak dok su trajni sjekutići i očnjak ispali postmortalno a drugi kutnjak tek izrasta. Na donjoj čeljusti desno prisutni su prvi trajni sjekutić i kutnjak dok su mlječni kutnjaci i drugi trajni sjekutić ispali postmortalno a očnjak tek izrasta; na lijevoj strani prisutan je prvi trajni kutnjak dok su mlječni kutnjaci, trajni sjekutić i očnjak ispali postmortalno. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti su prisutni na maksilarnom centralnom sjekutiću i maksilarnom očnjaku.

Patološke promjene: blagi zarasli periostitis prisutan je na distalnoj trećini diafize lijeve tibije.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u uščuvanom uzorku.

66

Koprivno – Križ**Grob 35**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, desni iver, lijeva skočna kost, lijeva petna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 9 lijevih i 10 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 6.5 do 7.5 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni kutnjaci i trajni prvi kutnjak dok su mlječni očnjak i trajni sjekutići ispali postmortalno; na lijevoj strani situacija je identična. Na donjoj čeljusti desno prisutni su drugi mlječni kutnjak, trajni sjekutići i prvi trajni kutnjak dok je drugi mlječni kutnjak ispao postmortalno a očnjak tek izrasta; na lijevoj strani situacija je identična. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

67

Koprivno – Križ**Grob 36****Osoba A**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi vratni, 10 grudnih i svi slabinski kralješci te 12 lijevih i 11 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 7 do 8 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni očnjak, kutnjaci i trajni prvi kutnjak (svi se nalaze izvan alveola); na lijevoj strani prisutni su mlječni kutnjaci, trajni prvi sjekutić i prvi trajni kutnjak dok drugi trajni sjekutić i očnjak tek izrastaju. Na donjoj čeljusti desno

prisutni su mlječni drugi sjekutić, očnjak i kutnjaci (drugi kutnjak nalazi se izvan alveole) dok prvi trajni sjekutić tek izrasta; na lijevoj strani prisutni su mlječni drugi sjekutić, očnjak i kutnjaci dok prvi trajni sjekutić tek izrasta. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

68

Koprivno – Križ

Grob 36

Osoba B

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, lijeva sljepoočna kost, lijeva jagodična kost, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 6 vratnih, svi grudni i slabinski kralješci te 9 lijevih i 11 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 7 do 8 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni očnjak, kutnjaci i trajni sjekutići i prvi kutnjak (svi se nalaze izvan alveola); na lijevoj strani situacija je identična. Na donjoj čeljusti desno prisutni su mlječni očnjak i kutnjaci te trajni sjekutići i prvi kutnjak; na lijevoj strani situacija je identična. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti prisutni su na maksilarnim centralnim sjekutićima.

Patološke promjene: blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija. Blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u lijevoj orbiti. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na lijevoj tjemenoj i zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

69

Koprivno – Križ

Grob 37

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost,

obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 11 lijevih i 12 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 9 do 10 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni kutnjaci i trajni prvi kutnjak dok su trajni sjekutići ispali postmortalno a očnjak i drugi kutnjak tek izrastaju; na lijevoj strani prisutni su mlječni kutnjaci te trajni drugi sjekutić i prvi kutnjak dok su trajni prvi sjekutić i očnjak ispali postmortalno a drugi kutnjak tek izrasta. Na donjoj čeljusti desno prisutni su mlječni kutnjaci te trajni sjekutići i prvi kutnjak dok očnjak i drugi kutnjak tek izrastaju; na lijevoj strani prisutni su mlječni kutnjaci te trajni sjekutići i prvi kutnjak dok je očnjak ispao postmortalno a drugi kutnjak tek izrasta. Uočen je jedan karijes na mandibuli. Hipoplastični defekti prisutni su na maksilarnom očnjaku.

Patološke promjene: blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija i femura. Umjereni zarasli periostitis prisutan je na medialnoj trećini diafize desne fibule. Umjereni zarasli cribra orbitalia prisutna je u orbitama. Umjereni zarasli ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenim kostima. Schmorlovi defekti su prisutni na 7. i 8. grudnom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

70

Koprivno – Križ Grob 37A

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetle boje, gracilne s vrlo rijetkom trabekularnom kosti i dobro razvijenim korteksom. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, lijeva petna kost, lijeva skočna kost, obje nadlaktične kosti, obje lakatne kosti, obje palčane kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 10 rebara na lijevoj i 9 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na preko 60 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je izrazito rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične

kosti odgovara devetom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od preko 60 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 7. stupnju odnosno starosti od 59,2 do 71,2 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutan je samo treći kutnjak dok su svi ostali zubi ispali zaživotno; na lijevoj strani prisutan su samo prvi kutnjak dok su svi ostali zubi ispali zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su samo očnjak i prvi pretkutnjak dok drugi kutnjak nedostaje a svi ostali zubi ispali su zaživotno; na lijevoj strani prisutni su očnjak i drugi pretkutnjak dok su drugi sjekutić i drugi pretkutnjak ispali postmortalno a ostali zubi zaživotno. Uočena su tri karijesa na mandibuli. Hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: prisutna je ankiloza 5. i 6. vratnog te 1. i 2. slabinskog kralješka. Blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na distalnim zglobnim ploštinama humerusa, na glavama femura, na distalnim zglobnim ploštinama tibija, na proksimalnim zglobnim ploštinama femura te na 5., 8. i 9. grudnom kralješku. Umjereni degenerativni osteoartritis (porozitet) prisutan je na 2., 3., 4., 5., 6. i 7. vratnom te 7. i 8. grudnom kralješku. Umjereni degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na glavama humerusa. Prisutna je ankiloza 5. slabinskog kralješka i križne kosti pri čemu je kralježak kolapsirao.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

71

Koprivno – Križ Grob 38

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, lijeva lopatica, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi vratni, 8 grudnih i svi slabinski kralješci te 10 rebara na lijevoj i 11 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 55 do 60 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara osmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 55 do 60 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno drugi pretkutnjak ispao je postmortalno a svi ostali zubi zaživotno; na lijevoj strani prisutni su očnjak i prvi pretkutnjak dok je drugi pretkutnjak ispao postmortalno a svi ostali zubi zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su prvi sjekutić,

očnjak i prvi pretkutnjak dok je drugi sjekutić ispio postmortalno a svi ostali zubi zaživotno; na lijevoj strani prisutan je samo prvi sjekutić dok je drugi sjekutić ispio postmortalno a svi ostali zubi zaživotno. Zabilježen je jedan karijes na lijevoj strani maksile. Hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: prisutna je blaga zarasla cribra orbitalia u orbitama. Prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na desnoj lopatici, na proksimalnim zglobnim plošinama tibija i na 3., 4. i 5. slabinskom kralješku. Prisutan je umjereni degenerativni osteoartritis (porozitet) na 2., 3., 4., 5., 6. i 7. vratnom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

72

Koprivno – Križ

Grob 39

Osoba A

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, lijeva jagodična kost, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, lijeva zdjelična kost, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 6 vratnih, svi grudni i slabinski kralješci te 10 rebara na lijevoj i 7 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 55 do 60 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara osmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 55 do 60 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Isan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno svi zubi ispali su zaživotno; na lijevoj strani sjekutići, očnjak i prvi pretkutnjak ispali su zaživotno a drugi pretkutnjak postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su očnjak i prvi pretkutnjak dok su sjekutići ispali postmortalno a svi ostali zubi zaživotno; na lijevoj strani prisutan je samo drugi sjekutić dok su prvi sjekutić i očnjak ispali postmortalno a svi ostali zubi zaživotno. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti uočeni su na mandibularnom očnjaku.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na lopaticama, na distalnim zglobnim ploštinama femura, na proksimalnim zglobnim ploštinama tibija, na 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom te 1., 2., 3., 4. i 5. slabinskom kralješku. Prisutan je umjereni degenerativni osteoartritis (osteofiti) na 6. vratnom kralješku. Prisutna je ankiloza križne kosti i 5. slabinskog kralješka.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: u ušćivanom uzorku prisutne su kosti miša.

73

Koprivno – Križ

Grob 39

Osoba B

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, gracilne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, desni iver, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, 6 vratnih, 11 grudnih i svi slabinski kralješci te 11 rebara na lijevoj i 6 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 20 do 25 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara prvom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 20 do 25 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića i očnjaka koji su ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutan je samo prvi kutnjak koji se nalazi izvan alveole. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim drugog sjekutića i drugog pretkutnjaka koji su ispali postmortalno. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti uočeni su na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: Schmorlovi defekti uočeni su na 5., 7., 8. i 11. grudnom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

74

Koprivno – Križ**Grob 40**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 6 vratnih, svi kralješci te 11 rebara na lijevoj i 12 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 25 do 30 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara drugom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 25 do 30 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim očnjaka i trećeg kutnjaka koji su ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji još nije izrastao; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti uočeni su na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemanim i zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

75

Koprivno – Križ**Grob 41****Osoba A**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne sa srednje gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 4 vratna, 9 grudnih i svi slabinski kralješci te 10 rebara na lijevoj i 8 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito

orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 35 do 40 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara četvrtom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 35 do 40 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim sjekutića i očnjaka koji su ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su kutnjaci dok su sjekutići i pretkutnjaci ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Uočena su četiri karijesa: tri na maksili i jedan na mandibuli. Jedan alveolarni apces uočen je na maksili. Hipoplastični defekti uočeni su na maksilarnom očnjaku i mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na 3., 4. i 5. slabinskom kralješku. Prisutna je i blaga zarasla ektokranijalna poroznost na tjemenim i zatiljnoj kosti. Stara zarasla fraktura s malim kalusom, bez vidljive angulacije i tragova infekcije, prisutna je na 2. metatarzalnoj kosti lijevog stopala.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

76

Koprivno – Križ

Grob 41

Osoba B

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 12 rebara na lijevoj i 11 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 50 do 55 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara sedmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 50

do 55 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su očnjak i prvi pretkutnjak dok su sjekutići ispali postmortalno a svi ostali zubi zaživotno; na lijevoj strani prisutni su očnjak i drugi kutnjak dok su sjekutići i pretkutnjaci ispali postmortalno a prvi i treći kutnjak zaživotno. Na donjoj čeljusti desno kutnjaci su ispali zaživotno dok su svi ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani drugi pretkutnjak i kutnjaci ispali su zaživotno dok su svi ostali zubi ispali postmortalno. Uočen je jedan karijes na maksili. Prisutan je jedan alveolarni apces na maksili. Hipoplastični defekti uočeni su na maksilarnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na 2., 3., 4., 6., 7., 10., 11. i 12. grudnom te 1., 2., 3., 4. i 5. slabinskom kralješku, na lopaticama i na distalnim zglobnim ploštinama femura. Umjereni degenerativni osteoartritis (porozitet) prisutan je na 2., 3., 4., 5., 6. i 7. vratnom kralješku. Prisutna je blaga zarasla ektokranijalna poroznost na tjemenim i zatiljnoj kosti. Prisutna je ankiloza 6. i 7. vratnog kralješka. Schmorlovi defekti su prisutni na 5., 6., 7., 8. i 9. grudnom kralješku. Stara zarasla fraktura s malim izremodeliranim kalusom, bez vidljive angulacije i tragova infekcije, prisutna je na 7. desnom rebru.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

77

Koprivno – Križ Grob 42

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, obje sljepoočne kosti, lijeva jagodična kost, donja čeljust, desna lopatica, obje ključne kosti, obje zdjeljene kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti te 2 rebra na lijevoj i 7 na desnoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje.

Zubi: na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

78

Koprivno – Križ**Grob 43**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, lijeva lopatica, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, lijeva skočna kost, lijeva petna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, lijeva lakatna kost, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 12 lijevih i 7 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 8 do 9 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni kutnjaci i trajni prvi kutnjak dok trajni sjekutići tek izrastaju; na lijevoj strani prisutni su mlječni očnjak, kutnjaci i trajni prvi kutnjak dok prvi trajni sjekutić tek izrasta. Na donjoj čeljusti desno prisutni su mlječni očnjak i kutnjaci i prvi trajni kutnjak dok drugi trajni sjekutić tek izrasta a prvi je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su mlječni očnjak i kutnjaci i prvi trajni kutnjak dok trajni sjekutići tek izrastaju. Uočen je jedan karijes na maksili. Hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

79

Koprivno – Križ**Grob 44**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetle boje, gracilne s vrlo rijetkom trabekularnom kosti i dobro razvijenim korteksom. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje lakatne kosti, obje palčane kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te sva rebra.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na preko 60 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je izrazito rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara devetom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti

od preko 60 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 7. stupnju odnosno starosti od 59,2 do 71,2 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno sjekutići i treći kutnjak ispali su postmortalno dok su drugi pretkutnjak i prva dva kutnjaka ispali zaživotno; na lijevoj strani sjekutići i očnjak ispali su postmortalno dok su svi ostali zubi ispali zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su drugi sjekutić, očnjak i pretkutnjaci dok je prvi sjekutić ispao postmortalno a kutnjaci zaživotno; na lijevoj strani prisutni su drugi sjekutić, očnjak, prvi pretkutnjak i prvi kutnjak dok su prvi sjekutić, drugi pretkutnjak i treći kutnjak ispali postmortalno a drugi kutnjak zaživotno. Uočena su četiri karijesa na mandibuli. Hipoplastični defekti prisutni su na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na distalnim zglobnim plošinama humerusa, na lopaticama, na glavama femura, na distalnim zglobnim plošinama tibija, na 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9, 10., 11. i 12. grudnom te 1., 2., 3. i 4. slabinskom kralješku. Umjereni degenerativni osteoartritis (porozitet) prisutan je na 5., 6. i 7. vratnom te 1. grudnom kralješku. Schmorlovi defekti su prisutni na 8., 9., 10. i 11. grudnom te 4. slabinskom kralješku. Blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

80

Koprivno – Križ

Grob 45

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, lijeva ključna kost, obje zdjeljene kosti, lijeva nadlaktična kost, lijeva palčana kost, lijeva lakatna kost, obje butne kosti, obje goljenične kosti, lijeva lisna kost, jedan vratni, 5 grudnih i 3 slabinska kralješka te 7 rebara na lijevoj i 8 na desnoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole mlječnih kutnjaka koji tek trebaju izrasti. Na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole mlječnih očnjaka i kutnjaka koji tek trebaju izrasti.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

81

Koprivno – Križ**Grob 46****Osoba A**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne sa srednje gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 12 rebara na lijevoj i 10 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 35 do 40 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara četvrtom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 35 do 40 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi (treći kutnjak nalazi se izvan alveole) osim drugog pretkutnjaka koji je ispao postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno i trećeg kutnjaka koji tek izrasta; na lijevoj strani prisutni su svi zubi (očnjak i pretkutnjaci nalaze se izvan alveola) osim drugog sjekutića i prvog kutnjaka koji su ispali postmortalno dok treći kutnjak još nije izrastao. Uočen je jedan karijes na maksili. Hipoplastični defekti uočeni su na maksilarnim centralnim sjekutićima, te na maksilarnim i mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na lopaticama. Prisutna je blaga zarašla ektokranijalna poroznost na tjemnim i zatiljnoj kosti. Schmorlovi defekti su prisutni na 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom te 1., 2., 3. i 4. slabinskom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

82

Koprivno – Križ**Grob 46****Osoba B**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 12 rebara na lijevoj i 11 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 40 do 45 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara petom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 40 do 45 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iskan i sur. 1984), odgovara 5. stupnju, odnosno starosti od 34,4 do 42,3 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti uočeni su na maksilarnim centralnim sjekutićima, te na maksilarnim i mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na distalnim zglobnim ploštinama femura, na proksimalnim zglobnim ploštinama tibija, na 11. i 12. grudnom te 1., 2., 4. i 5. slabinskom kralješku. Prisutna je umjerena zarasla ektokranijalna poroznost na čeonoj, tjemnim i zatiljnoj kosti. Schmorlovi defekti su prisutni na 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom te 1., 2. i 4. slabinskom kralješku. Prisutna je ankiloza 10. i 11. grudnog kralješka. Uočene su i umjereno izražene rhomboidne fossae na ključnim kostima.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

83

Koprivno – Križ**Grob 47**

Tafonomija: kosti su srednje dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, donja čeljust, lijeva ključna kost, desna zdjelična kost, obje nadlaktične kosti, desna lakatna kost, obje butne kosti, desna goljenična kost te 6 rebara na lijevoj i 7 na desnoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje.

Zubi: na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole mlječnih očnjaka i kutnjaka koji tek trebaju izrasti.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

84

Koprivno – Križ**Grob 48****Osoba A**

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, lijeva lopatica, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, lijeva nadlaktična kost, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, 2 grudna i svi slabinski kralješci te 3 rebara na lijevoj i 6 na desnoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 0.5 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje.

Zubi: na gornjoj čeljusti lijevo prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti. Na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti.

Patološke promjene: prisutan je blagi aktivni periostitis na medialnim trećinama diafiza tibija.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

85

Koprivno – Križ

Grob 48

Osoba B

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, desna ključna kost, obje zdjelične kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 7 grudnih i svi slabinski kralješci te 7 rebara na lijevoj i 8 na desnoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole mlječnih kutnjaka koji tek trebaju izrasti. Na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutna je samo alveola mlječnog drugog kutnjaka koji tek treba izrasti.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

86

Koprivno – Križ

Grob 49

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svjetle boje, gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 12 rebara na lijevoj i 11 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 16 do 18 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja stalnih zubiju i stupnja spojenosti diafiza s epifizama dugih kostiju.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji tek izrasta; na lijevoj strani situacija je identična. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi dok je treći kutnjak djelomično izrastao; na lijevoj strani situacija je identična. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti prisutni su na maksilarnim centralnim sjekutićima, te na maksilarnim i mandibularnim očnjacima..

Patološke promjene: Jedan Schmorlov defekt prisutan je na 8. grudnom kralješku. Blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama. Stara zarasla fraktura s malim kalusom i prisustvom osteomijelitisa (sequestar) uočena je na, najvjerojatnije, drugoj metakarpalnoj kosti desne šake.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

87

Koprivno – Križ

Grob 50

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, tamno smeđe boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeonu kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 12 rebara na lijevoj i 10 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 45 do 50 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara šestom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 45 do 50 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iskan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji je ispao zaživotno; na lijevoj strani situacija je identična. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Zabilježeno je pet karijesa: dva na maksili i tri na mandibuli. Uočen je jedan alveolarni apces na mandibuli. Hipoplastični defekti uočeni su na maksilarnim i mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na lopaticama, na distalnim zglobnim ploštinama humerusa, na distalnim zglobnim ploštinama femura, na 3., 4., 5., 6. i 7. vratnom te 4. i 5. slabinskom kralješku. Jaki degenerativni osteoartritis (eburnacija) prisutan je na glavi desnog femura i na acetabulumu desne zdjelice kosti. Schmorlovi defekti su prisutni na 9. i 10. grudnom kralješku. Blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenim i zatiljnoj kosti. Stara zarasla fraktura s malim kalusom i anteriornom angulacijom prisutna je na 6. desnom rebru.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

88

Koprivno – Križ

Grob 51

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svjetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelice kosti, križna kost, desni iver, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te sva rebra.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 14 do 15 godina. Starost je određena na temelju stupnja spojenosti diafiza s epifizama dugih kostiju.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su prvi pretkutnjak i prva dva kutnjaka dok su svi ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani situacija je identična. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji je tek djelomično izrastao; na lijevoj strani situacija je identična. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti prisutni su na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: Schmorlov defekt prisutan je na 6. grudnom kralješku. Blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama. Blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnoj trećini diafize lijeve tibije. Blago izražene rhomboidne fossae prisutne su na ključnim kostima.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

89

Koprivno – Križ**Grob 52**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, 3 vratna, 6 grudnih i svi slabinski kralješci te 8 lijevih i 9 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 3.5 do 4.5 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi mlječni zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su samo kutnjaci dok su sjekutići i očnjak ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su mlječni kutnjaci i sjekutići dok je očnjak ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi mlječni zubi. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: umjerena zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

90

Koprivno – Križ**Grob 53****Osoba A**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, lijeva lopatica, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, lijeva goljениčna kost, 2 vratna, 4 grudna i svi slabinski kralješci te 6 lijevih i 2 desna rebra.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 1.5 do 2.5 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni očnjak i prvi kutnjak dok su sjekutići ispali postmortalno a drugi kutnjak tek izrasta; na lijevoj strani prisutni su drugi sjekutić, očnjak i prvi kutnjak dok je prvi sjekutić ispao postmortalno a drugi kutnjak tek izrasta. Na

donjoj čeljusti desno prisutni su svi mlječni zubi osim drugog kutnjaka koji tek izrasta; na lijevoj strani prisutni su svi mlječni zubi osim očnjaka koji je ispao postmortalno i drugog kutnjaka koji tek izrasta. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

91

Koprivno – Križ

Grob 53

Osoba B

Tafonomija: kosti su srednje dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, lijeva sljepoočna kost, desna lopatica, desna butna kost, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, 6 grudnih kralježaka te jedno lijevo i 4 desna rebra.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 1.5 do 2 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutan je samo mlječni prvi sjekutić koji se nalazi izvan alveole. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

92

Koprivno – Križ

Grob 54

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, desna ključna kost, obje zdjeljene kosti, križna kost, desna petna kost, obje nadlaktične kosti, lijeva palčana kost, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, desna lisna kost, jedan vratni, 4 grudna i svi slabinski kralješci te 7 lijevih i 3 desna rebra.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 3.5 do 4.5 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi mlječni zubi osim sjekutića koji su ispali postmortalno; na lijevoj strani nedostaju mlječni drugi sjekutić i očnjak koji su ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi mlječni zubi osim očnjaka koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zarašli periostitis prisutan je na medialnoj trećini diafize desne fibule. Umjerena zarašla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

93

Koprivno – Križ

Grob 55

Osoba A

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, lijeva ključna kost, lijeva zdjelična kost, lijeva petna kost, obje nadlaktične kosti, lijeva palčana kost, lijeva lakatna kost, obje butne kosti, lijeva goljenična kost, obje lisne kosti, jedan vratni, jedan grudni i 2 slabinska kralješka te 11 lijevih i 8 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 3 do 4 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni očnjak i prvi kutnjak (nalaze se izvan alveola); na lijevoj strani nedostaju mlječni prvi sjekutić i očnjak koji su ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole mlječnih sjekutića i kutnjaka koji su ispali postmortalno; na lijevoj strani situacija je identična. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zarašli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza lijeve fibule i tibije. Blaga zarašla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

94

Koprivno – Križ**Grob 55****Osoba B**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, desna lopatica, desna ključna kost, obje zdjelične kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, desna lisna kost.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 1 do 2 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni kutnjaci dok su ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su sjekutići i kutnjaci dok je očnjak ispao postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutan je prvi mlječni kutnjak dok su sjekutići i očnjak ispali postmortalno a drugi kutnjak tek izrasta; na lijevoj strani prisutni su mlječni prvi sjekutić i prvi kutnjak dok je drugi sjekutić ispao postmortalno a očnjak i drugi kutnjak tek izrastaju. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zarašli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija. Blaga zarašla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

95

Koprivno – Križ**Grob 55****Osoba C**

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, donja čeljust, lijeva lopatica, lijeva ključna kost, lijeva zdjelična kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, lijeva lisna kost, jedan slabinski kralježak te 6 rebara na lijevoj i 6 na desnoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje.

Zubi: na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

96

Koprivno – Križ

Grob 55

Osoba D

Tafonomija: kosti su loše ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje nadlaktične kosti, desna palčana kost, obje butne kosti, desna goljenična kost.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju veličine dugih kostiju i debljine stijenke lubanje.

Zubi: nisu prisutni u ušćivanom uzorku.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

97

Koprivno – Križ

Grob 56

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 12 rebara na lijevoj i 11 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja

ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 50 do 55 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara sedmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 50 do 55 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebra (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog pretkutnjaka koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prva dva kutnjaka koji su ispali zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prva dva kutnjaka koji su ispali zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim drugog kutnjaka koji je ispao zaživotno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na 3., 4., 6., 7., 9., 10., 11. i 12. grudnom te 1., 2., 3. i 4. slabinskom kralješku, na lopaticama, na distalnim zglobnim ploštinama humerusa i na distalnim zglobnim ploštinama femura. Prisutna je blaga zarasla ektokranijalna poroznost na tjemenim i zatiljnoj kosti. Prisutna je ankiloza 5. slabinskog kralješka i križne kosti. Schmorlovi defekti su prisutni na 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom te 1. slabinskom kralješku. Blago izražena rhomboidna fossa prisutna je na desnoj ključnoj kosti. Stara zarasla depresijska fraktura ovalnog oblika, vrlo plitka, veličine 17x11 mm prisutna je na lijevoj strani čeone kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

98

Koprivno – Križ

Grob 57

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 3 vratna, svi grudni i slabinski kralješci te 6 lijevih i 9 desnih rebra.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 2 do 3 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni očnjak i kutnjaci dok su sjekutići ispali postmortalno; na lijevoj strani nedostaju mlječni drugi sjekutić i očnjak koji su ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi mlječni zubi; na lijevoj strani nedostaje prvi mlječni sjekutić koji je ispao postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: umjereni zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

99

Koprivno – Križ Grob 58

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 12 rebara na lijevoj i 9 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobovu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 30 do 35 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara trećem stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 30 do 35 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim sjekutića i očnjaka koji su ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su drugi sjekutić, pretkutnjaci i drugi kutnjak dok su ostali zubi ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim očnjaka i drugog pretkutnjaka koji su ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Karijesi nisu uočeni. Jedan hipoplastični defekt uočen je na mandibularnom očnjaku.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na 5. slabinskom kralješku. Prisutna je blaga zarasla ektokranijalna poroznost na tjemnim i zatiljnoj kosti. Schmorlovi defekti su prisutni na 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom kralješku. Blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

100

Koprivno – Križ**Grob 59**

Tafonomija: kosti su loše ušćuvane, žute boje, gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, desna nadlaktična kost, 2 vratna i 5 grudnih kralježaka te 2 rebra na lijevoj i 4 na desnoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti. Na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

101

Koprivno – Križ**Grob 60**

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, desna lopatica, desna ključna kost, obje zdjelične kosti, obje nadlaktične kosti, lijeva palčana kost, lijeva lakatna kost, desna butna kost, desna lisna kost, 4 slabinska kralješka te 3 rebra na lijevoj i 4 na desnoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 0.5 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti. Na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti.

Patološke promjene: umjerena zarasla cribra orbitalia prisutna je u desnoj orbiti. Umjereni aktivni periostitis prisutan je medialnoj trećini lijevog femura.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

102

**Koprivno – Križ
Grob 61**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svjetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 11 rebara na lijevoj i 12 na desnoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 14 do 15 godina. Starost je određena na temelju stupnja spojenosti diafiza s epifizama dugih kostiju.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji je djelomično izrastao; na lijevoj strani situacija je identična. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji još izrastao; na lijevoj strani situacija je identična. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti prisutni su na maksilarnim centralnim sjekutićima i maksilarnim očnjacima.

Patološke promjene: Schmorlovi defekti prisutni su na 7., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom te 1. slabinskom kralješku. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemanim kostima. Blagi aktivni periostitis prisutan je na medialnoj trećini diafize lijevog femura.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

103

**Koprivno – Križ
Grob 62**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 12 rebara na lijevoj i 12 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 55 do 60 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara osmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 55 do 60 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutne su alveole drugog pretkutnjaka i prva dva kutnjaka koji su ispali postmortalno dok je treći kutnjak ispao zaživotno; na lijevoj strani prisutni su prvi sjekutić, očnjak i prvi pretkutnjak (nalaze se izvan alveola) te drugi pretkutnjak i prva dva kutnjaka dok je treći kutnjak ispao zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su drugi sjekutić, očnjak, drugi pretkutnjak i treći kutnjak dok su prvi sjekutić i prvi pretkutnjak ispali postmortalno a prva dva kutnjaka zaživotno; na lijevoj strani prisutan je samo prvi sjekutić dok su drugi sjekutić i očnjak ispali postmortalno a svi ostali zubi zaživotno. Zabilježena su tri karijesa: dva na maksili i jedan na mandibuli. Hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na lopaticama, na distalnim zglobnim ploštinama femura, na glavama femura, na 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom te 1., 3., 4. i 5. slabinskom kralješku. Schmorlovi defekti su prisutni na 4., 6., 8., 9., 10. i 12. grudnom te 1. slabinskom kralješku. Koštana ankiloza prisutna je između 5. slabinskog kralješka i križne kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

104

Koprivno – Križ

Grob 64

Osoba A

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svjetlo žute boje, gracilne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi vratni, 9 grudnih i svi slabinski kralješci te 12 lijevih i 10 desnih rebara.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 50 do 55 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara sedmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 50 do 55 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno svi zubi ispali su zaživotno; na lijevoj strani prisutan je samo očnjak dok su svi ostali zubi ispali zaživotno. Na donjoj čeljusti desno kutnjaci su ispali zaživotno dok su svi ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani situacija je identična. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: prisutan je blagi osteoartritis (osteofiti) na lopaticama, na 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom te 2., 3., 4. i 5. slabinskom kralješku. Prisutna je blaga zarasla cribra orbitalia u lijevoj orbiti. Schmorlov defekt je prisutan na 3. slabinskom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

105

Koprivno – Križ

Grob 64

Osoba B

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo žute boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 3 vratna, svi grudni i slabinski kralješci te 12 rebara na lijevoj i 10 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 40 do 45 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara petom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 40 do 45 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1984), odgovara 5. stupnju, odnosno starosti od 34,4 do 42,3 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim kutnjaka koji su ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog kutnjaka koji je ispao postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno i trećeg kutnjaka koji još nije izrastao; na lijevoj strani prisutni su svi zubi (zadnja dva kutnjaka nalaze se izvan alveola) osim drugog pretkutnjaka koji je ispao postmortalno i prvog kutnjaka. Uočena su tri karijesa: dva na maksili i jedan na mandibuli. Hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na 4. grudnom kralješku. Schmorlovi defekti su prisutni na 4., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom te 1., 2., 3. i 4. slabinskom kralješku. Stara zarasla, vrlo plitka, depresijska fraktura ovalnog oblika veličine 2x2 mm nalazi se čeonj kosti, iznad desnog orbitalnog luka. Litički defekt ovalnog oblika, oštih rubova veličine 4x3 mm, nalazi se na distalnoj zglobnoj ploštini lijeve tibije. Drugi litički defekt, također ovalnog oblika, oštih rubova veličine 2x1 mm, nalazi se na distalnoj zglobnoj ploštini desne tibije.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

106

Koprivno – Križ

Grob 66

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 6 rebara na lijevoj i 8 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i velike mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 55 do 60 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara osmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 55 do 60 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su prvi sjekutić i očnjak dok su drugi sjekutić i prvi pretkutnjak ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su očnjak i prvi pretkutnjak dok su sjekutići ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutan je samo očnjak dok su zadnja dva kutnjaka ispala zaživotno a svi ostali zubi postmortalno; na lijevoj strani prisutni su

očnjak, prekutnjaci i prvi kutnjak dok su zadnja dva kutnjaka ispala zaživotno a sjekutići postmortalno. Uočena su dva karijesa na maksili. Hipoplastični defekti uočeni su na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na distalnim zglobnim ploštinama femura, na proksimalnim zglobnim ploštinama tibija, na 4., 5., 6., 10. i 12. grudnom te 1., 3., 4. i 5. slabinskom kralješku. Prisutan je umjereni degenerativni osteoartritis (porozitet) na 7. vratnom te 1. i 2. grudnom kralješku. Umjereni degenerativni osteoartritis (osteofiti+porozitet) prisutan je na lopaticama. Schmorlovi defekti su uočeni na 7., 9., 10., 11. i 12. grudnom te 2. slabinskom kralješku. Prisutna je ankiloza 5. i 6. vratnog kralješka. Stara zarasla fraktura s masivnim izremodeliranim kalusom, kompliciranom upalom – osteomijelitis, te s vidljivim otvorom za istjecanje gnojne tekućine (sequestar) prisutna je na desnom haluxu (kost u stopalu na koju se veže palac) (slika 2). Još jedna fraktura prisutna je na lubanji. Radi se o staroj zarasloj penetrirajućoj frakturi nepravilnog oblika veličine 51x41 mm koja se nalazi na lijevoj parietalnoj kosti (slika 3). Svod lubanje je probijen ali nema znakova infekcije. Rubovi su glatki i izremodelirani što svjedoči o tome da je osoba preživjela traumu. Lokacija i veličina defekta snažno sugeriraju teška neurološka oštećenja.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

107

Koprivno – Križ

Grob 67

Osoba A

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, donja čeljust, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, lijevi iver, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 55 do 60 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara osmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 55 do 60 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutan je samo prvi sjekutić koji se nalazi izvan alveole; na lijevoj strani prisutni su svi zubi (svi se nalaze izvan alveole). Na donjoj čeljusti desno prisutni su sjekutići i očnjak dok su kutnjaci ispali zaživotno a prekutnjaci postmortalno; na

lijevoj strani prisutni su drugi sjekutić, očnjak i prvi pretkutnjak dok su drugi pretkutnjak i kutnjaci ispali zaživotno a prvi sjekutić postmortalno. Uočena su četiri karijesa na maksili. Hipoplastični defekti uočeni su na maksilarnim centralnim sjekutićima i maksilarnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na glavama himerusa, na distalnim zglobnim plošinama femura, na proksimalnoj zglobnoj ploštini desne tibije i na glavi lijevog femura. Blago izražene rhomboidne fossae prisutne su na obim ključnim kostima.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

108

Koprivno – Križ

Grob 67

Osoba B

Tafonomija: kosti su srednje dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: obje tjemene kosti, lijeva sljepoočna kost, prsna kost, lijeva lopatica, obje ključne kosti, lijevi iver, obje skočne kosti, desna petna kost, obje nadlaktične kosti, lijeva palčana kost, lijeva lakatna kost, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije lubanje koja pokazuje velike mastoideuse, i 2) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 25 do 30 godina na temelju stupnja obliteracije kranijalnih šavova, istrošenosti zubnih ploha i nedostatka pojave degenerativnih promjena na zglobnim plošinama.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su očnjak i prvi pretkutnjak koji se nalaze izvan alveole; na lijevoj strani prisutni su očnjak, pretkutnjaci i kutnjaci (svi se nalaze izvan alveola). Na donjoj čeljusti desno prisutni su pretkutnjaci i prvi kutnjak (svi se nalaze izvan alveole); na lijevoj strani prisutni su drugi sjekutić, očnjak, pretkutnjaci i prva dva kutnjaka (svi se nalaze izvan alveola). Uočena su četiri karijesa na maksilarnim zubima. Hipoplastični defekti uočeni su na maksilarnim očnjacima i mandibularnom očnjaku.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

109

Koprivno – Križ**Grob 67****Osoba C**

Tafonomija: kosti su srednje dobro ušćuvane, svjetlo smeđe boje, gracilne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: zatiljna kost, lijeva lopatica, lijeva zdjelična kost, križna kost, oba ivera, lijeva petna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) opće gracilnosti kostiju.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 50 do 55 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara sedmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 50 do 55 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti na lijevoj strani prisutni su samo sjekutići koji se nalaze izvan alveola. Na donjoj čeljusti na lijevoj strani prisutni su sjekutići, očnjak, prvi pretkutnjak i kutnjaci (svi se nalaze izvan alveola). Karijesi nisu uočeni. Jedan hipoplastični defekt prisutan je na maksilarnom centralnom sjekutiću.

Patološke promjene: prisutan je blagi osteoartritis (osteofiti) na lijevoj lopatici, na glavama femura i na proksimalnim zglobnim ploštinama tibija.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

110

Koprivno – Križ**Grob 68**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 8 rebara na lijevoj i 10 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 50 do 55 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara sedmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 50 do 55 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebra (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su prvi sjekutić, očnjak i drugi pretkutnjak dok su prvi sjekutić, prvi pretkutnjak i prvi kutnjak ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim zadnja dva kutnjaka koji su ispali zaživotno i drugog sjekutića koji je ispao postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim sjekutića koji su ispali postmortalno. Uočena su tri karijesa: jedan na maksili i dva na mandibuli. Hipoplastični defekti uočeni su na centralnom maksilarnom sjekutiću, te na maksilarnim i mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom te 1., 2., 3., 4. i 5. slabinskom kralješku, na lopaticama i na proksimalnim zglobnim ploštinama tibija. Prisutna je blaga zarasla ektokranijalna poroznost na tjemenim i zatiljnoj kosti. Prisutna je ankiloza 3. i 4. grudnog kralješka. Schmorlovi defekti su prisutni na 4., 5., 6., 7., 8. i 9. grudnom te 4. slabinskom kralješku. Jako izražene rhomboidne fossae prisutne su na ključnim kostima. Blagi zarasli periostitis prisutan je na proksimalnoj trećini diafize desne tibije.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

111

Koprivno – Križ Groblje 69

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeonu kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, lijeva jagodična kost, gornja i donja čeljust, obje zdjelične kosti, križna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 3 vratna i 4 grudna kralješka te 7 lijevih i 8 desnih rebra.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 7 do 8 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni kutnjaci, trajni prvi sjekutić i prvi kutnjak dok je mlječni očnjak ispao postmortalno a drugi trajni sjekutić je još u procesu rasta; na lijevoj strani prisutni su mlječni očnjak i kutnjaci, trajni prvi sjekutić i prvi kutnjak dok je drugi trajni sjekutić još u procesu rasta. Na donjoj čeljusti desno prisutni su mlječni kutnjaci te

trajni prvi kutnjak (svi se nalaze izvan alveola) dok je prvi trajni sjekutić ispao postmortalno a drugi je još u procesu rasta; na lijevoj strani prisutni su mlječni kutnjaci i prvi trajni kutnjak dok su mlječni očnjak i prvi trajni sjekutić ispali postmortalno a drugi trajni sjekutić je još u procesu rasta. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti prisutni su na maksilarnim centralnim sjekutićima.

Patološke promjene: blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija. Blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u desnoj orbiti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

112

Koprivno – Križ Grob 70

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, lijeva tjemena kost, zatiljna kost, lijeva sljepoočna kost, donja čeljust, obje lopatice, desna ključna kost, obje zdjeljene kosti, križna kost, oba ivera, lijeva skočna kost, lijeva petna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 5 vratnih, 4 grudna i 4 slabinska kralješka te 4 lijeva i 6 desnih rebara..

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 12 do 13 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su drugi sjekutić i pretkutnjaci (svi se nalaze izvan alveola); na lijevoj strani prisutni su prvi sjekutić i prvi pretkutnjak. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji tek treba izrasti; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno, drugog pretkutnjaka koji je u procesu rasta te trećeg kutnjaka tek treba izrasti. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti prisutni su na maksilarnom centralnom sjekutiću i mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: blagi aktivni periostitis prisutan je na medialnoj trećini diafize lijevog femura. Blaga aktivna ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenim i zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

113

Koprivno – Križ Grob 71

Tafonomija: kosti su vrlo loše ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, lijeva nadlaktična kost, lijeva palčana kost, lijeva lakatna kost, obje butne kosti, jedan grudni i jedan slabinski kralježak te 3 rebra na lijevoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje.

Zubi: nisu prisutni u ušćuванom uzorku.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

114

Koprivno – Križ Grob 73

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 12 rebara na lijevoj i 11 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 30 do 35 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara trećem stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 30 do 35 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim drugog sjekutića (očnjak i drugi kutnjak nalaze se izvan alveola); na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića i očnjaka koji su ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Uočen je jedan karijes na maksili. Hipoplastični defekti uočeni su na jednom maksilarnom, te oba mandibularna očnjaka.

Patološke promjene: Schmorlovi defekti su uočeni na 6., 7., 8. i 12. grudnom te 1., 2., 3. i 4. slabinskom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

115

Koprivno – Križ

Grob 74

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, desna sljepoočna kost, obje jagodične kosti, gornja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, desna zdjelična kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, 2 vratna, 5 grudnih i svi slabinski kralješci te 9 rebara na lijevoj i 9 na desnoj strani.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje.

Zubi: na gornjoj čeljusti na desnoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani situacija je identična.

Patološke promjene: prisutan je jaki aktivni periostitis na medialnim trećinama diafiza tibija i fibula.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

116

Koprivno – Križ

Grob 75

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, gracilne sa srednje gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, 6 vratnih, svi grudni i slabinski kralješci te 12 lijevih i 11 desnih rebara.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 35 do 40 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara četvrtom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 35 do 40 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1984), odgovara 5. stupnju, odnosno starosti od 34,4 do 42,3 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim sjekutića koji su ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim drugog kutnjaka koji je ispao postmortalno. Zabilježeno je pet karijesa: tri na maksili i dva na mandibuli. Zabilježena su dva alveolarna apcesa na mandibuli. Hipoplastični defekti uočeni su na maksilarnim centralnim sjekutićima, te na maksilarnim i mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: Schmorlovi defekti su prisutni na 6., 8., 9. i 10. grudnom kralješku. Blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na 11. grudnom kralješku. Litički defekt, najvjerojatnije cista, ovalnog oblika i oštih rubova, veličine 2x1 mm, prisutan je na distalnoj zglobnoj ploštini lijeve tibije.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

117

Koprivno – Križ

Grob 76

Osoba A

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, lijeva ključna kost, lijeva zdjelična kost, desna nadlaktična kost, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 1 do 2 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni drugi sjekutić i prvi kutnjak dok su prvi sjekutić i očnjak ispali postmortalno a drugi kutnjak je još u procesu rasta; na lijevoj strani nedostaje mlječni očnjak koji je ispao postmortalno a drugi kutnjak je još u procesu rasta. Na donjoj čeljusti desno prisutan je mlječni prvi kutnjak dok su sjekutići ispali postmortalno a očnjak i drugi kutnjak su u procesu rasta; na lijevoj strani prisutan je prvi

kutnjak a mlječni sjekutić i očnjak nedostaju (ispali su postmortalno) dok je drugi kutnjak u procesu rasta. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

118

Koprivno – Križ

Grob 76

Osoba B

Tafonomija: kosti su srednje dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, gornja i donja čeljust, lijeva zdjelična kost, lijeva nadlaktična kost, lijeva butna kost, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 1 do 2 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na lijevoj strani gornje čeljusti prisutan je samo mlječni drugi sjekutić dok su svi ostali zubi ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutna je samo alveola prvog sjekutića koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutne su alveole svih zubi koji su ispali postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blaga zarašla cribra orbitalia prisutna je u lijevoj orbiti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

119

Koprivno – Križ

Grob 76

Osoba C

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, gornja i donja čeljust, desna lopatica, obje ključne kosti, desna zdjelična kost, lijeva nadlaktična kost, desna palčana kost, desna lakatna kost, lijeva butna kost, obje goljениčne kosti.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje.

Zubi: na gornjoj čeljusti na desnoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti. Na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani situacija je identična.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

120

Koprivno – Križ

Grob 76

Osoba D

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: obje tjemene kosti, donja čeljust, lijeva ključna kost, lijeva nadlaktična kost, desna palčana kost, obje lakatne kosti, desna butna kost, lijeva goljenična kost, lijeva lisna kost.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 0.5 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje.

Zubi: na donjoj čeljusti lijevo prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

121

Koprivno – Križ

Grob 77

Osoba A

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti,

obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi vratni, grudni i 3 slabinska kralješka te 7 lijevih i 10 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 9 do 10 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni kutnjaci i trajni prvi kutnjak dok su trajni sjekutići ispali postmortalno a očnjak tek izrasta; na lijevoj strani prisutni su mlječni kutnjaci te trajni prvi kutnjak (nalazi se izvan alveole) dok su trajni sjekutići ispali postmortalno a očnjak tek izrasta. Na donjoj čeljusti desno prisutni su mlječni drugi kutnjak te trajni sjekutići i prvi kutnjak dok trajni očnjak i drugi kutnjak tek izrastaju; na lijevoj strani prisutni su mlječni drugi kutnjak te trajni drugi sjekutić i prvi kutnjak dok su drugi mlječni kutnjak i prvi sjekutić ispali postmortalno a očnjak tek izrasta. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti prisutni su na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: blagi zarašli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija. Stara zarašla, vrlo plitka, depresijska fraktura ovalnog oblika, veličine 7x7 mm, prisutna je na čeonj kosti. Nema znakova infekcije.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

122

Koprivno – Križ

Grob 77

Osoba B

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, obje nadlaktične kosti, lijeva lakatna kost, obje butne kosti, obje goljenične kosti, lijeva lisna kost.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 3 do 4 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni kutnjaci dok su ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani situacija je identična. Na donjoj čeljusti desno prisutni su mlječni kutnjaci dok su svi ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su očnjak i kutnjaci dok su sjekutići ispali postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zrasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza humerusa i tibija. Umjerena aktivna ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenim i zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

123

Koprivno – Križ

Grob 77

Osoba C

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 3.5 do 4.5 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni očnjak i prvi kutnjak dok su ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su kutnjaci dok su ostali zubi ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno svi zubi su ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su kutnjaci dok su ostali zubi ispali postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zrasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza femura i lijeve fibule. Umjereni zrasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija. Blaga zrasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

124

Koprivno – Križ

Grob 77

Osoba D

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje zdjelične kosti, lijeva nadlaktična kost, lijeva lakatna kost, obje butne kosti, obje goljениčne kosti.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 2.5 do 3.5 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni očnjak i kutnjaci dok je drugi sjekutić ispao postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su prvi sjekutić i kutnjaci dok su ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su očnjak i kutnjaci dok su ostali zubi ispali postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnoj trećini diafize lijevog femura. Umjereni zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija. Blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

125

Koprivno – Križ

Grob 78

Osoba A

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, jedan vratni, 4 grudna i svi slabinski kralješci te 10 lijevih i 5 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 4 do 5 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi mlječni zubi a prvi trajni kutnjak je u procesu rasta; na lijevoj strani situacija je identična. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi mlječni zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno. Uočena su dva karijesa na maksili. Hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija i fibula.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

126

Koprivno – Križ**Grob 78****Osoba B**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, desna ključna kost, obje zdjelične kosti, lijeva nadlaktična kost, desna palčana kost, desna lakatna kost, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, 3 vratna, jedan grudni i 4 slabinska kralješka te 2 lijeva i 5 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 4 do 5 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi mlječni zubi osim očnjaka koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su kutnjaci dok su ostali zubi ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi mlječni zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim sjekutića koji su ispali postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zarašli periostitis prisutan je na proksimalnim trećinama diafiza tibija. Blaga zarašla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

127

Koprivno – Križ**Grob 79**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, lijeva ključna kost, obje zdjelične kosti, križna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, 3 vratna, 8 grudnih i svi slabinski kralješci te 8 lijevih i 6 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 2.5 do 3.5 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na lijevoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni očnjak i kutnjaci dok su sjekutići ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su kutnjaci dok su ostali zubi ispali

postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zarašli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija. Blaga zarašla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

128

Koprivno – Križ

Grob 80

Osoba A

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, gracilne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje zdjelične kosti, križna kost, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 6 vratnih, svi grudni i slabinski kralješci te 7 rebara na lijevoj i 10 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 55 do 60 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara osmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 55 do 60 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su očnjak, prvi pretkutnjak i prva dva kutnjaka dok su sjekutići i drugi pretkutnjak ispali postmortalno a treći kutnjak zaživotno; na lijevoj strani prisutni su očnjak i prvi pretkutnjak dok su sjekutići i drugi pretkutnjak ispali postmortalno a kutnjaci zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim kutnjaka koji su ispali zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog pretkutnjaka koji je ispao postmortalno i zadnja dva kutnjaka koji su ispali zaživotno. Uočeno je šest karijesa: četiri na maksili i dva na mandibuli. Prisutna su dva alveolarna apcesa na maksili. Hipoplastični defekti uočeni su na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na distalnim zglobnim ploštinama femura, na lopaticama, na distalnim zglobnim ploštinama humerusa, na 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom te 1., 2., 3. i 4. slabinskom kralješku. Schmorlovi defekti su uočeni na 7., 10., 11. i 12. grudnom te 1., 2., 3. i 4. slabinskom kralješku. Blaga

zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenim i zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

129

Koprivno – Križ

Grob 80

Osoba B

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, desna lopatica, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, lijeva skočna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, 4 vratna, 8 grudnih i svi slabinski kralješci te 4 rebra na lijevoj i 4 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zgloбnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 55 do 60 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara osmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 55 do 60 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebra (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno zadnja dva kutnjaka ispala su zaživotno a svi ostali zubi postmortalno; na lijevoj strani kutnjaci su ispali zaživotno a svi ostali zubi postmortalno. Na donjoj čeljusti desno svi zubi su ispali zaživotno; na lijevoj strani treći kutnjak ispao je postmortalno dok su svi ostali zubi ispali zaživotno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na distalnoj zgloбnoj ploštini desnog femura, na desnoj lopatici, na glavi lijevog femura, na 8. i 9. grudnom te 5. slabinskom kralješku. Schmorlovi defekti su uočeni na 6., 7., 8. i 9. grudnom te 4. i 5. slabinskom kralješku. Ankiloza je prisutna na 3., 4. i 5. vratnom kralješku. Sve duge kosti kao i kosti lubanje zahvaćene su aktivnim upalnim procesom koji se manifestira značajnim zadebljanjem diafize kosti, vrlo jakim gnojnim upalnim ranama (aktivni sequestri) kao i transformacijom vanjskog korteksa kosti (humerus, čeona kost).

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

130

Koprivno – Križ

Grob 81

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, jedan vratni, 10 grudnih i svi slabinski kralješci te 11 lijevih i 10 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 1 do 1.5 godinu. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutan je samo mlječni drugi kutnjak koji je djelomično izrastao; na lijevoj strani prisutan je drugi mlječni kutnjak koji je djelomično izrastao dok je prvi sjekutić ispao postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutan je prvi sjekutić, drugi je ispao postmortalno a očnjak i prvi kutnjak su u procesu rasta dok drugi kutnjak još nije izrastao; na lijevoj strani prisutne su alveole sjekutića koji su ispali postmortalno dok su očnjak i prvi kutnjak u procesu rasta a drugi kutnjak još nije izrastao. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza humerusa i tibija. Blaga aktivna ektokranijalna poroznost prisutna je na zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

131

Koprivno – Križ

Grob 82

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svjetle boje, gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, svi vratni, 11 grudnih i 2 slabinska kralješka te 11 rebara na lijevoj i 12 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 15 do 17 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja stalnih zubiju i stupnja spojenosti diafiza s epifizama dugih kostiju.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji tek izrasta; na lijevoj strani situacija je identična. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi dok je treći kutnjak djelomično izrastao; na lijevoj strani situacija je identična. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti prisutni su na maksilarnim centralnim sjekutićima, te na maksilarnim i mandibularnim očnjacima..

Patološke promjene: Schmorlovi defekti prisutni su na 8., 9. i 10. grudnom kralješku. Blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama. Ova osoba ima dvije fracture: 1) staru zaraslu frakturu s malim izremodeliranim kalusom, bez prisustva infekcije uočena je na proksimalnoj trećini diafize lijevog radiusa; 2) stara zarasla fraktura s malim izremodeliranim kalusom i blagim zaraslim osteomijelitisom (sequestar) prisutna je na lijevoj ključnoj kosti. Blagi aktivni periostitis prisutan je i na distalnoj trećini diafize desnog femura. Zarasli periostitis prisutan je na čitavoj dužini diafiza obiju tibija. Aktivni umjereni osteomijelitis prisutna je duž čitave dužine diafize desne tibije praćen blagim zadebljanjem kosti bez vidljivog sequestra. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenim i zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

132

Koprivno – Križ

Grob 83

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 12 lijevih i 11 desnih rebara..

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 12 do 13 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su drugi mlječni sjekutić, stalni očnjak, prvi pretkutnjak i prva dva kutnjaka dok su sjekutići ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su prvi sjekutić, prvi pretkutnjak i prva dva kutnjaka dok su drugi sjekutić i očnjak ispali postmortalno a drugi pretkutnjak je u procesu rasta. Na donjoj čeljusti desno prisutni su

sjekutići, očnjak, drugi mlječni kutnjak i prva dva stalna kutnjaka dok je prvi pretkutnjak ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su prvi sjekutić, očnjak, prvi pretkutnjak, drugi mlječni kutnjak i prva dva stalna kutnjaka dok je drugi sjekutić ispao postmortalno. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti prisutni su na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza femura i tibija. Blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

133

Koprivno – Križ Grob 84

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne sa srednje gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, lijeva skočna kost, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 12 rebara na lijevoj i 9 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 35 do 40 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara četvrtom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 35 do 40 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog kutnjaka koji je ispao zaživotno i trećeg kutnjaka koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim sjekutića koji su ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim drugog pretkutnjaka koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog pretkutnjaka koji je ispao postmortalno. Uočen je jedan karijes na maksili. Hipoplastični defekti uočeni su na maksilarnom centralnom sjekutiću, te na maksilarnim i mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na 8. i 9. grudnom te 2. slabinskom kralješku. Prisutna je blaga zarasla ektokranijalna poroznost na tjemenu i zatiljnoj kosti. Schmorlovi defekti su prisutni na 7., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom kralješku. Jako izraženi osteoartritis (osteofiti) prisutan je na glavi lijevog femura. Bilateralne, jako izražene rhomboidne fossae prisutne su na ključnim kostima.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

134

**Koprivno – Križ
Grob 85**

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, desna lopatica, lijeva ključna kost, obje zdjelične kosti, križna kost, desna lakatna kost, obje butne kosti, obje goljenične kosti, 4 vratna, 4 grudna i svi slabinski kralješci te 4 lijeva rebra.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 3 do 4 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni kutnjaci dok su ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su drugi sjekutić i kutnjaci dok su ostali zubi ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su kutnjaci dok su ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani situacija je identična. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi aktivni periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija. Blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza femura. Blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u desnoj orbiti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

135

**Koprivno – Križ
Grob 85A
Osoba A**

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: obje tjemene kosti, zatiljna kost, desna sljepoočna kost, desna jagodična kost, gornja i donja čeljust, desna lopatica, obje ključne kosti, desna zdjelična kost, križna kost, lijevi iver, obje skočne kosti, lijeva petna kost, obje nadlaktične kosti, lijeva palčana kost, obje lakatne kosti, desna butna kost, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 4 vratna kralješka.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 50 do 55 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara sedmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 50 do 55 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti lijevo prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka (prvi sjekutić i pretkutnjaci nalaze se izvan alveola). Na donjoj čeljusti desno prisutna su zadnja dva kutnjaka dok su drugi pretkutnjak i prvi kutnjak ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutna su tri kutnjaka koja se nalaze izvan alveola. Karijesi i hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na desnoj lopatici te na 4. vratnom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u uščuvanom uzorku.

136

Koprivno – Križ

Grob 85A

Osoba B

Tafonomija: kosti su loše uščuvane, svijetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: lijeva lopatica, desna ključna kost, križna kost, obje nadlaktične kosti, lijeva palčana kost, desna lakatna kost, obje lisne kosti, jedan slabinski kralježak te 3 lijeva i 6 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 4 do 5 godina. Starost je određena na temelju duljine dugih kostiju.

Zubi: nisu prisutni u uščuvanom uzorku.

Patološke promjene: nisu prisutne u uščuvanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u uščuvanom uzorku.

137

Koprivno – Križ**Grob 86**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, lijeva lopatica, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, lijeva lisna kost, jedan vratni, 7 grudnih i svi slabinski kralješci te 10 lijevih i 11 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 0.5 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje.

Zubi: na gornjoj čeljusti na desnoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti. Na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti; na lijevoj strani situacija je identična.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

138

Koprivno – Križ**Grob 87**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetle boje, gracilne s vrlo rijetkom trabekularnom kosti i dobro razvijenim korteksom. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje lakatne kosti, obje palčane kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, svi vratni, 11 grudnih i svi slabinski kralješci te 8 lijevih i 11 desnih rebara.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na preko 60 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je izrazito rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara devetom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti

od preko 60 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 7. stupnju odnosno starosti od 59,2 do 71,2 godina.

Zubi: na donjoj čeljusti desno svi zubi su ispali zaživotno osim prvog sjekutićai očnjaka koji su ispali postmortalno; na lijevoj strani svi zubi su ispali zaživotno osim drugog sjekutića koji je još prisutan i očnjaka koji je ispao postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na lopaticama, na glavama femura, na distalnim zglobnim ploštinama femura, na proksimalnim zglobnim ploštinama tibija, na 4., 5., 6., 8., 9, 10., 11. i 12. grudnom te 4. i 5. slabinskom kralješku. Umjereni degenerativni osteoartritis (porozitet) prisutan je na 2., 3., 4., 5. i 6. vratnom kralješku. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenim i zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

139

Koprivno – Križ

Grob 88

Osoba A

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, gracilne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, svi vratni i grudni, 4 slabinska kralješka te 7 rebara na lijevoj i 10 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 50 do 55 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara sedmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 50 do 55 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim drugog kutnjaka koji je ispao zaživotno te trećeg kutnjaka; na lijevoj strani prisutni su sjekutići, drugi pretkutnjak i prvi kutnjak dok je očnjak ispao postmortalno a ostali zubi zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog i trećeg kutnjaka koji su ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim drugog pretkutnjaka i prvog kutnjaka koji su ispali postmortalno i trećeg kutnjaka koji je ispao zaživotno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na lopaticama te na distalnoj zglobnoj ploštini desnog humerusa. Umjereni degenerativni osteoartritis (porozitet) prisutan je na 3., 4., 5., 6. i 7. vratnom kralješku. Umjereni degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na glavama femura i na distalnim zglobnim plošinama femura. Jaki degenerativni osteoartritis (eburnacija) prisutan je na proksimalnoj zglobnoj ploštini lijeve tibije. Schmorlovi defekti su uočeni na 10., 11. i 12. grudnom te 1. i 2. slabinskom kralješku. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemnim i zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

140

Koprivno – Križ

Grob 88

Osoba B

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješki te 11 rebara na lijevoj i 12 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 55 do 60 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara osmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 55 do 60 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Isan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su očnjak i treći kutnjak dok su sjekutići i pretkutnjaci ispali postmortalno a prva dva kutnjaka zaživotno; na lijevoj strani prisutni su drugi sjekutić i očnjak dok je prvi sjekutić ispao postmortalno a svi ostali zubi zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim drugog sjekutića koji je ispao postmortalno, trećeg kutnjaka koji još nije izrastao i prvog sjekutića; na lijevoj strani situacija je identična. Uočen je jedan karijes na mandibuli. Hipoplastični defekti uočeni su na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na distalnim zglobnim ploštinama humerusa, na distalnim zglobnim ploštinama femura, na glavama femura, na proksimalnim zglobnim ploštinama tibija, na 3. i 12. grudnom te 2., 3., 4. i 5. slabinskom kralješku. Umjereni degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na glavama humerusa. Umjereni zarašla ektokranijalna poroznost prisutna je na čeonjoj, tjemenim i zatiljnoj kosti. Schmorlovi defekti su uočeni na 6. i 11. grudnom te 2. slabinskom kralješku. Blago izražena rhomboidna fossa prisutna je na lijevoj ključnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

141

Koprivno – Križ Grob 89

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, gracilne sa srednje gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, lijevi iver, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 4 vratna, 11 grudnih, svi slabinski kralješci te 6 rebara na lijevoj i 7 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 35 do 40 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara četvrtom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 35 do 40 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji je ispao zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji je ispao postmortalno te drugog pretkutnjaka i prva dva kutnjaka koji su ispali zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim kutnjaka koji su ispali zaživotno. Uočeo je sedam karijesa: pet na maksili i dva na mandibuli. Uočena su dva alveolarna apcesa na maksili. Hipoplastični defekti uočeni su na maksilarnim centralnim sjekutićima i mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutna je blaga zarašla ektokranijalna poroznost na tjemenim i zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

142

Koprivno – Križ**Grob 90**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, gracilne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje zdjelične kosti, križna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 4 vratna, svi grudni i slabinski kralješci te 7 rebara na lijevoj i 2 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 50 do 55 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara sedmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 50 do 55 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog i trećeg kutnjaka kutnjaka koji su ispali zaživotno; na lijevoj strani prisutni su drugi sjekutić, očnjak, prvi pretkutnjak i zadnja dva kutnjaka dok je prvi sjekutić ispao postmortalno a drugi pretkutnjak i prvi kutnjak zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno te prvog i trećeg kutnjaka koji su ispali zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji je ispao zaživotno. Uočeno je pet karijesa: dva na maksili i tri na mandibuli. Prisutan je jedan alveolarni apces na maksili. Hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na lopaticama, na 4., 5., 6., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom te 5. slabinskom kralješku. Ankiлоza je prisutna na 11. i 12. grudnom kralješku. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenu i zatiljnoj kosti. Stara zarasla fraktura s dobro izremodeliranim kalusom, posteriornom angulacijom ali bez znakova infekcije prisutna je na desnoj ključnoj kosti (slika 4).

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

143

Koprivno – Križ**Grob 91****Osoba A**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetle boje, gracilne s vrlo rijetkom trabekularnom kosti i dobro razvijenim korteksom. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti,

gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, desni iver, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje lakatne kosti, lijeva palčana kost, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 4 vratna, 8 grudnih i 4 slabinska kralješka te 8 lijevih i 3 desna rebra.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na preko 60 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je izrazito rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara devetom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od preko 60 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 7. stupnju odnosno starosti od 59,2 do 71,2 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno svi zubi ispali su zaživotno; na lijevoj strani situacija je identična. Na donjoj čeljusti desno prisutan je očnjak dok su sjekutići i pretkutnjaci ispali postmortalno a kutnjaci zaživotno; na lijevoj strani sjekutići i očnjak ispali su postmortalno dok su svi ostali zubi ispali zaživotno. Karijesi nisu uočeni. Jedan hipoplastični defekt prisutan je na mandibularnom očnjaku.

Patološke promjene: blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na glavama humerusa, na distalnim zglobnim ploštinama femura, na proksimalnoj zglobnoj ploštini desne tibije, na distalnoj zglobnoj ploštini desnog humerusa, na 3., 5., 6., 10., 11. i 12. grudnom te 1., 2., 3. i 4. slabinskom kralješku. Umjereni degenerativni osteoartritis (osteofiti+porozitet) prisutan je na lopaticama. Schmorlovi defekti su prisutni na 10. i 11. grudnom te 2. slabinskom kralješku. Stara zarasla fraktura s malim izremodeliranim kalusom i bez znakova infekcije prisutna je na medialnoj trećini diafize lijeve fibule.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

144

Koprivno – Križ

Grob 91

Osoba B

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetle boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, lijevi iver, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 10 rebara na lijevoj i desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako

razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 55 do 60 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara osmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 55 do 60 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebra (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog pretkutnjaka koji je ispao postmortalno i zadnja dva kutnjaka koji su ispali zaživotno; na lijevoj strani prisutni su očnjak, drugi pretkutnjak i prvi kutnjak dok su sjekutići ispali postmortalno a drugi pretkutnjak i zadnja dva kutnjaka zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog kutnjaka koji je ispao zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prva dva kutnjaka koji su ispali zaživotno. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti uočeni su na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na lopaticama, na 7., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom te 1., 2., 3., 4. i 5. slabinskom kralješku. Schmorlovi defekti su uočeni na 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom kralješku. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na čeonj i tjemenim kostima.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

145

Koprivno – Križ

Grob 92

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, jedan vratni, 4 grudna i svi slabinski kralješci te 5 rebra na lijevoj i 2 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 20 do 25 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara prvom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 20 do 25 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Uočen je jedan karijes na maksili. Hipoplastični defekti prisutni su na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

146

Koprivno – Križ

Grob 93

Osoba A

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, lijeva zdjelična kost, obje nadlaktične kosti, lijeva palčana kost, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 5 vratnih, 10 grudnih i svi slabinski kralješci te 9 lijevih i 7 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 2 do 3 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na lijevoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni prvi sjekutić, očnjak i prvi kutnjak dok je drugi sjekutić ispao postmortalno a drugi kutnjak tek izrasta; na lijevoj strani prisutni su sjekutići i prvi kutnjak dok je očnjak ispao postmortalno a drugi kutnjak tek izrasta. Na donjoj čeljusti desno prisutni su prvi sjekutić i prvi kutnjak dok su drugi sjekutić i očnjak ispali postmortalno a drugi kutnjak tek izrasta; na lijevoj strani prisutan je samo prvi sjekutić dok su svi ostali zubi ispali postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

147

Koprivno – Križ

Grob 93

Osoba B

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje

tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, desna lisna kost, 3 slabinska kralješka te 10 lijevih i 7 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi i debljine stijenke lubanje.

Zubi: na gornjoj čeljusti na desnoj strani prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti. Na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti.

Patološke promjene: blagi aktivni periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza humerusa, femura, tibija, na zdjeličnim kostima te na tjemenim i zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

148

Koprivno – Križ

Grob 93

Osoba C

Tafonomija: kosti su loše ušćuvane, svijetlo smeđe boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: donja čeljust, desna lopatica, obje zdjelične kosti, lijeva palčana kost, lijeva lakatna kost, obje butne kosti, lijeva goljениčna kost.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 0 do 1 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih zubi.

Zubi: na donjoj čeljusti desno prisutne su alveole svih mlječnih zuba koji tek trebaju izrasti.

Patološke promjene: blagi aktivni periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza femura, lijeve tibije te na zdjeličnim kostima.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

149

Koprivno – Križ**Grob 94****Osoba A**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo žute boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, lijeva lisna kost, svi vratni, 8 grudnih i svi slabinski kralješci te 7 rebara na lijevoj i 10 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 40 do 45 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara petom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 40 do 45 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1984), odgovara 5. stupnju, odnosno starosti od 34,4 do 42,3 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji još nije izrastao; na lijevoj strani situacija je identična. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim drugog sjekutića koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji je ispao postmortalno. Uočena su dva karijesa na maksili. Hipoplastični defekti uočeni su na maksilarnim centralnim sjekutićima, te na maksilarnim i mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na distalnim zglobnim ploštinama femura. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenu i zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

150

Koprivno – Križ**Grob 94****Osoba B**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo žute boje, gracilne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti,

zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, desni iver, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, 4 vratna, svi grudni i slabinski kralješci te 12 rebara na lijevoj i 11 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 30 do 35 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara trećem stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 30 do 35 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim sjekutića i prvog pretkutnjaka koji su ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim sjekutića i očnjaka koji su ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim sjekutića koji su ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim sjekutića koji su ispali postmortalno i drugog pretkutnjaka koji je ispao zaživotno. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti uočeni su na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutna je blaga zarasla ektokranijalna poroznost na tjemenim kostima. Schmorlovi defekti prisutni su na 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom te 1., 2., 3. i 4. slabinskom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

151

Koprivno – Križ

Grob 95

Osoba A

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te po 11 lijevih i desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 7.5 do 8.5 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni očnjak, kutnjaci, trajni drugi sjekutić i prvi kutnjak dok je trajni prvi sjekutić ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su mlječni očnjak i kutnjaci, trajni sjekutići i prvi kutnjak. Na donjoj čeljusti desno prisutni su mlječni kutnjaci te trajni sjekutići i prvi kutnjak dok je mlječni očnjak ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su mlječni očnjak i kutnjaci te drugi trajni sjekutić i prvi kutnjak dok je prvi trajni sjekutić ispao postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenim i zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u uščuvanom uzorku.

152

Koprivno – Križ

Grob 95

Osoba B

Tafonomija: kosti su vrlo dobro uščuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, lijeva ključna kost, obje zdjelične kosti, obje nadlaktične kosti, lijeva lakatna kost, obje butne kosti, obje goljenične kosti, lijeva lisna kost, jedan vratni, 2 grudna i svi slabinski kralješci te 3 lijeva i 7 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 3 do 4 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni očnjak i kutnjaci dok su sjekutići ispali postmortalno; na lijevoj strani situacija je identična. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi mlječni zubi osim drugog sjekutića koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su kutnjaci dok su ostali zubi ispali postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi aktivni periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija. Umjerena zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u uščuvanom uzorku.

153

Koprivno – Križ**Grob 97**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 6 vratnih, 11 grudnih i svi slabinski kralješci te 11 rebara na lijevoj i desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 40 do 45 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara petom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 40 do 45 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su pretkutnjaci i prva dva kutnjaka dok su ostali zubi ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim sjekutića i prvog pretkutnjaka koji su ispali postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim sjekutića i prvog pretkutnjaka koji su ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim sjekutića i drugog pretkutnjaka koji su ispali postmortalno. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti uočeni su na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoarthritis (osteofiti) na lopaticama. Blago izražene rhomboidne fossae prisutne su na ključnim kostima. Stara zarasla fraktura s malim izremodeliranim kalusom bez angulacije i znakova infekcije prisutna je na 7. lijevom rebru. Schmorlov defekt prisutan je na 7. grudnom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

154

Koprivno – Križ**Grob 98**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne sa rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, lijevi iver, obje skočne kosti, obje petne

kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 4 vratna, svi grudni i slabinski kralješci te 7 rebara na lijevoj i 12 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 45 do 50 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara šestom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 45 do 50 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim drugog kutnjaka koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su drugi sjekutić, očnjak i prvi pretkutnjak dok je prvi sjekutić ispao postmortalno a svi ostali zubi zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji je ispao zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Uočena su četiri karijesa: dva na maksili i dva na mandibuli. Uočen je i jedna alveolarni apces na mandibuli. Hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: prisutna je koštana ankiloza 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9. i 10. grudnog kralješka u jednom bloku, 11. i 12. grudnog te 1., 2., 3., 4. i 5. slabinskog kralješka u drugom bloku te 4., 5. i 6. vratnog kralješka u trećem bloku. Prisutna je koštana ankiloza 4., 5., 6. i 7. grudnog kralješka s 4., 5., 6. i 7. desnim rebrima. Koštana ankiloza prisutna je 5. slabinskom kralješku i križnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

155

Koprivno – Križ Grob 99

Tafonomija: kosti su loše ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: lijeva jagodična kost, donja čeljust, desna ključna kost, obje zdjelične kosti, desna nadlaktična kost, lijeva lakatna kost, obje butne kosti, obje goljenične kosti, 2 grudna i svi slabinski kralješci te 3 lijeva i jedno desno rebro.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 1 do 2 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na donjoj čeljusti desno prisutan je drugi kutnjak dok su svi ostali zubi u procesu rasta; na lijevoj strani sjekutići, očnjak i prvi kutnjak u procesu su rasta. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnoj trećini diafize desnog femura.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

156

Koprivno – Križ

Grob 101

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, lijeva ključna kost, obje zdjelične kosti, križna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 4 vratna kralješka te 7 lijevih i 9 desnih rebara..

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 12 do 14 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi zubi osim drugog pretkutnjaka i drugog kutnjaka koj su ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim drugog kutnjaka koji je ispao postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Uočen je jedan karijes na mandibuli. Hipoplastični defekti prisutni su na maksilarnim centralnim sjekutićima, te na maksilarnim i mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: umjerena zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

157

Koprivno – Križ

Grob 101A

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, lijevi iver, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje

butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 11 rebara na lijevoj i 10 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 30 do 35 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara trećem stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 30 do 35 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koj je ispao zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji je ispao zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Uočen je jedan karijes na mandibuli. Hipoplastični defekt nisu prisutni.

Patološke promjene: Schmorlovi defekti su prisutni na 9., 10., 11. i 12. grudnom te 2. i 3. slabinskom kralješku. Umjereno izražene rhomboidne fossae prisutne su na ključnim kostima. Stara zarasla, vrlo duboka depresijska fraktura ovalnog oblika veličine 19x14 mm koja nije probila stijenku lubanje nalazi se na koronalnom šavu između čeone i desne tjemene kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

158

Koprivno – Križ

Grob 102

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, lijeva skočna kost, lijeva petna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, jedan vratni i 2 slabinska kralješka te 8 rebara na lijevoj i 9 na desnoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 25 do 30 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara drugom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 25 do 30 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su pretkutnjaci i prva dva kutnjaka dok su sjekutići i očnjak ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića i očnjaka koji su ispali postmortalno (treći kutnjak se nalazi izvan alveola). Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji je ispao postmortalno. Uočena su dva karijesa na mandibuli. Hipoplastični defekti uočeni su na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenim kostima.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

159

Koprivno – Križ Grob 104

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne sa srednje gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 11 rebara na lijevoj i 12 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 35 do 40 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara četvrtom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 35 do 40 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji još nije izrastao; na lijevoj strani situacija je identična. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti uočeni su na maksilarnim centralnim sjekutićima, te na maksilarnim i mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: Schmorlovi defekti su prisutni na 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. grudnom te 1., 2., 3. i 4. slabinskom kralješku. Dio prvog vratnog kralješka kongenitalno nedostaje. Stara dobro zarasla fraktura s izremodeliranim kalusom, bez znakova infekcije i angulacijom prema nazad, prisutna je na medialnoj trećini dafize lijevog humerusa.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

160

Koprivno – Križ**Grob 106**

Tafonomija: kosti su loše ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, gornja i donja čeljust, desna ključna kost, lijeva nadlaktična kost, lijeva lakatna kost, obje butne kosti, jedan vratni kralježak.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 3 do 4 godine. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su mlječni očnjak i prvi kutnjak dok su sjekutići ispalili postmortalno a drugi kutnjak tek izrasta; na lijevoj strani prisutni su kutnjaci izvan alveola. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi mlječni zubi osim prvog sjekutića koji je ispio postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi mlječni zubi osim sjekutića koji su ispalili postmortalno. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

161

Koprivno – Križ**Grob 107**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetle boje, gracilne s vrlo rijetkom trabekularnom kosti i dobro razvijenim korteksom. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje lakatne kosti, lijeva palčana kost, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 12 lijevih i 11 desnih rebara.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na preko 60 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je izrazito rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične

kosti odgovara devetom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od preko 60 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 7. stupnju odnosno starosti od 59,2 do 71,2 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su drugi sjekutić, očnjak, prvi pretkutnjak i drugi kutnjak dok je prvi sjekutić ispao postmortalno a ostali zubi zaživotno; na lijevoj strani prisutni su drugi sjekutić, očnjak i prvi pretkutnjak dok je prvi sjekutić ispao postmortalno a ostali zubi zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim zadnja dva kutnjaka koji su ispali zaživotno; na lijevoj strani prisutni su sjekutići, očnjak i prvi pretkutnjak dok su ostali zubi ispali zaživotno. Uočeno je šest karijesa: četiri na maksili i dva na mandibuli. Uočeno je pet alveolarnih apcesa: četiri na maksili i jedan na mandibuli. Hipoplastični defekti prisutni su na mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na distalnim zglobnim ploštinama femura, na distalnim zglobnim ploštinama humerusa, na 4. i 5. slabinskom kralješku. Schmorlovi defekti su prisutni na 5. i 7. grudnom te 4. slabinskom kralješku. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenim i zatiljnoj kosti. Prisutna je vrlo jako naglašena osteoporoza koja se manifestira vrlo laganim kostima.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

162

Koprivno – Križ

Grob 108

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svjetle boje, robusne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 10 rebara na lijevoj i 12 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 16 do 18 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja stalnih zubiju i stupnja spojenosti diafiza s epifizama dugih kostiju.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim drugog sjekutića koji je ispao postmortalno dok treći kutnjaka tek izrasta; na lijevoj strani prisutni su svi zubi dok treći kutnjak tek izrasta. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim drugog sjekutića koji je

ispao postmortalno; na lijevoj strani desno prisutni su svi zubi osim drugog sjekutića koji je ispao postmortalno dok se treći kutnjak nalazi izvan alveole. Uočen je jedan karijes na maksili. Hipoplastični defekti prisutni su na maksilarnim i mandibularnim očnjacima..

Patološke promjene: Schmorlovi defekti su prisutni na 11. grudnom te 2., 3. i 4. slabinskom kralješku. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenim i zatiljnoj kosti. Slabo izražene rhomboidne fossae prisutne su na ključnim kostima.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

163

Koprivno – Križ

Grob 109

Osoba A

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, gracilne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi vratni, 7 grudnih i svi slabinski kralješci te sva rebra.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 25 do 30 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara drugom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 25 do 30 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Karijesi i hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenim kostima.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

164

Koprivno – Križ**Grob 109****Osoba B**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, robusne sa srednje gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, 6 vratnih, svi grudni i slabinski kralješci te 10 rebara na lijevoj i 12 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobovu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 35 do 40 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara četvrtom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 35 do 40 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim drugog sjekutića i trećeg kutnjaka koji su ispali postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim drugog kutnjaka koji je ispao postmortalno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Uočena su dva karijesa na maksili. Hipoplastični defekti nisu uočeni.

Patološke promjene: prisutna je blaga zarasla ektokranijalna poroznost na tjemnim i zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

165

Koprivno – Križ**Grob 110**

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, lijevi iver, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, svi vratni, 8 grudnih i svi slabinski kralješci te jedno lijevo i 6 desnih rebara.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 55 do 60 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara osmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 55 do 60 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebra (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su sjekutići, očnjak, prvi pretkutnjak i prvi kutnjak dok je drugi kutnjak ispao zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog kutnjaka (zadnja dva kutnjaka nalaze se izvan alveola). Na donjoj čeljusti desno prisutni su prvi sjekutić, očnjak, pretkutnjaci i treći kutnjak dok su prva dva kutnjaka ispala zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prva dva kutnjaka koji su ispali postmortalno. Uočeno je sedam karijesa: četiri na maksili i tri na mandibuli. Uočen je jedan alveolarni apces na mandibuli. Hipoplastični defekti uočeni su na maksilarnim centralnim sjekutićima, te na maksilarnim i mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: prisutan je blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) na distalnoj zglobnoj ploštini lijevog humerusa, na desnoj lopatici, na distalnoj zglobnoj ploštini lijevog femura, na 4. grudnom i 4. slabinskom kralješku. Koštana ankiloza prisutna je između 5. slabinskog kralješka i križne kosti. Stara zarasla fraktura s malim izremodeliranim kalusom, bez angulacije i znakova infekcije, prisutna je na distalnoj trećini diafize lijeve ulne (tzv. "parir" fraktura) (slika 5).

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

166

Koprivno – Križ

Grob 111

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, žute boje, izrazito gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 6 vratnih, svi grudni i slabinski kralješci te sva rebra.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 12 do 13 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja mlječnih i stalnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi zubi osim prvog pretkutnjaka koji je ispao postmortalno i trećeg kutnjaka koji još nije izrastao; na lijevoj strani prisutni su sjekutići, očnjak, pretkutnjaci i prvi kutnjak koji se nalazi izvan alveole. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim drugog sjekutića koji je ispao postmortalno i trećeg kutnjaka koji još nije izrastao; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog pretkutnjaka koji je ispao postmortalno i trećeg kutnjaka koji još nije izrastao. Karijesi i hipoplastični defekti nisu prisutni.

Patološke promjene: blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je u orbitama. Umjerena zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemanim i zatijnoj kosti. Blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama obiju dijafiza tibija.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

167

Koprivno – Križ Grob 112

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje, robusne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 5 vratnih, 10 grudnih i svi slabinski kralješci te 11 rebara na lijevoj i 12 na desnoj strani.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (acetabulum) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje koso čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i jako izražene mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim tuberculum mentale, širokim granama i gotovo okomitim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 50 do 55 godina. Starost je određena na temelju slijedećih čimbenika. Trabekularna kost je rijetka i gruba. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara sedmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 50 do 55 godina. Morfologija sternalnih krajeva rebara (Iscan i sur. 1985), odgovara 6. stupnju odnosno starosti od 43,3 do 58,1 godina.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su drugi sjekutić, očnjak, prvi pretkutnjak i treći kutnjak dok je prvi sjekutić ispao postmortalno a svi ostali zubi zaživotno; na lijevoj strani prisutni su sjekutići i prvi pretkutnjak dok su ostali zubi ispali zaživotno. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji je ispao zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim drugog pretkutnjaka i prvog kutnjaka koji su ispali zaživotno te trećeg kutnjaka koji je ispao postmortalno. Uočena su četiri karijesa: dva na maksili i dva na

mandibuli. Uočen je jedan alveolarni apces na mandibuli. Hipoplastični defekti uočeni su na maksilarnom očnjaku i mandibularnim očnjacima.

Patološke promjene: blaga zarasla cribra orbitalia prisutna je bilateralno u orbitama. Umjerena zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenim i zatiljnoj kosti. Blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na lopaticama, na distalnim zglobnim ploštinama femura, na proksimalnim zglobnim ploštinama tibija, na 12. grudnom te 1., 2., 3., 4. i 5. slabinskom kralješku. Stara zarasla fraktura napravnog, izduženog oblika veličine 43x16 mm prisutna je na lijevoj tjemenoj kosti (slika 6). Fraktura je probila vanjsku i unutarnju stijenku lubanje ali je zarasla (izremodelirani i glatki rubovi). Vidljive su dvije frakturalne linije od kojih veća, dužine 49 mm, vodi od posteriornog dijela frakture prema zatiljnoj kosti, dok kraća vodi od anteriornog ruba frakture prema frontalnoj kosti. Diferencijalna dijagnoza ukazuje na perforirajuću traumu, zadobivenu najmanje dvije (a moguće i više) godine prije smrti. Teški poremećaji ponašanja i/ili teški neurološki problemi vrlo su vjerojatno bili posljedica ove traume.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u uščuvanom uzorku.

168

Koprivno – Križ Grob 113

Tafonomija: kosti su vrlo dobro uščuvane, svjetle boje, gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeonu kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, prsna kost, lijeva lopatica, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, oba ivera, lijeva petna kost, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje butne kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te po 11 rebara na svakoj strani.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutem mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procjenjena je na 15 do 16 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i razvoja stalnih zubiju i stupnja spojenosti diafiza s epifizama dugih kostiju.

Zubi: na gornjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim drugog kutnjaka koji je ispao postmortalno dok treći kutnjak još nije izrastao; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim očnjaka koji je ispao postmortalno i trećeg kutnjaka koji još nije izrastao. Na donjoj čeljusti desno prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji još nije izrastao; na lijevoj strani situacija je identična. Karijesi nisu uočeni. Hipoplastični defekti prisutni su na maksilarnim centralnim sjekutićima.

Patološke promjene: Jedan Schmorlov defekt prisutan je na 10. grudnom kralješku. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na tjemenim kostima. Umjerena zarasla cribra

orbitalia prisutn je u orbitama. Blagi zarasli periostitis prisutan je na medialnim trećinama diafiza tibija.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Demografija

Spolna distribucija uzorka Koprivna – Križ prikazana je na tablici 1. Kao što se može vidjeti, ukupni uzorak sastoji se od ostataka 168 osoba od kojih je 91 dijete ispod 15 godina starosti, 41 žena i 36 muškaraca. Omjer između djece i odraslih osoba je stoga 100 : 118. Najveći mortalitet kod djece je u razdoblju između druge i pete godine (38,5% od ukupno evidentirane djece umiru tijekom ovog razdoblja). Druga najveća smrtnost evidentirana je u razdoblju neposredno nakon rođenja do prve godine života (31,9%) što znači da ukupna smrtnost do 5. godine života iznosi 64 osobe ili 70,3% ukupnih smrti kod djece ili 38,1% ukupnih smrti u čitavom uzorku. Odrasli muškarci u prosjeku žive 45,91 godina, dok odrasle žene žive nešto kraće 42,68 godina.

Tablica 1: Distribucija spola u uzorku iz Koprivna - Križ

Starost	Djeca	Žene	Muškarci
0-1	29		
2-5	35		
5-10	15		
10-15	12		
15-20		4	1
20-25		2	
25-30		6	1
30-35		5	2
35-40		2	7
40-45		4	6
45-50		1	4
50-55		5	9
55-60		6	6
60+		6	
Ukupno	91	41	36
prosječna starost		x = 42,68	x = 45,91

Ove vrijednosti relativno su slične vrijednostima koje su evidentirane na drugim, kronološki usporedivim arheološkim nalazištima iz Hrvatske. Usporedbe radi, prosječne doživljene starosti na lokalitetu Nova Rača kraj Bjelovara (14. – 18. st.) nešto su niže i iznose 34,06 godina za muškarce i 29,87 godina za žene (Šlaus, 2002). Na nalazištu Kamengrad (14-15 st.), 6 km južno od Koprivnice, vrijednosti su međutim puno sličnije, 47,33 godina za muškarce i 38,43 godina za žene (Šlaus 2002).

Premda su srednje vrijednosti doživljenih starosti muškaraca i žena na nalazištu Koprivno-Križ vrlo slične, analiza distribucije postotka umrlih (dx) po dobnim skupinama pokazuje zanimljivu razliku (slika 7). Oba spola, naime, pokazuju dva razdoblja povećanog rizika s tim da muškarci kasne za ženama za oko 10 godina pa su tako razdoblja povećane smrtnosti kod žena 25. i 40. godina, a kod muškaraca 35. i 50. godina.

Patološke promjene

Veći broj patoloških promjena identificiran je u uzorku iz Koprivna. One uključuju dentalna oboljenja (karijesi i alveolarni apcesi), pokazatelje subadultnog stresa (cribra orbitalia), fracture, degenerativne osteoartritične promjene na zglobovima i Schmorlove defekte na tijelima kralješka.

Alveolarne bolesti (alveolarni apcesi i antemortalni gubitak zubiju) češće su kod žena nego li kod muškaraca (tablica 2). Ova razlika jače je izražena kod osoba starijih od 35 godina gdje žene pokazuju gotovo dva puta veću učestalost alveolarnih oboljenja od muškaraca. Djeca, što je za očekivati, gotovo i nemaju aleolarnih bolesti – samo jedan apces uočen je na 1055 prisutnih zubnih alveola.

Tablica 2: Učestalost alveolarnih bolest u uzorku s nalazišta Koprivno – Križ

Starost	Djeca		Žene		Muškarci	
	A ¹ /O ²	% ³	A/O	%	A/O	%
Mlađe osobe ⁴			2/507	0.4	2/93	2.1
Starije osobe			246/663	37.1	145/864	16.8
Ukupno	1/1055	0.1	248/1170	21.2	147/957	15.4

¹ A = broj zubnih alveola s periodontalnim ili periapikalnim apscesom, ili antemortalnim gubitkom zuba.

² O = broj zubnih alveola prisutan.

³ % = % zubnih alveola s periodontalnim ili periapikalnim apscesom, ili antemortalnim gubitkom zuba.

⁴ Mlađe osobe = osobe između 16 do 35 godina; Starije osobe = osobe starije od 36 godina.

Distribucija karijesa u uzorku pokazuje isti trend. Žene imaju nešto veću učestalost od muškaraca s tim da je razlika naglašenija kod osoba starijih od 35 godina (tablica 3). Djeca ponovo pokazuju vrlo nisku učestalost, ispod 1%.

Tablica 3: Učestalost karijesa u uzorku s nalazišta Koprivno – Križ

Starost	Djeca		Žene		Muškarci	
	A ¹ /O ²	% ³	A/O	%	A/O	%
Mlađe osobe ⁴			4/430	0.9	8/107	7.5
Starije osobe			74/313	23.6	43/594	7.2
Ukupno	6/793	0.8	78/743	10.5	51/701	7.3

¹ A = broj zubiju s karijesom.

² O = broj zubiju prisutan.

³ % = % zubi s karijesom.

⁴ Mlađe osobe = osobe između 16 do 35 godina; Starije osobe = osobe starije od 36 godina.

Cribra orbitalia je pokazatelj subadultne anemije koji se morfološki očituje po pojavi šupljikave ispupčene kosti na superiornim orbitama. Može biti preboljena ili aktivna u trenutku smrti što se morfološki očituje po veličini defekata i hipertrofiji kosti. Na nalazištu Koprivno-Križ cribra orbitalia ustanovljena je kod 40,5% djece i 22,2% odraslih osoba (tablica 4). Veća učestalost kod djece vrlo je česta pojava koja se susreće na gotovo svim arheološkim nalazištima a dovodi se u svezu s kroničnim suboptimalnim zdravljem (izazvanog najvjerojatnije sinergističkim djelovanjem neadekvatne prehrane, zaraznih bolesti i parazita) kod djece koja u konačnici dovodi i do njihove smrti prije 15. godine života.

Tablica 4: Učestalost cribra orbitaliae u uzorku s nalazišta Koprivno-Križ

Starost/spol	Cibra orbitalia			Aktivne lezije	
	O ¹	A1 ²	%	A2 ³	% od A1
0 - 0.9	22	1	4.5	0	0.0
1 - 3.9	26	14	53.8	2	14.3
4 - 9.9	14	7	50.0	1	14.3
10 - 14.9	12	8	66.0	0	0.0
Sva djeca	74	30	40.5	3	10.0
Odrasle žene	39	13	33.3	0	0.0
Odrasli muškarci	33	3	9.1	0	0.0
Sve odrasle osobe	72	16	22.2	0	0.0

¹ O = broj frontalnih kostiju.

² A1 = broj frontalnih kostiju na kojima je prisutna cribra orbitalia.

³ A2 = broj frontalnih kostiju na kojima je cribra orbitalia bila aktivna u trenutku smrti.

Učestalosti osteoartritisa na velikim zglobovima prikazane su u tablici 5. Degenerativni osteoartritis je, bez izuzetaka, prisutan kod starijih osoba, npr. osobe A iz groba 91 koja je u trenutku smrti imala preko 60 godina. Osobe mlađe od 35 godina ne pokazuju osteoartritične promjene što govori u prilog činjenici kako je uočen osteoartritis prvenstveno posljedica mikrotraumatskih ozljeda nastalih usljed svakodnevnih, habitualnih aktivnosti, a ne rezultat intenzivnog fizičkog opterećenja.

Učestalosti Schmorlovih defekata u tjelima kralješka prikazane su u tablici 6. U uzorku s nalazišta Koprivno-Križ muškarci i žene pokazuju slične vrijednosti što upućuje na ravnopravnu podjelu posla čiji je rezultat stres na kralježnici.

Za razliku od toga, učestalosti benignih kortikalnih defekata vrlo su različite. Benigni kortikalni defekti (koji su u analiziranom uzorku ustanovljeni na hvatištima pectoralis major i biceps brachii mišića, te na hvatištu kostoklavikularnog ligamenta) uočeni su kod 10 od 36 dobro ušćuvanih kostura muškaraca (27,8%) i kod samo jednog (1/41 ili 2,4%) kostura žena.

Tablica 5: Učestalost osteoartritisa na velikim zglobovima u uzorku s nalazišta Koprivno-Križ

	<u>Rame</u>		<u>Lakat</u>		<u>Kuk</u>		<u>Koljeno</u>	
	A ¹ /O ²	%	A/O	%	A/O	%	A/O	%
<u>Žene</u>								
Mlađe osobe ³	0/17	0.0	0/17	0.0	0/17	0.0	0/17	0.0
Starije osobe	18/23	78.3	9/24	37.5	7/24	29.2	15/23	65.2
Ukupno	18/40	45.0	9/41	21.9	7/41	17.1	15/40	37.5
<u>Muškarci</u>								
Mlađe osobe	0/4	0.0	0/4	0.0	0/4	0.0	0/4	0.0
Starije osobe	18/31	58.1	10/31	32.3	8/31	25.8	19/32	59.4
Ukupno	18/35	51.4	10/35	28.6	8/35	22.9	19/36	52.8

¹ A = broj zglobova s osteoartritisom.

² O = broj zglobova prisutan.

³ Mlađe osobe = osobe stare između 16 do 35 godina; Starije osobe = osobe starije od 36 godina.

Učestalost trauma je visoka u analiziranom uzorku. Traume su prisutne na 9 od 36 (25,0%) dobro uščuvanih (očuvanost 50% kostura i više) kostura muškaraca, i na 8 od 41 (19,5%) dobro uščuvanih kostura žena. Na dječijim kosturima ustanovljena je samo jedna trauma. Tri osobe pokazuju prisutnost dvije ili više fraktura (jedan muškarac i dvije žene) dok je na 15 osoba prisutna po jedna fraktura (8 muškaraca, 6 žena i jedno dijete).

Kratak opis evidentiranih trauma dan je u nastavku teksta.

Grob 5 - stara zrasla fraktura prisutna je na medialnoj trećini diafize lijeve ulne. Vidi se mali izremodelirani kalus, bez vidljive angulacije i znakova infekcije.

Grob 7 osoba B - stara zrasla depresijska fraktura prisutna je na frontalnoj kosti iznad lijevog supraorbitalnog luka. Fraktura je plitka, ovalnog oblika, veličine 5x4 mm.

Grob 19 osoba A – prisutne su tri traume: 1) stara zrasla fraktura s malim kalusom, bez vidljive angulacije i znakova infekcije prisutna je na 8. lijevom rebru, 2) stara zrasla fraktura s malim kalusom, bez vidljive angulacije i znakova infekcije prisutna je na distalnoj trećini diafize desnog radiusa (Collesova fraktura), 3) stara zrasla fraktura s malim kalusom, bez vidljive angulacije i znakova infekcije, prisutna je na distalnoj trećini diafize desne ulne. Moguće je kako su posljednje dvije fracture posljedica jedne traumatske epizode.

Grob 30 - stara zrasla depresijska fraktura ovalnog oblika, vrlo plitka, veličine 16x8 mm, prisutna je na čeonj kosti iznad lijevog orbitalnog luka.

Tablica 6: Učestalost Schmorlovih defekata u uzorku s nalazišta Koprivno-Križ

	<u>Torakalni</u>		<u>Lumbalni</u>		<u>Ukupno</u>	
	A ¹ /O ²	%	A/O	%	A/O	%
<u>Žene</u>						
Mlađe osobe ³	36/166	21.7	14/76	18.4	50/242	20.7
Starije osobe	51/219	23.3	17/104	16.3	69/323	21.4
Ukupno	87/385	22.6	31/180	17.2	118/565	20.9
<u>Muškarci</u>						
Mlađe osobe	14/36	38.9	5/15	33.3	19/51	37.2
Starije osobe	79/277	28.5	29/120	24.2	108/397	27.2
Ukupno	93/313	29.7	34/135	25.2	127/448	28.3

¹ A = broj kralješka s Schmorlovim defektima.

² O = broj kralješka prisutan.

³ Mlađe osobe = osobe stare između 16 do 35 godina; Starije osobe = osobe starije od 36 godina.

Grob 41 osoba A - stara zrasla fraktura s malim kalusom, bez vidljive angulacije i tragova infekcije, prisutna je na kosti lijevog stopala (lijevi hallux).

Grob 41 osoba B - stara zrasla fraktura s malim izremodeliranim kalusom, bez vidljive angulacije i tragova infekcije, prisutna je na 7. desnom rebru.

Grob 49 - stara zrasla fraktura s malim kalusom i zraslim upalnim procesom (osteomijelitisom) uočena je na drugoj (?) metakarpalnoj kosti desne šake.

Grob 56 - stara zrasla depresijska fraktura ovalnog oblika, vrlo plitka, veličine 17x11 mm prisutna je na lijevoj strani čeonog kosti.

Grob 64 osoba B - stara zrasla, vrlo plitka, depresijska fraktura ovalnog oblika veličine 2x2 mm nalazi se čeonog kosti, iznad desnog orbitalnog luka.

Grob 66 – ova osoba ima dvije fracture: 1) stara zrasla fraktura s masivnim izremodeliranim kalusom, komplicirana upalom – osteomijelitisom, s vidljivim otvorom za istjecanje gnojne tekućine (sequestar) prisutna je na desnom haluxu; 2) stara zrasla penetrirajuća fraktura nepravilno četvrtastog oblika veličine 51x41 mm nalazi se na lijevoj

parietalnoj kosti. Svod lubanje je na lateralnom rubu fracture probijen ali nema znakova infekcije. Rubovi su glatki i izremodelirani što svjedoči o tome da je osoba preživjela traumu.

Grob 77 osoba A - stara zrasla, vrlo plitka, depresijska fraktura ovalnog oblika, veličine 7x7 mm, prisutna je na čeonj kosti. Nema znakova infekcije.

Grob 82 – ova osoba ima dvije fracture: 1) staru zraslu frakturu s malim izremodeliranim kalusom, bez prisustva infekcije na proksimalnoj trećini diafize lijevog radiusa, i 2) staru zraslu frakturu s malim izremodeliranim kalusom i blagim zraslim osteomijelitisom na lijevoj ključnoj kosti.

Grob 90 - stara zrasla fraktura s dobro izremodeliranim kalusom, posteriornom angulacijom, bez znakova infekcije prisutna je na desnoj ključnoj kosti.

Grob 91 osoba A - stara zrasla fraktura s malim izremodeliranim kalusom, bez znakova infekcije prisutna je na medialnoj trećini diafize lijeve fibule.

Grob 97 - stara zrasla fraktura s malim izremodeliranim kalusom bez angulacije i znakova infekcije prisutna je na 7. lijevom rebru.

Grob 101 osoba A - stara zrasla, vrlo duboka (ali nije probila stijenku lubanje), depresijska fraktura ovalnog oblika, veličine 19x14 mm, izremodeliranih rubova, nalazi se na granici čeone i desne tjemene kosti.

Grob 110 - stara zrasla fraktura s malim izremodeliranim kalusom, bez angulacije i znakova infekcije prisutna je na distalnoj trećini diafize lijeve ulne.

Grob 112 - stara zrasla penetrirajuća fraktura nepravilnog, izduženog oblika, veličine 43x16mm prisutna je na lijevoj tjemenoj kosti. Fraktura je probila stijenku lubanje ali su rubovi fracture izremodelirani i glatki što pokazuje kako je osoba preživjela traumu. Od fracture vode dvije djelomično obliterated linije fracture, jedna anteriorno prema Bregmi, a druga (duža, duljine oko 49 mm) posteriorno prema Lambdi.

Slike

Slika 1. Stara zarašla fraktura na medialnoj trećini diafize lijeve ulne s izremodeliranim kalusom, bez vidljive angulacije i znakova infekcije. Grob 5, muškarac 45-50 godina.

Slika 2. . Stara zarašla fraktura s masivnim izremodeliranim kalusom, prisustvom osteomijelitisa i sequestrom na desnom halluxu. Grob 66, muškarac 55-60 godina.

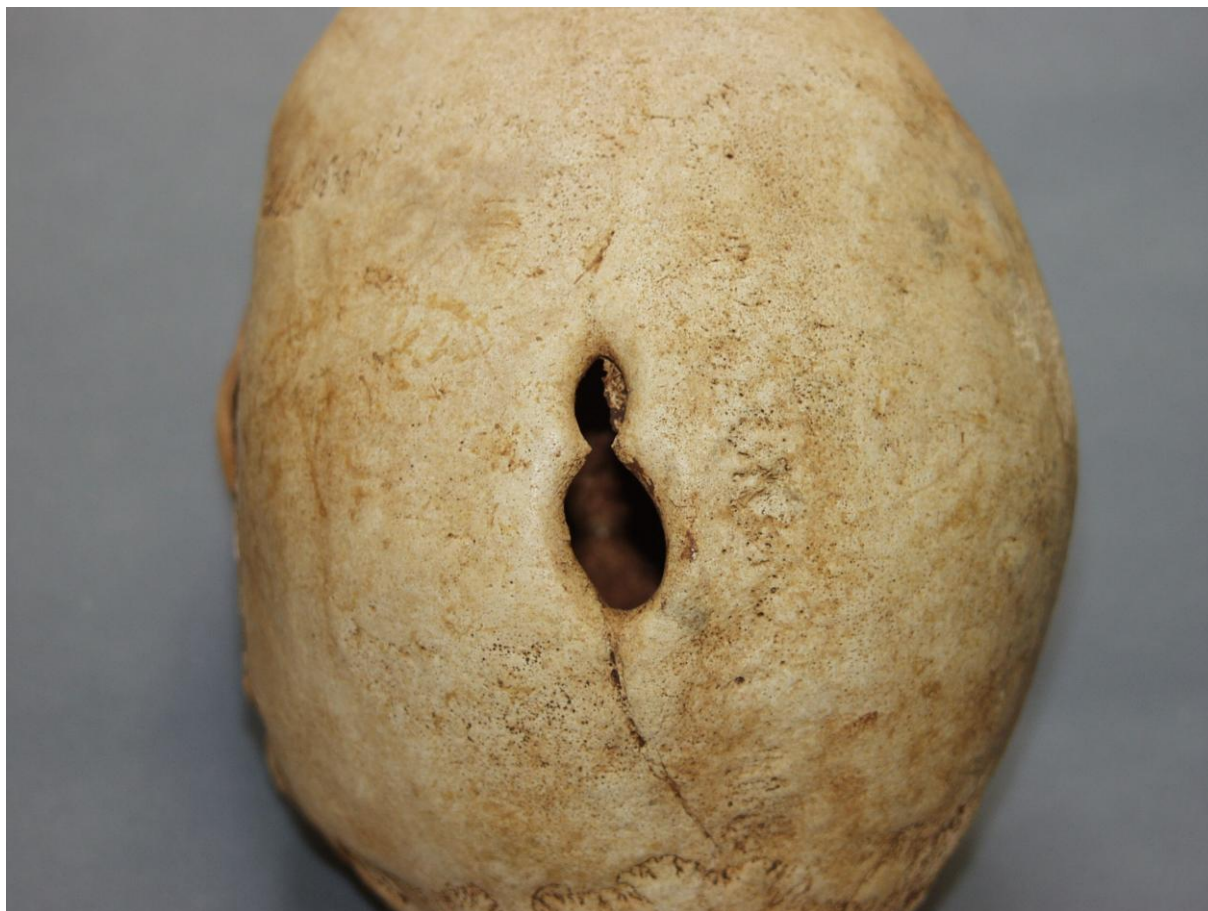
Slika 3. Stara dobro zarasla penetrirajuća fraktura nepravilnog oblika veličine 51x41 mm na lijevoj parietalnoj kosti. Svod lubanje je probijen ali nema pokazatelja infekcije. Rubovi su glatki i izremodelirani što svjedoči o tome da je osoba preživjela traumatu. Grob 66, muškarac 55-60 godina.

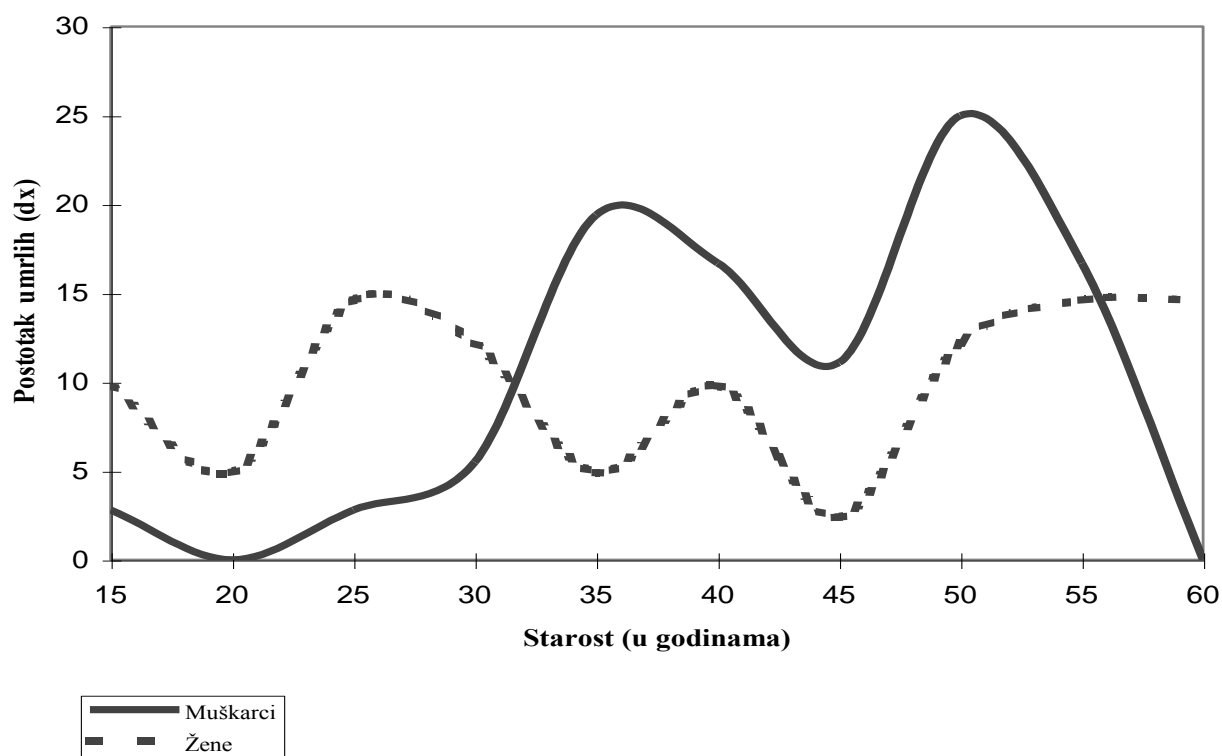
Slika 4. Stara zarasla fraktura s dobro izremodeliranim kalusom i posteriornom angulacijom na desnoj ključnoj kosti. Grob 90, žena 50-55 godina.

Slika 5. . Stara zarašla fraktura na distalnoj trećini diafize lijeve ulne (tzv. "parir" fraktura) s malim izremodeliranim kalusom, bez angulacije i znakova infekcije. Grob 110, žena 55-60 godina.

Slika 6. Stara zarašla fraktura u obliku broja “8”, veličine 43x16 mm na lijevoj tjemennoj kosti. Fraktura je probila vanjsku i unutarnju stijenku lubanje. Vidljiva je i frakturna linija dužine 49 mm koja vodi od posteriornog dijela frakture prema zatiljnoj kosti. Grob 112, muškarac 50-55 godina.

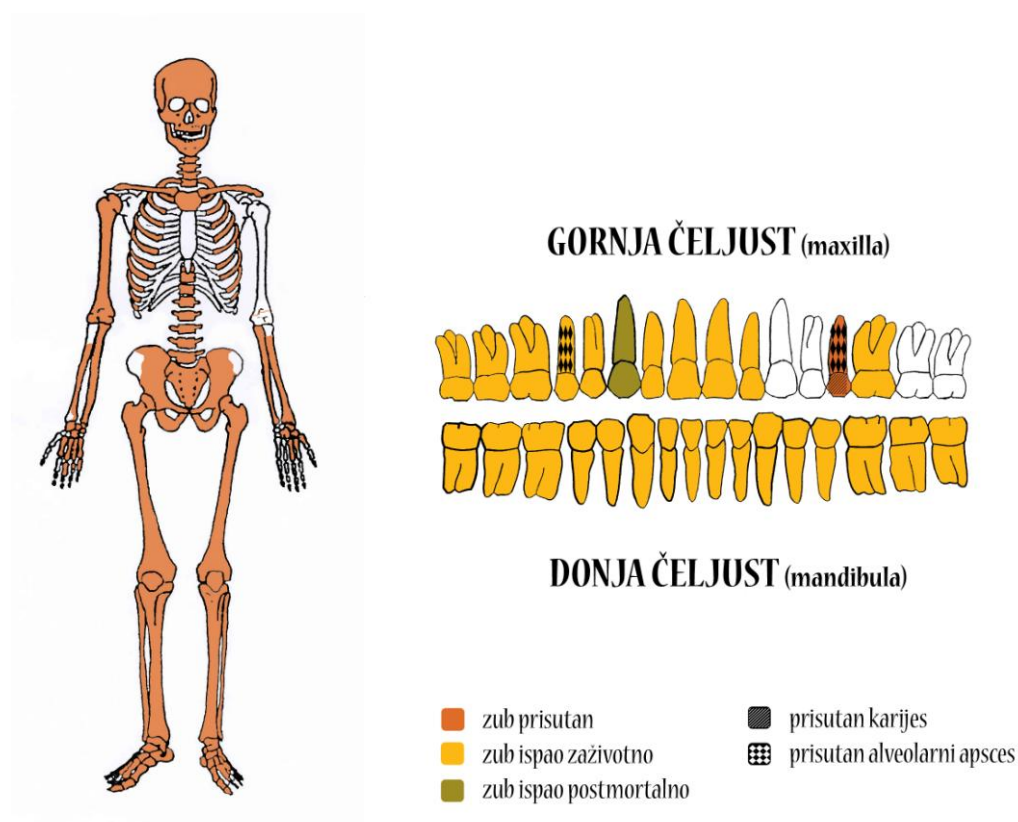
Slika 7. Postotak umrlih (dx) po dobnim skupinama od 15-60 godina za žene i muškarce sa nalazišta Koprivno-Križ.

ZVONIMIROVO – VELIKO POLJE

Zvonimirovo – Veliko polje 1993.

Grob 1

Stupanj ušćuvanosti: vrlo dobar.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (*incisura ischiadica major*), 2) morfologije lubanje koja pokazuje okomito čelo, slabo razvijeno zatiljno područje i male mastoideuse, 3) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim *tuberculum mentale* i velikim kutom donje čeljusti, i 4) opće gracilnosti kostiju.

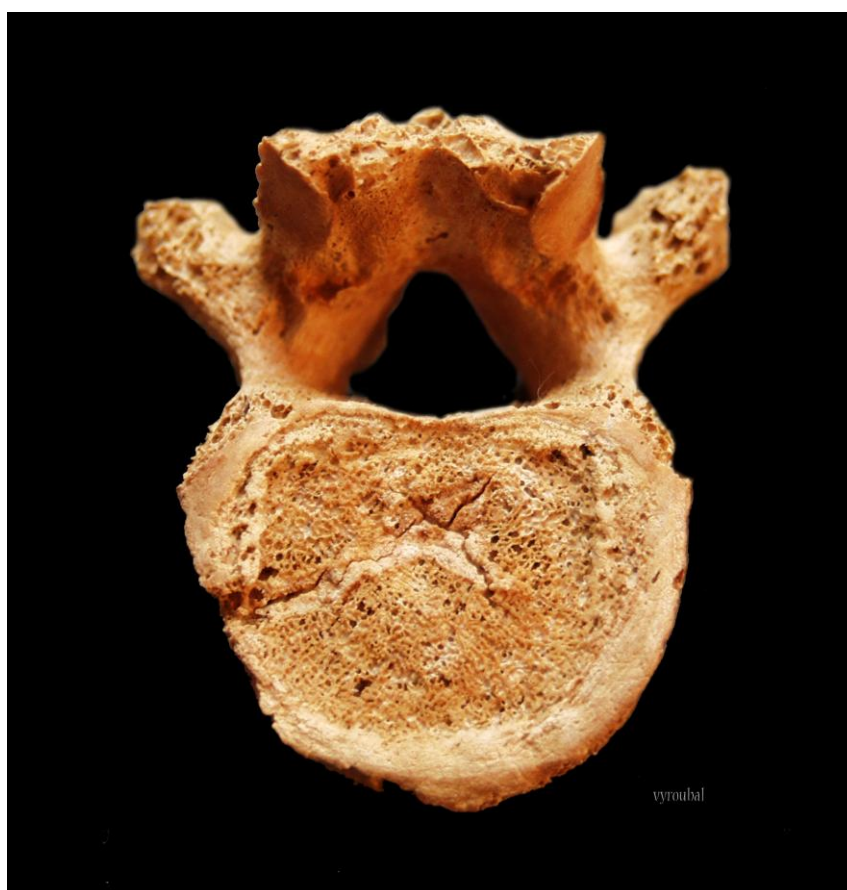
Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 55 do 60 godina. Morfologija aurikularne plohe na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara osmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 55 do 60 godina.

Patološke promjene: blagi degenerativni osteoartritis (OA) prisutan je na ramenima, kukovima, koljenima te 1., 2. i 3. slabinskom kralješku. Degenerativni OA karakterizira progresivna pojava osteofita oko rubova zglobnih ploha. U uznapredovalim oblicima inače glatka zglobna površina razvija koštane nodule, porozitet ili eburnaciju. Ove promjene rezultat

su mikrotrauma koje su posljedica svakodnevnih aktivnosti i razlikuju se od traumatskog artritisa koji nastaje kao posljedica prekida normalnog biomehaničkog funkcioniranja zgloba. Schmorlovi defekti prisutni su na 12. prsnom te 1. i 2. slabinskom kralješku. Schmorlovi defekti nastaju uslijed prolapsa intervertebralnog diska u tijela susjednih kralješka (Schmorl i Junghanns, 1971.). Njihova prisutnost može biti idiopatska ili povezana s nizom uzročnika među kojima je najčešći prekomjerni, kontinuirani fizički rad. Prisutna je ankiloza (koštano spajanje) 12. prsnog i 1. slabinskog kralješka. Na inferiornoj plohi 11. prsnog kralješka prisutna je fraktura (slika 1). Na 4. i 5. slabinskom kralješku prisutna je spondiloliza (defekt luka kralješka gdje luk najčešće kongenitalno nije srastao s ostatkom kralješka) (slika 2).

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u uščuvanom uzorku.

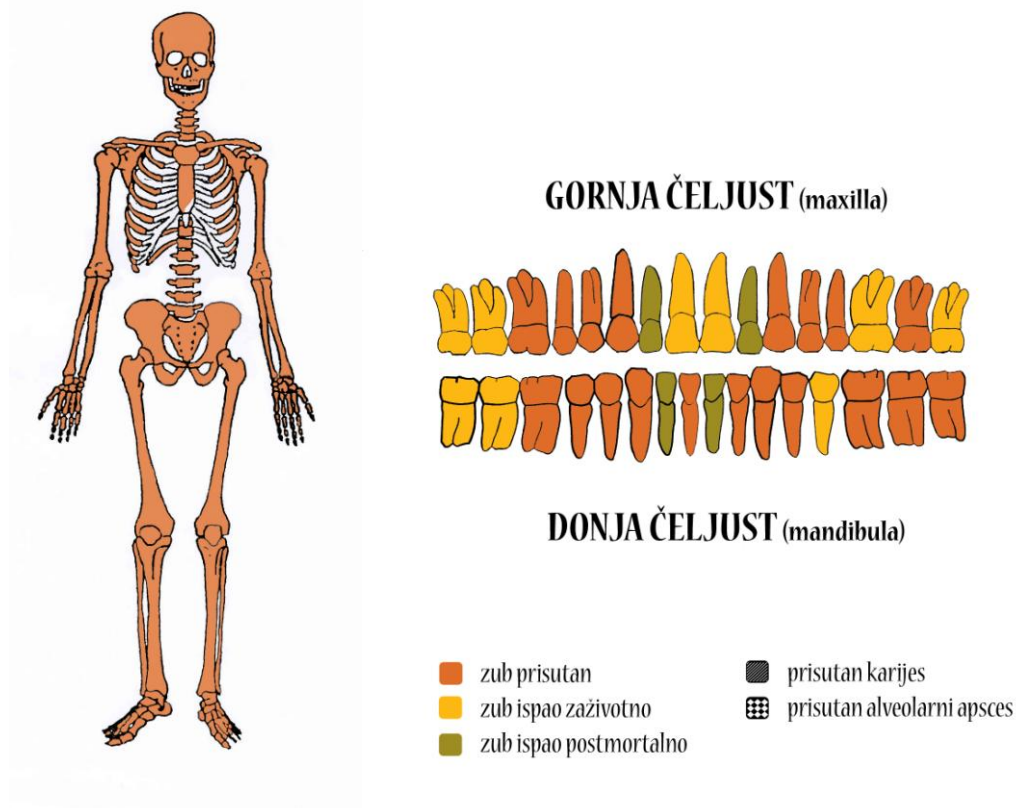
Slika 1. Fraktura inferiorne plohe 11. prsnog kralješka.

Slika 2. Spondiloliza na 4. i 5. slabinskom kralješku.

**Zvonimirovo – Veliko polje 1993.
Grob 2**

Stupanj uščuvanosti: odličan.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (*acetabulum*) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje zakošeno čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i velike mastoideuse, 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim *tuberculum mentale*, širokim granama i gotovo okomitim kutom donje čeljusti, i 4) opće robusnosti kostiju.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 45 do 50 godina. Morfologija aurikularne plohe na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara šestom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985.), što odgovara starosti od 45 do 50 godina.

Patološke promjene: blagi degenerativni OA prisutan je na desnoj grani donje čeljusti, ramenima, laktovima, kukovima, koljenima, 1. vratnom, 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. prsnom te 2., 3., 4. i 5. slabinskom kralješku. Schmorlovi defekti prisutni su na 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. prsnom te 1. slabinskom kralješku. Blaga zarasla ektokranijalna poroznost prisutna je na obje tjemene kosti. Ektokranijalna se poroznost ponekad još naziva "kost u obliku narančine

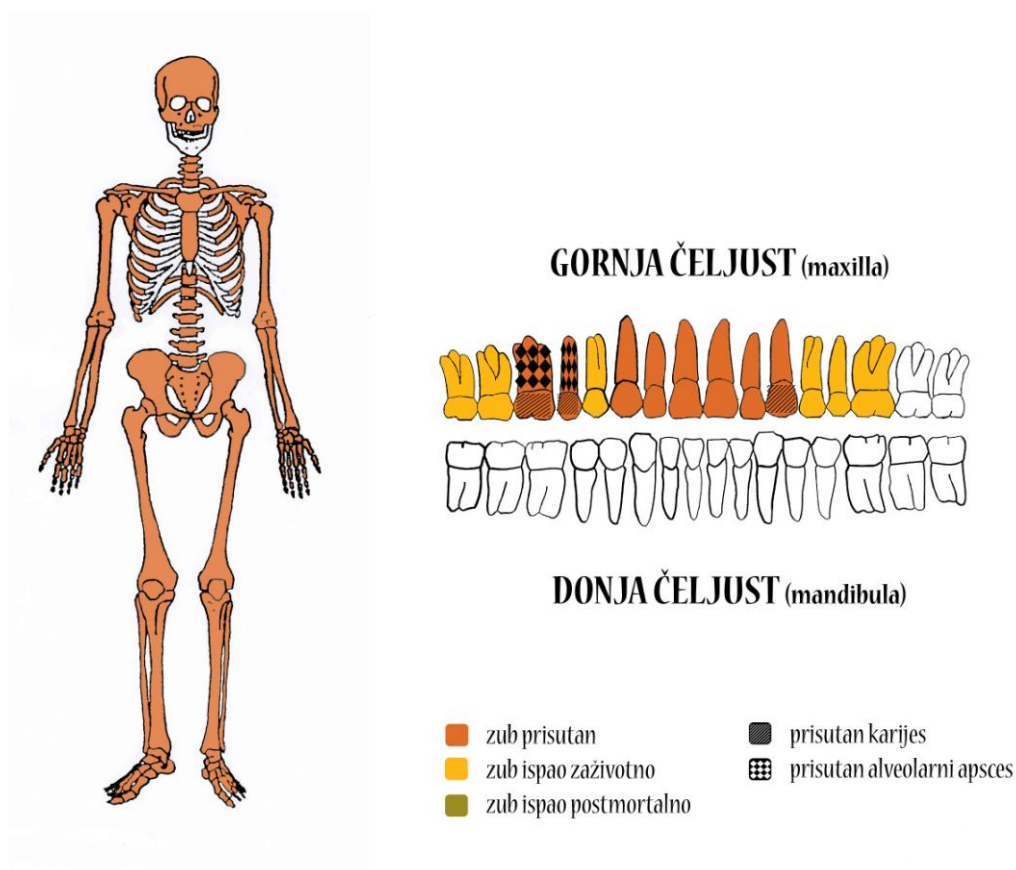
kore" jer se morfološki očituje po prisutnosti plitkih rupica oko bregme, sagitalnog šava i na zatiljnoj kosti (općenito pri vrhu svoda lubanje). Ektokranijalna poroznost prvi je put opisana kod mladih američkih vojnika koji su umrli kao ratni zarobljenici tijekom rata u Koreji (McKern i Stewart, 1957.). Kod tih osoba, pojava ektokranijalne poroznosti povezana je s dugotrajnim i sustavnim izgladnjivanjem. Visoke učestalosti uočene su i kod američkih vojnika koji su poginuli tijekom opsade utvrde Snake Hill u ratu iz 1812. a za koje također postoje povijesni dokumenti koji svjedoče o neadekvatnoj prehrani (Owsley i sur., 1991.). Prisutni su hipoplastični defekti na zubima. Ovi defekti morfološki se očituju kao plitki vodoravni utori koji opasuju krunu zuba (slika 3). Prisutnost ovih defekata veže se uz pojavu jakih avitaminoza, neonatalne žutice, anemije, zaraznih bolesti ili kronične neishranjenosti. Stara, zarasla fraktura prisutna je na *facies calcanearis anterior* desne skočne kosti; trauma se očituje po liniji frakture duljine 21 mm.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćivanom uzorku.

Slika 3. Primjer linearne hipoplazije zubne cakline.

**Zvonimirovo – Veliko polje 1993.
Grob 3**

Stupanj ušćuvanosti: odličan.

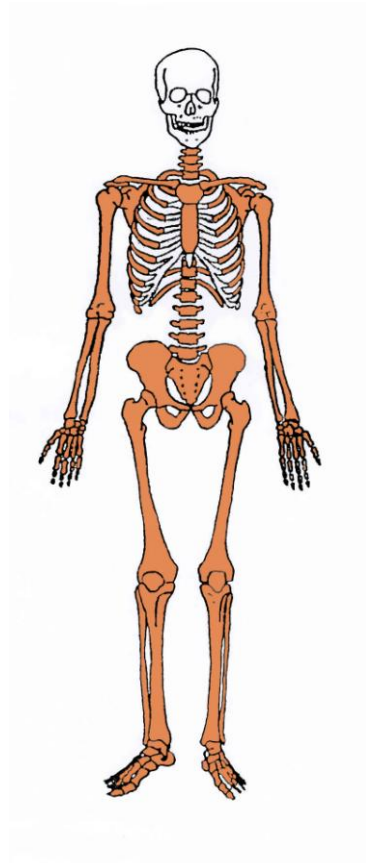
Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (*incisura ischiadica major*), 2) morfologije lubanje koja pokazuje okomito čelo, slabo razvijeno zatiljno područje i male mastoideuse, i 3) opće gracilnosti kostiju.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 45 do 50 godina. Morfologija aurikularne plohe na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara šestom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 45 do 50 godina.

Patološke promjene: blagi degenerativni osteoartritis (OA) prisutan je na ramenima, lijevom kuku te 6. i 7. vratnom kralješku. Prisutni su hipoplastični defekti na zubima.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćivanom uzorku.

**Zvonimirovo – Veliko polje 1993.
Grob 4**

Stupanj ušćuvanosti: odličan.

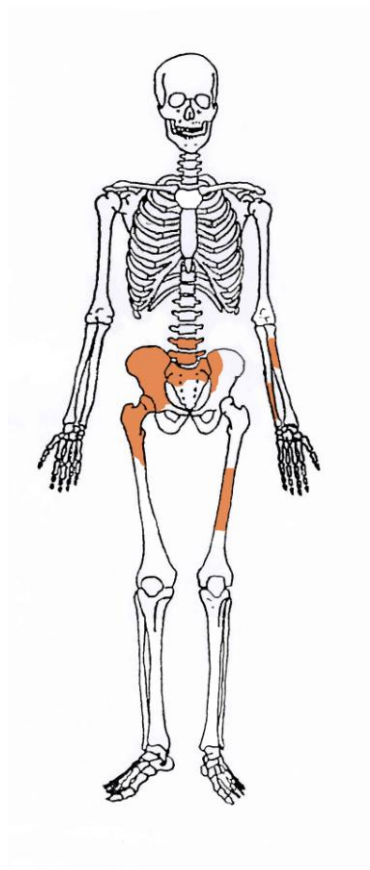
Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (*incisura ischiadica major*), i 2) opće gracilnosti kostiju.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 25 do 30 godina. Morfologija aurikularne plohe na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara drugom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985.), što odgovara starosti od 25 do 30 godina.

Patološke promjene: Schmorlovi defekti prisutni su na 12. prsnom te 1. i 2. slabinskom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćivanom uzorku.

**Zvonimirovo – Veliko polje 1993.
Grob 6**

Stupanj ušćuvanosti: vrlo dobar.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

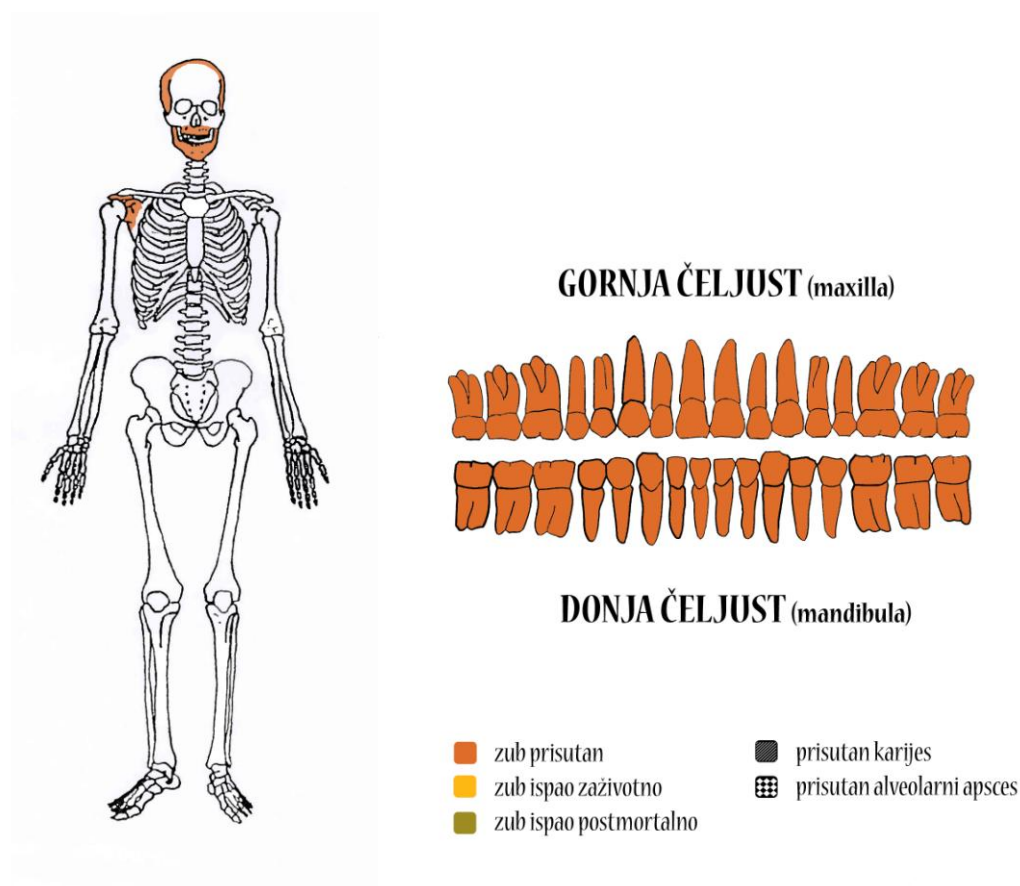
Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 4 do 7 godina. Starost je određena na temelju veličine dugih kostiju.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćuванom uzorku.

**Zvonimirovo – Veliko polje 1994.
Grob 1**

Stupanj ušćuvanosti: odličan.

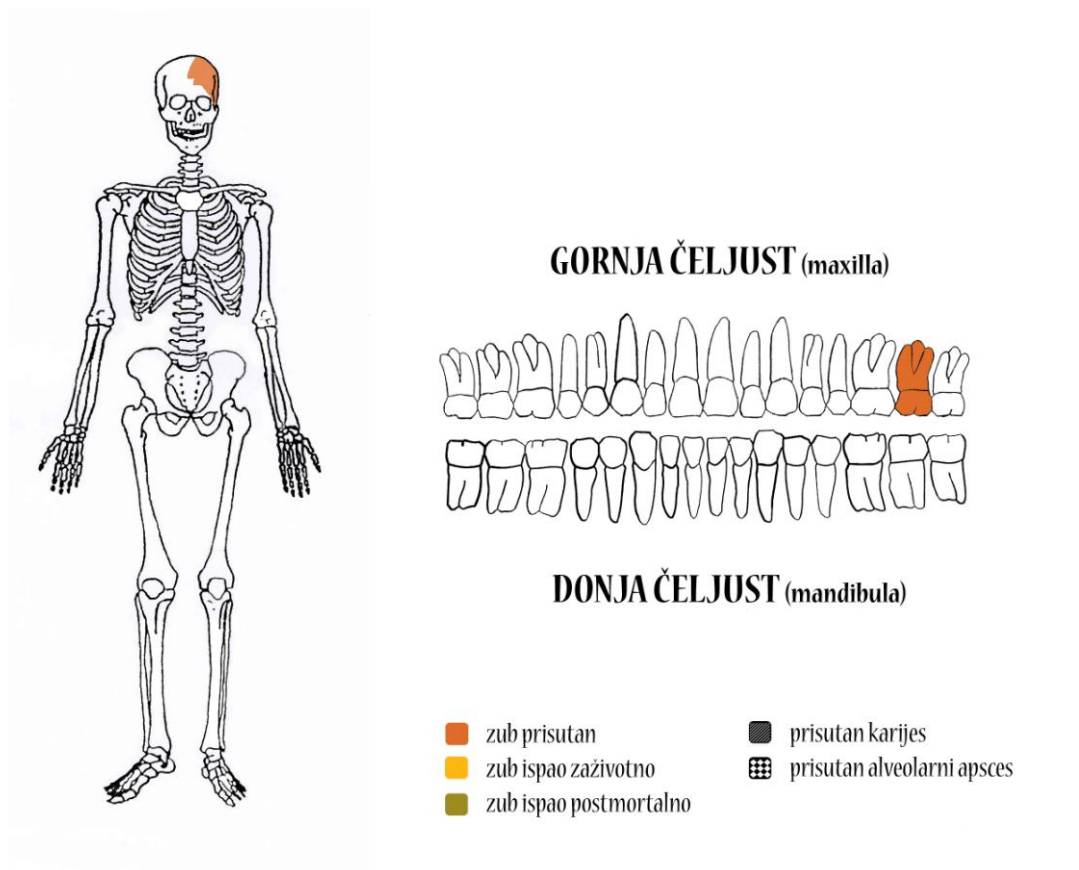
Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije lubanje koja pokazuje slabo razvijeno zatiljno područje i male mastoideuse, 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim *tuberculum mentale* i velikim kutom donje čeljusti, i 3) opće gracilnosti kostiju.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 30 do 35 godina na temelju stupnja srastanja kranijalnih šavova i istrošenosti griznih ploha zuba.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćuванom uzorku.

**Zvonimirovo – Veliko polje 1994.
Grob 2**

Stupanj uščuvanosti: vrlo dobar.

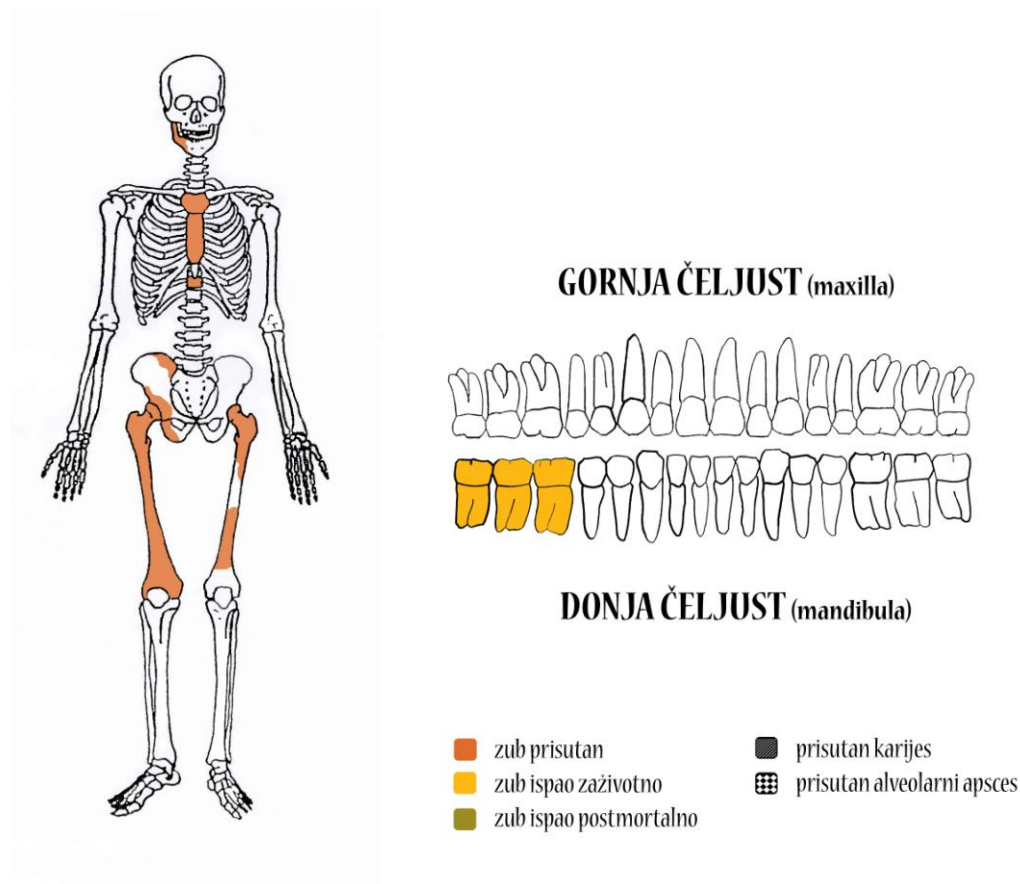
Spol: nije moguće odrediti.

Starost u trenutku smrti: riječ je o odrasloj osobi.

Patološke promjene: nisu prisutne u uščuванom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u uščuванom uzorku.

**Zvonimirovo – Veliko polje 1994.
Grob 3**

Stupanj uščuvanosti: vrlo dobar.

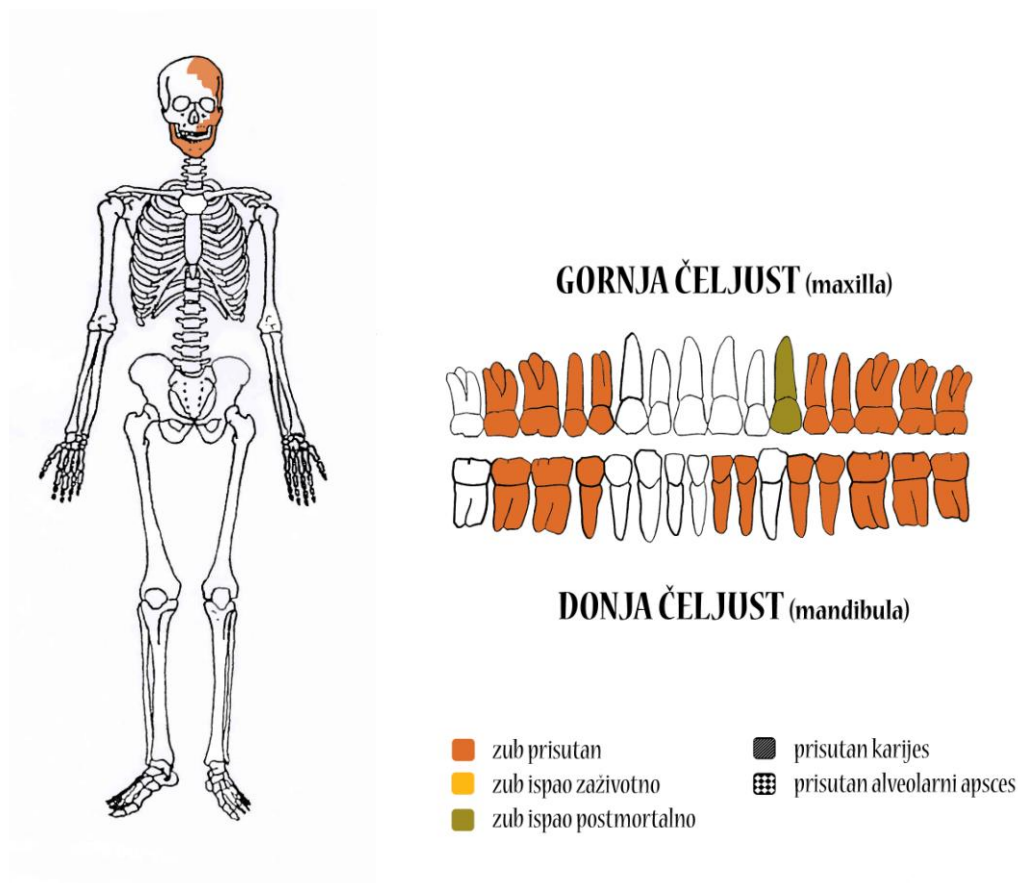
Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (*incisura ischiadica major*), 2) morfologije donje čeljusti koja ima veliki kut, i 3) opće gracilnosti kostiju.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 40 do 45 godina. Morfologija aurikularne plohe na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara petom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985.), što odgovara starosti od 40 do 45 godina.

Patološke promjene: Schmorlov defekt prisutan je na 11. prsnom kralješku. Blagi degenerativni OA prisutan je na 2. i 11. prsnom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u uščuванom uzorku.

**Zvonimirovo – Veliko polje 1994.
Grob 4**

Stupanj ušćuvanosti: dobar.

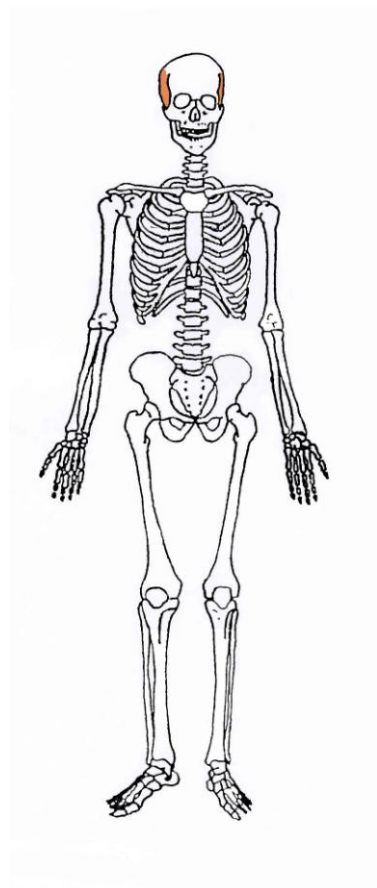
Spol: nije moguće odrediti.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 18 do 30 godina na temelju stupnja srastanja kranijalnih šavova i istrošenosti griznih ploha zuba.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćuванom uzorku.

**Zvonimirovo – Veliko polje 1994.
Grob 5**

Stupanj ušćuvanosti: dobar.

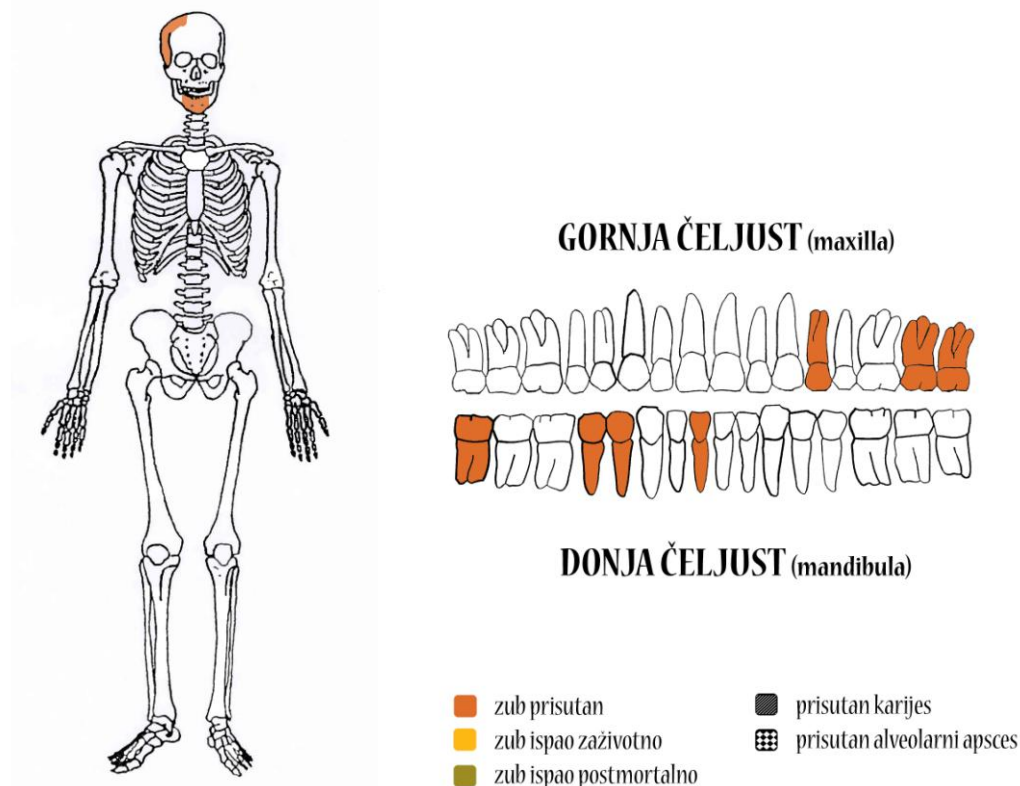
Spol: najvjerojatnije ženski, na temelju morfologije lubanje koja pokazuje slabo razvijeno zatiljno područje i male mastoideuse.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 35 do 50 godina na temelju stupnja srastanja kranijalnih šavova i gustoće trabekularne kosti.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćuванom uzorku.

**Zvonimirovo – Veliko polje 1994.
Grob 6**

Stupanj uščuvanosti: vrlo dobar.

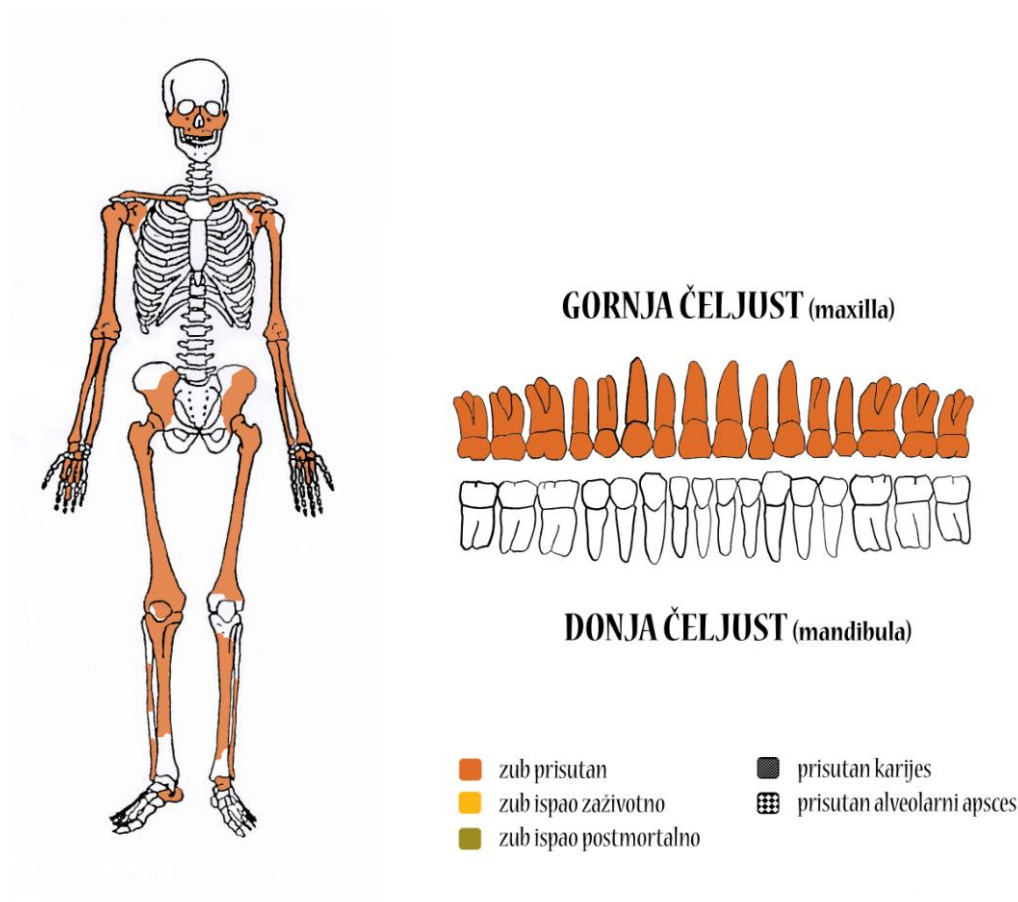
Spol: najvjerojatnije ženski, na temelju morfologije lubanje koja pokazuje slabo razvijeno zatiljno područje i male mastoideuse.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 30 do 40 godina na temelju stupnja srastanja kranijalnih šavova i gustoće trabekularne kosti.

Patološke promjene: stara, dobro zarasla depresijska fraktura prisutna je na desnoj tjemenoj kosti; trauma je veličine 14x13 mm i ovalnog je oblika s dobro remodeliranim rubovima.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u uščuvanom uzorku.

**Zvonimirovo – Veliko polje 1995.
Grob 3**

Stupanj ušćuvanosti: vrlo dobar.

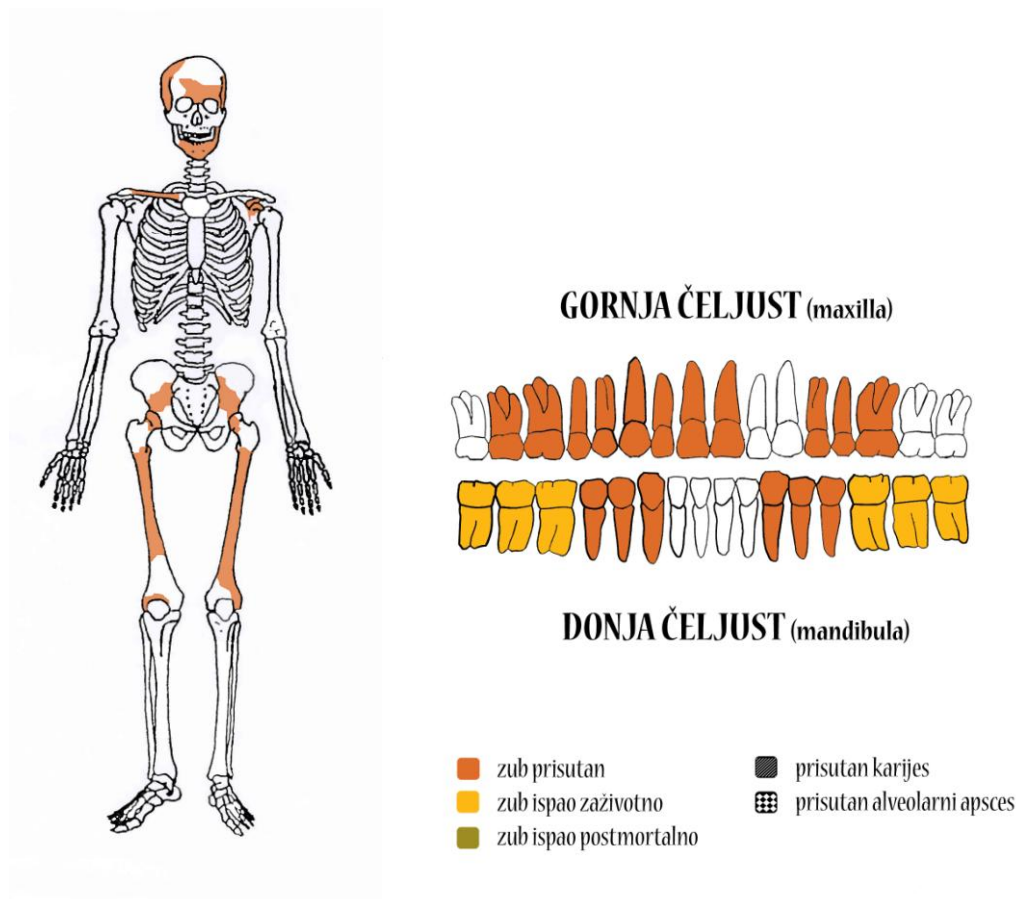
Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (*acetabulum*) i okomito orijentiranu bočnu kost, i 2) opće robusnosti kostiju.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 30 do 35 godina. Morfologija aurikularne plohe na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara trećem stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985.), što odgovara starosti od 30 do 35 godina.

Patološke promjene: prisutni su hipoplastični defekti na zubima.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćuванom uzorku.

**Zvonimirovo – Veliko polje 1995.
Grob 4**

Stupanj ušćuvanosti: vrlo dobar.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (*incisura ischiadica major*), 2) morfologije lubanje koja pokazuje okomito čelo, slabo razvijeno zatiljno područje i male mastoideuse, 3) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim *tuberculum mentale* i velikim kutom donje čeljusti, i 4) opće gracilnosti kostiju.

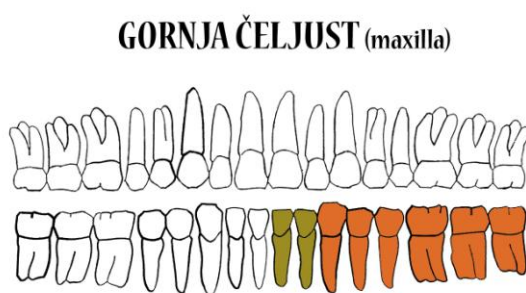
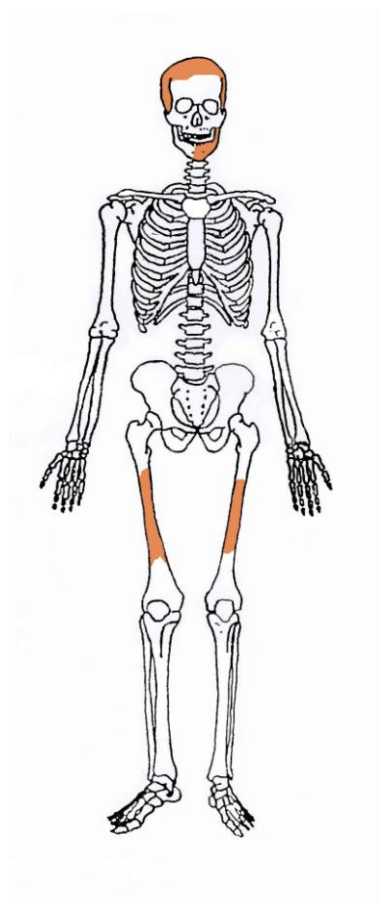
Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 50 do 55 godina. Morfologija aurikularne plohe na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara sedmom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 50 do 55 godina.

Patološke promjene: blagi degenerativni OA prisutan je na lijevom kuku i koljenima. Prisutni su hipoplastični defekti na zubima.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćuvanom uzorku.

**Zvonimirovo – Veliko polje 1995.
Grob 5**

DONJA ČELJUST (mandibula)

Stupanj uščuvanosti: dobar.

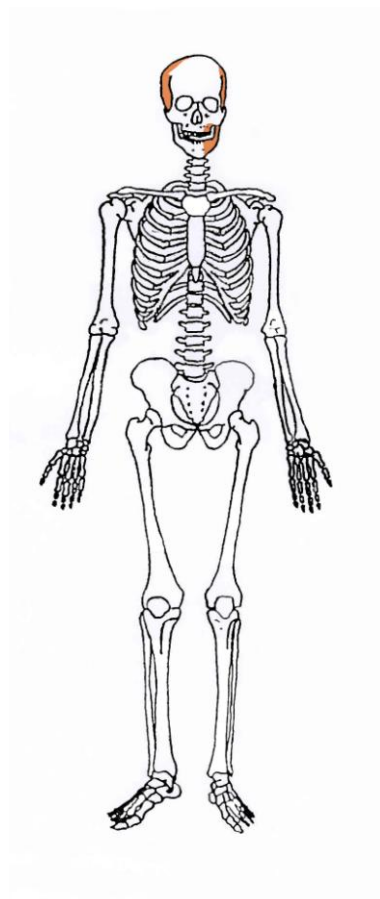
Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije lubanje koja pokazuje slabo razvijeno zatiljno područje i male mastoideuse, 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim *tuberculum mentale* i velikim kutom donje čeljusti, i 3) opće gracilnosti kostiju.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 30 do 40 godina na temelju stupnja srastanja kranijalnih šavova i istrošenosti griznih ploha zuba.

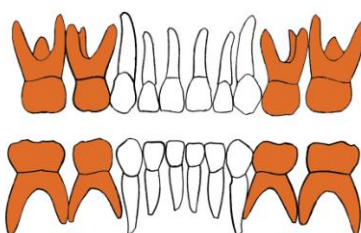
Patološke promjene: nisu prisutne u uščuvanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u uščuvanom uzorku.

**Zvonimirovo – Veliko polje 1995.
Grob 6**

GORNJA ČELJUST (maxilla)

DONJA ČELJUST (mandibula)

■ zub prisutan	■ prisutan karijes
■ zub ispao zaživotno	■ prisutan alveolarni apsces
■ zub ispao postmortalno	

Stupanj ušćvanosti: dobar.

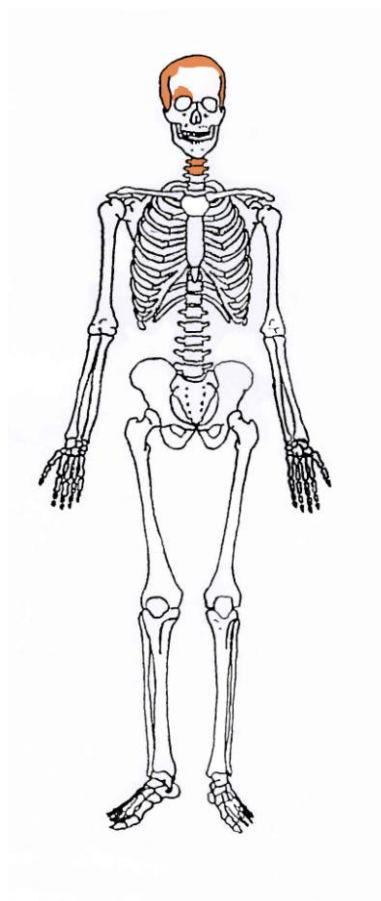
Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 6 do 7 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i rasta mliječnih i trajnih zubi.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćvanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćvanom uzorku.

Zvonimirovo – Veliko polje 1995.
Grob 7, osoba A

Stupanj ušćuvanosti: vrlo dobar.

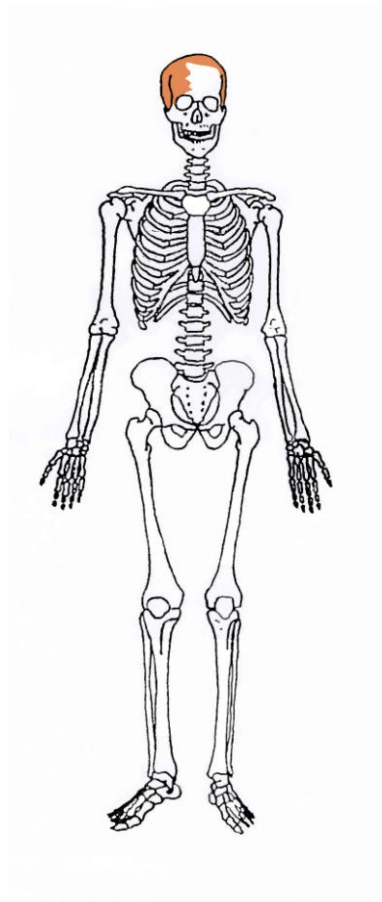
Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 2 do 4 godine. Starost je određena na temelju debljine stijenke lubanje i veličine *corpusa* vratnih kralježaka.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćuванom uzorku.

**Zvonimirovo – Veliko polje 1995.
Grob 7, osoba B**

Stupanj ušćuvanosti: vrlo dobar.

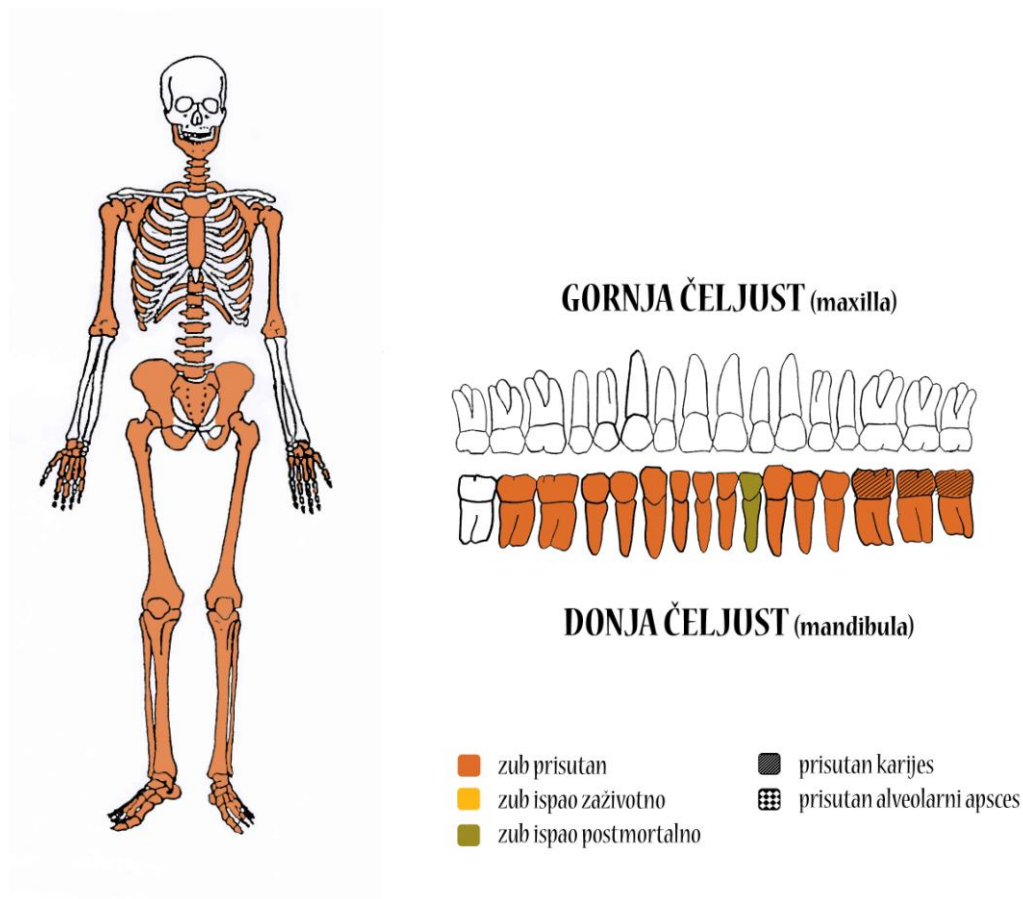
Spol: najvjerojatnije muški, na temelju: morfologije lubanje koja pokazuje zakošeno čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i velike mastoideuse.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 20 do 35 godina na temelju srastanja kranijalnih šavova i gustoće trabekularne kosti.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćuванom uzorku.

Zvonimirovo – Veliko polje 1995. Grob 8

Stupanj ušćuvanosti: odličan.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (*acetabulum*) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim *tuberculum mentale*, širokim granama i gotovo okomitim kutom donje čeljusti, i 3) opće robusnosti kostiju.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 40 do 45 godina. Morfologija aurikularne plohe na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara petom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985.), što odgovara starosti od 40 do 45 godina.

Patološke promjene: blagi degenerativni OA prisutan je na lijevom ramenu. Schmorlovi defekti prisutni su na 5., 6., 7., 8. i 9. prsnom kralješku (slika 4). Blagi zarasli periostitis prisutan je na goljeničnim i lisnim kostima. Periostitis može biti posljedica više čimbenika među koje spadaju: nespecifične bakterijske infekcije, specifične zarazne bolesti koje se hematogenim putem prošire na kost (na primjer sifilisa), lokalizirane traume, venozne insuficijencije, metaboličkih bolesti kao što je na primjer skorbut i brojnih drugih čimbenika (Mann i Murphy, 1990.; Ortner, 2003.). U aktivnom stanju periostitis je najčešće sive ili

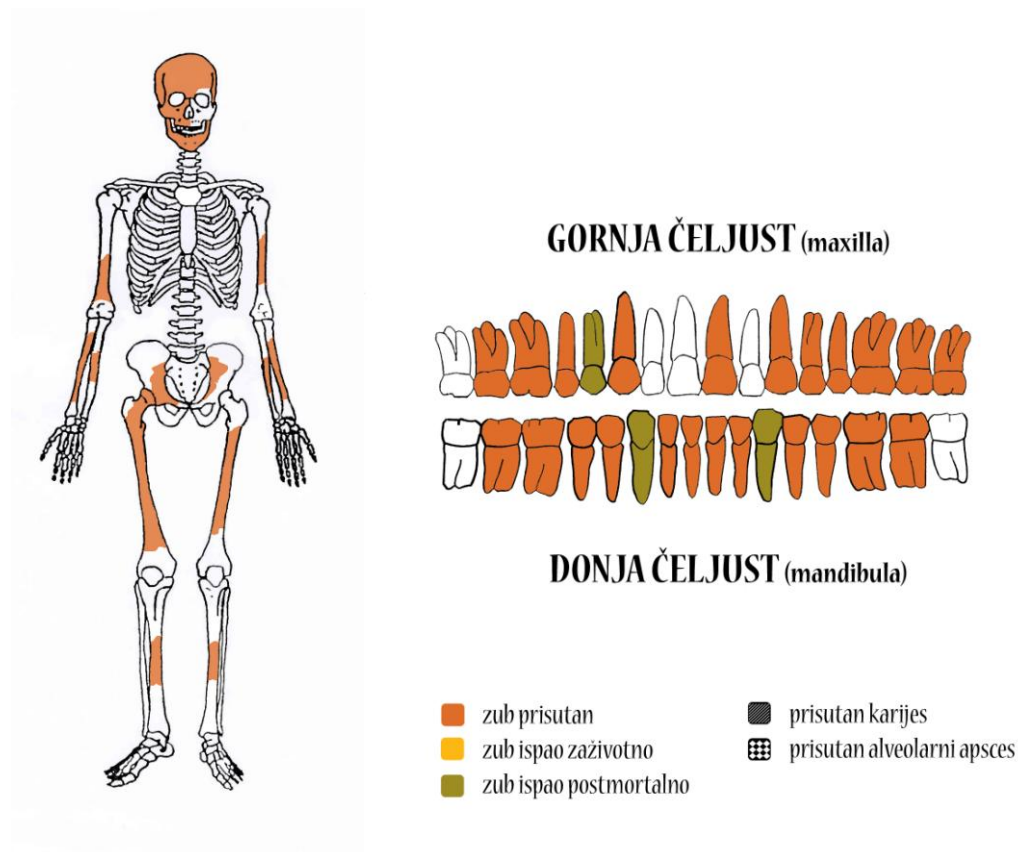
smeđe boje, porozan, s dobro definiranim i blago povišenim rubovima. Izgledom podsjeća na koru drveta. U zraslom obliku nova, slabo organizirana kost remodelira se u lamelarnu kost i spoji s kortikalnom kosti, uslijed čega zahvaćeni dio kosti poprima valovit, pomalo napuhan izgled. Periostitis može biti generaliziran, ako je zahvatio čitavu kost ili više koštanih elemenata, ili lokaliziran ako je ograničen na mali i jasno definirani dio kosti. Generalizirani periostitis obično je posljedica nespecifičnih ili specifičnih zaraznih bolesti, dok je lokalizirani periostitis najčešće sekundarna posljedica trauma ili kroničnih gnojnih čireva.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćuванom uzorku.

Slika 4. Primjer Schmorlovih defekata na kralješcima.

**Zvonimirovo – Veliko polje 1995.
Grob 9**

Stupanj ušćuvanosti: dobar.

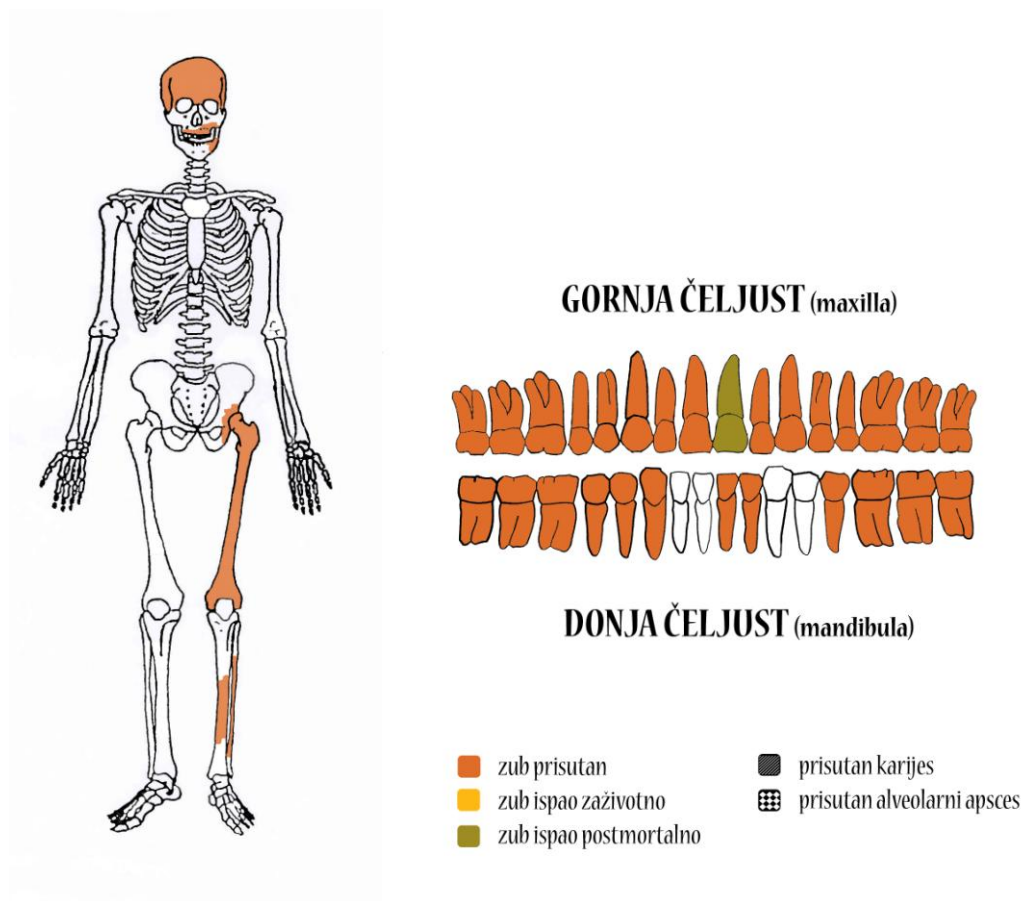
Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (*incisura ischiadica major*), 2) morfologije lubanje koja pokazuje okomito čelo, slabo razvijeno zatiljno područje i male mastoideuse, 3) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim *tuberculum mentale* i velikim kutom donje čeljusti, i 4) opće gracilnosti kostiju.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 40 do 50 godina na temelju stupnja istrošenosti griznih ploha zuba, prisutnosti degenerativnog OA na kralješcima i zglobovima i gustoće trabekularne kosti.

Patološke promjene: blagi degenerativni osteoartritis (OA) prisutan je na 4. vratnom kralješku i temporomandibularnom zglobu.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćuvanom uzorku.

**Zvonimirovo – Veliko polje 1998.
Grob 24**

Stupanj ušćuvanosti: loše.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije lubanje koja pokazuje zakošeno čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i velike mastoideuse, 2) morfologije donje čeljusti koja ima široke grane i gotovo okomit kut, i 3) opće robusnosti kostiju.

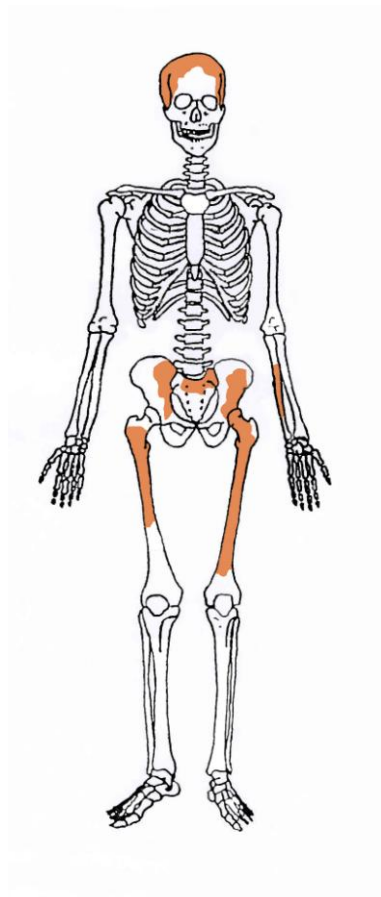
Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 25 do 30 godina na temelju istrošenosti griznih ploha zuba i stupnja sraštenosti kranijalnih šavova.

Patološke promjene: blaga zarašla *cribra orbitalia* prisutna je u orbitama. *Cribra orbitalia* se morfološki očituje po pojavi šupljikave kosti na gornjim svodovima orbita. Smatra se posljedicom anemije (Huss-Ashmore i sur., 1982.). Prisutni su hipoplastični defekti na zubima.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćuванom uzorku.

**Zvonimirovo – Veliko polje 1998.
Grob 25**

Stupanj ušćuvanosti: dobar.

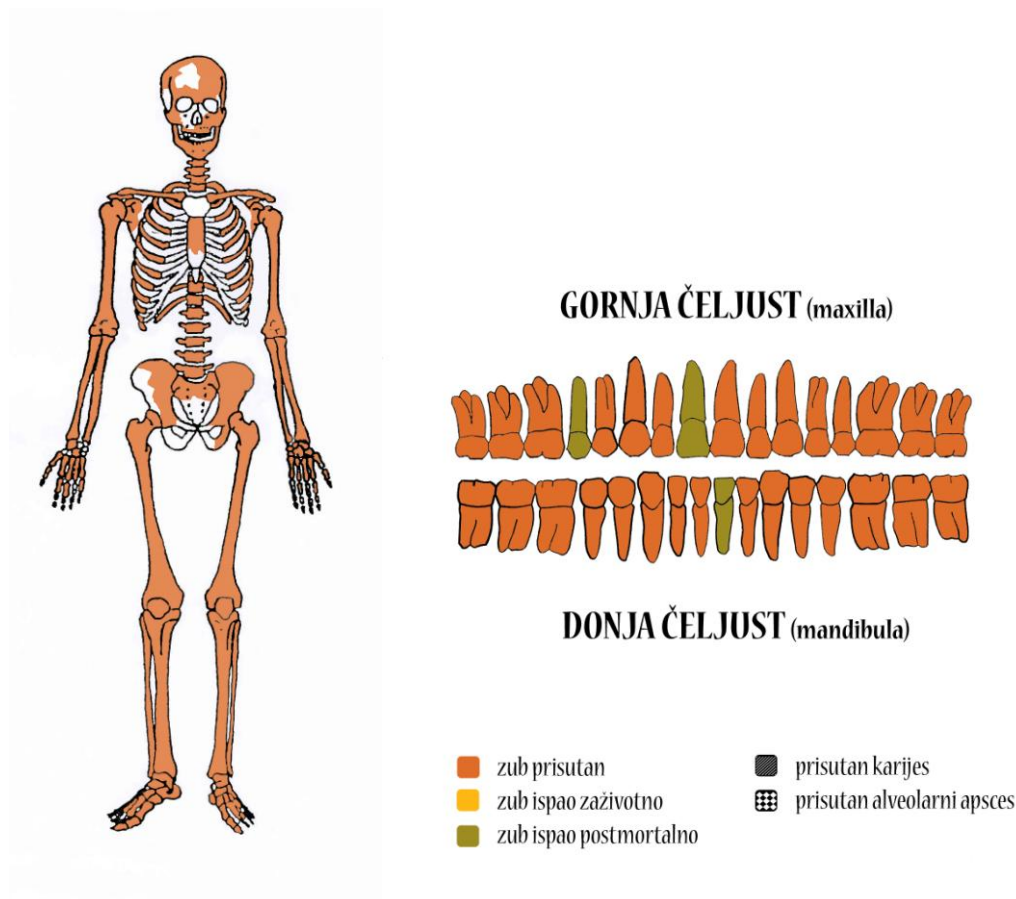
Spol: najvjerojatnije muški, na temelju: 1) morfologije lubanje koja pokazuje hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i velike mastoideuse, i 2) opće robusnosti kostiju.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 35 do 45 godina na temelju stupnja sraštenosti kranijalnih šavova i gustoće trabekularne kosti.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćuванom uzorku.

**Zvonimirovo – Veliko polje 1998.
Grob 26**

Stupanj ušćuvanosti: odličan.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (*acetabulum*) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje zakošeno čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i velike mastoideuse, 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim *tuberculum mentale*, širokim granama i gotovo okomitim kutom donje čeljusti, i 4) opće robusnosti kostiju.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 25 do 30 godina. Morfologija aurikularne plohe na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara drugom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985.), što odgovara starosti od 25 do 30 godina.

Patološke promjene: Schmorlovi defekti prisutni su na 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. prsnom kralješku. *Osteochondritis dissecans* prisutan je na *capitulumu* desne nadlaktične kosti; defekt je veličine 12x10 mm (slika 5 i 6). To je bolest koja dovodi do odvajanja koštanog hrskavičnog dijela zgloba te deformacije i hrskavice i kosti. Prisutni su hipoplastični defekti na zubima.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćuvanom uzorku.
Slika 5. *Osteochondritis dissecans* na desnoj nadlaktičnoj kosti.

Slika 6. Usporedba lijeve i desne nadlaktične kosti.

Zvonimirovo – Veliko Polje 1999.

Grob 27

Tafonomija: kosti su izrazito loše ušćuvane. Gracilne su, svijetlo smeđe boje s tragovima oksidacije metala na desnoj sljepoočnoj kosti i desnoj strani donje čeljusti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: fragmenti obje tjemene kosti, zatiljna kost, desna sljepoočna kost, fragment donje čeljusti.

Spol: najvjerojatnije ženski, na temelju opće gracilnosti kostiju.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 40 do 50 godina. Starost je određena na temelju obliteracije kranijalnih šavova.

Zubi: nisu prisutni u ušćuванom uzorku.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćuванom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćuванom uzorku.

Zvonimirovo – Veliko Polje 2000.

Grob 28

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje. Robusne su s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: obje tjemene kosti, zatiljna kost, desna sljepoočna kost, desna jagodična kost, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, prsna kost, desna zdjelična kost, križna kost, lijevi iver, lijeva nadlaktična kost, lijeva palčana kost, obje lakatne kosti, obje bedrene kosti, lijeva goljenična kost, 3 vratna, 10 prsnih i 5 slabinskih kralježaka te 10 lijevih i 8 desnih rebara.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (*acetabulum*) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i velike mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim *tuberculum mentale*, širokim granama i gotovo okomitim kutom donje čeljusti.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 40 do 45 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara petom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 40 do 45 godina.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su prvi i drugi kutnjak dok je treći kutnjak ispao zaživotno, a svi ostali zubi nedostaju zajedno s alveolama; čitava lijeva strana gornje čeljusti nedostaje u ušćuванom uzorku. Na desnoj strani donje čeljusti prisutan je drugi pretkutnjak, prvi i drugi kutnjak, treći kutnjak nedostaje kongenitalno, dok su očnjak i prvi pretkutnjak ispali zaživotno, a prvi i drugi sjekutić nedostaju zajedno s alveolama; na lijevoj strani prisutni su prvi i drugi kutnjak, prvi drugi sjekutić se nalaze van alveola, dok treći kutnjak nedostaje

kongentitalno, a očnjak i prvi pretkunjak nedostaju zajedno s alveolama. Prisutna su 2 karijesa; jedan na gornjoj i jedan na donjoj čeljusti. Uočena je umjerena alveolarna resorpcija.

Patološke promjene: Schmorlovi defekti prisutni su na 7., 8., 9. i 11. prsnom kralješku te 3. slabinskom. Blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) uočen je na obje lopatice, 6. vratnom kralješku te križnoj kosti. Prisutna je umjerena osifikacija kvadricepsa na lijevom iveru.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: dva zuba djeteta starosti od 4 do 5 godina i jedna životinjska kost.

Zvonimirovo – Veliko Polje 2000.

Grob 29

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetle boje s tragovima oksidacije metala na obje sljepoočne kosti i donjoj čeljusti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, prsna kost, obje zdjelične kosti, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje bedrene kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 11 lijevih i 9 desnih rebara.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (incisura ischiadica major), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim tuberculum mentale i velikim kutom mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 40 do 45 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara petom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 40 do 45 godina.

Zubi: desna strana gornje čeljusti nedostaje u ušćuvanom uzorku, no prisutna su oba sjekutića, očnjak, prvi pretkutnjak i prvi kutnjak koji se nalaze van alveola; na lijevoj prisutni su svi zubi osim drugog i trećeg kutnjaka koji nedostaju zajedno s alveolama. Na desnoj strani donje čeljusti prisutni su svi zubi osim prvog pretkutnjaka i prvog kutnjaka koji su ispali zaživotno i trećeg kutnjaka koji nedostaje kongenitalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog kutnjaka koji je ispao zaživotno i trećeg kutnjaka koji nedostaje kongenitalno. Prisutna su dva karijesa i jedan apsces na gornjoj čeljusti te dva karijesa na donjoj čeljusti. Uočena je umjerena alveolarna resorpcija.

Patološke promjene: prisutna je antemortalna, dobro zarašla fraktura na lijevoj tjemenoj kosti. Fraktura je dimenzija cca 20×20 mm, a rubovi su dobro izremodelirani i dno porozno. Blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti) prisutan je na lijevoj lopatici, 3., 4., 5., 6., 7. i 8. prsnom kralješku te križnoj kosti. Schmorlovi defekti uočeni su na 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. prsnom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: kauri pužić.

Zvonimirovo – Veliko Polje 2000.

Grob 30

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetlo smeđe boje. Robusne su s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodična kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje bedrene kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 3 vratna i 4 slabinska kralješka te 4 lijevih i 1 desno rebro.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (*acetabulum*) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i velike mastoideuse, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim *tuberculum mentale*, širokim granama i gotovo okomitim kutom donje čeljusti.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 30 do 35 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara trećem stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 30 do 35 godina.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni svi zubi; na lijevoj strani situacija je identična. Na desnoj strani donje čeljusti prisutni su svi zubi; na lijevoj strani situacija je identična. Prisutna su 2 karijesa na gornjoj čeljusti. Prisutni su hipoplastični defekti i blaga alveolarna resorpcija.

Patološke promjene: prisutna je blaga zarasla ektokranijalna poroznost na čeonoj kosti, obje tjemene kosti te zatiljnoj kosti.

Asocirani materijalni ostaci: 3 fragmenta spaljenih ljudskih kostiju.

Zvonimirovo – Veliko Polje 2000.

Grob 31

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetle boje s tragovima oksidacije metala na obje tjemene kosti, donjoj čeljusti, lijevoj lopatici, lijevoj nadlaktičnoj kosti te 2., 3. i 4. prsnom kralješku. Kosti su gracilne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, prsna kost, obje zdjelične kosti, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane koeti, obje lakatne kosti, obje bedrene kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 7 vratnih, 11 prsnih te 6 slabinskih kralježaka te 11 lijevih i 11 desnih rebara.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (*incisura ischiadica major*), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim *tuberculum mentale* i velikim kutom donje čeljusti.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 18 do 20 godina. Starost je određena na temelju kronologije sračivanja epifiza i dijafiza te gustoće trabekularne kosti.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi zubi; na lijevoj strani situacija je identična. Na desnoj strani donje čeljusti prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim drugog kutnjaka koji je ispao postmortalno. Uočeni su hipoplastični defekti.

Patološke promjene: prisutna je blaga zarasla *cribra orbitalia*. Blagi aktivni periostitis uočen je na srednjoj i distalnoj trećini obje bedrene kosti te na proksimalnoj trećini desne lisne kosti. Umjereni aktivni periostitis prisutan je na srednjoj i distalnoj trećini obje goljenične kosti. Blagi zarasli periostitis zamijećen je na posteriornoj strani obje zdjelične kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: životinjske kosti.

Zvonimirovo – Veliko Polje 2000.

Grob 32

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćuvane, svijetle boje s tragovima oksidacije metala na obje sljepoočne kosti i lijevoj strani donje čeljusti. Kosti su gracilne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, lijeva lopatica, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje bedrene kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 9 lijevih i 7 desnih rebara.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (*incisura ischiadica major*), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim *tuberculum mentale* i velikim kutom mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 40 do 45 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara petom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 40 do 45 godina.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi zubi; na lijevoj prisutni su svi zubi osim prvog pretkutnjaka i prvog kutnjaka koji su ispali zaživotno. Na desnoj strani donje čeljusti prisutni su svi zubi osim drugog pretkutnjaka i prvog kutnjaka koji su ispali zaživotno i trećeg kutnjaka koji nedostaje kongenitalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno i trećeg kutnjaka koji nedostaje kongenitalno. Prisutna su dva karijesa; jedan na gornjoj čeljusti te jedan karijes i jedan apsces na donjoj čeljusti. Uočeni su hipoplastični defekti.

Patološke promjene: Schmorlovi defekti uočeni su na 7., 8., 9., 10., 11. i 12. prsnom kralješku te 1., 2., 3., 4. i 5. slabinskom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: 2 fragmenta spaljenih ljudskih kostiju.

Zvonimirovo – Veliko Polje 2000.

Grob 33

Tafonomija: kosti su odlično ušćuvane, svijetle boje s tragovima oksidacije metala na obje sljepoočne kosti, zatiljnoj kosti, donjoj čeljusti i vratnim kralješcima (Slika 10). Kosti su gracilne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, prsna kost, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje bedrene kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 9 lijevih i 12 desnih rebara.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (*incisura ischiadica major*), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim *tuberculum mentale* i velikim kutom mandibule.

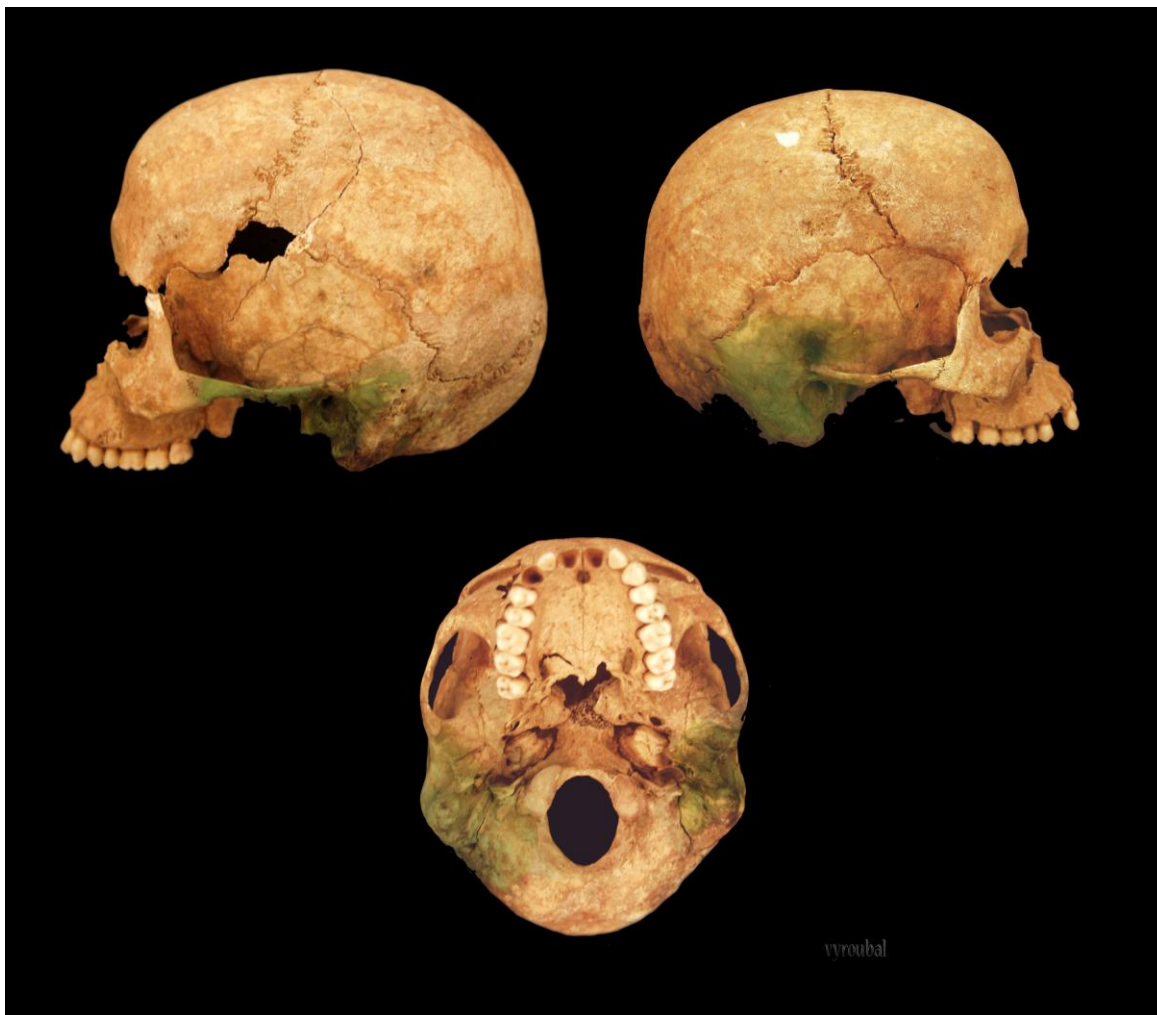
Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 20 do 25 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara prvom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 20 do 25 godina.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi. Na desnoj strani donje čeljusti prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno. Uočeni su hipoplastični defekti.

Patološke promjene: blagi aktivni periostitis prisutan je na 5., 6., 7. i 8. desnom rebu, obje goljениčne kosti i desnoj lisnoj kosti. Blagi zarasli periostitis uočen je na obje goljениčne kosti. Schmorlovi defekti prisutni su na 1. i 2. slabinskom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: fragmenti lubanje odrasle osobe.

Slika 10. Tragovi oksidacije matala na lubanji.

**Zvonimirovo – Veliko Polje 2000.
Grob 34**

Tafonomija: kosti su vrlo loše ušćuvane, svjetlo žute boje. Kosti su vrlo gracilne s vrlo gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: lijeva palčana kost i obje bedrene kosti.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: radi se o kosturu fetusa ili tek rođenog djeteta. Starost je određena na temelju duljine bedrene kosti i palčane kosti.

Zubi: nisu prisutni u ušćuvanom uzorku.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

Zvonimirovo – Veliko Polje 2000.

Grob 35

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, svijetle boje s tragovima oksidacije metala na obje sljepoočne kosti, donjoj čeljusti, vratnim kralješcima te falangama prstiju. Kosti su izrazito gracilne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, obje sljepoočne kosti, lijeva jagodična kost, donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje bedrene kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, 6 vratnih i 3 slabinska kralješka te 7 lijevih i 8 desnih rebara.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (*incisura ischiadica major*), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim *tuberculum mentale* i velikim kutom mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 35 do 40 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara četvrtom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 35 do 40 godina.

Zubi: čitava gornja čeljust nedostaje, no prisutni su zubi koji se nalaze van alveola: na desnoj strani drugi pretkutnjak; na lijevoj strani oba pretkutnjaka. Na desnoj strani donje čeljusti prisutna su oba sjekutića i očnjak, a ostali zubi nedostaju zajedno s alveolama; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno i sva tri kutnjaka koja su ispala zaživotno. Prisutna su dva karijesa na gornjoj čeljusti. Uočeni su hipoplastični defekti.

Patološke promjene: blagi degenerativni osteoartritis (osteofiti + porozitet) prisutan je na lijevom temporomandibularnom zglobu.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćuванom uzorku.

Zvonimirovo – Veliko Polje 2000.

Grob 36

Tafonomija: kosti su vrlo loše ušćuvane, svjetlo žute boje. Kosti su robusne s gustom trabekularnom kosti. Prisutno samo nekoliko fragmenata lubanje i fragment dijafize bedrene kosti.

Spol: muškarac, na temelju opće robusnosti dugih kostiju.

Starost u trenutku smrti: starost je određena na 35 do 45 godina. Starost je određena na temelju stupnja obliteracije kranijalnih šavova, debljine kortikalne kosti i gustoće trabekularne kosti.

Zubi: nisu prisutni u ušćuванom uzorku.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Zvonimirovo – Veliko Polje 2000.

Grob 38

Tafonomija: kosti su vrlo dobro ušćivane, svijetle boje. Kosti su gracilne s rijetkom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, desna jagodična kost, gornja i donja čeljust, lijeva lopatica, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje skočne kosti, obje petne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje bedrene kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 11 lijevih i 10 desnih rebara.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (*incisura ischiadica major*), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim *tuberculum mentale* i velikim kutom mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 45 do 50 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara šestom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 45 do 50 godina.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi zubi osim drugog i trećeg kutnjaka koji nedostaju zajedno s alveolama; na lijevoj prisutni su svi zubi osim očnjaka koji je ispao postmortalno i trećeg kutnjaka koji nedostaje zajedno s alveolom. Na desnoj strani donje čeljusti prisutni su svi zubi osim drugog pretkutnjaka i prvog kutnjaka koji su ispali zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim drugog pretkutnjaka i sva tri kutnjaka koji su ispali zaživotno. Prisutna su dva karijesa na gornjoj čeljusti. Uočeni su hipoplastični defekti.

Patološke promjene: prisutno je umjereno zadebljanje stijenke lubanje na čeonoj i obje tjemene kosti, no nema vidljive ektokranijalne poroznosti (Slika 11). Prisutna je blaga zarasla *cribra orbitalia*. Blagi degenerativni osteoarthritis (osteofiti) prisutan je na oba kuka te 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9. i 10. prsnom kralješku. Blagi degenerativni osteoarthritis (osteofiti+porozitet) prisutan je na superiornoj zglobnoj ploštini križne kosti. Blagi degenerativni osteoarthritis (porozitet) prisutan je na 3., 4. i 7. vratnom kralješku. Schmorlovi defekti uočeni su na 10., 11. i 12. prsnom te 2. slabinskom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutne u ušćivanom uzorku.

Slika 11. Zadebljane stijenke lubanje.

Zvonimirovo – Veliko Polje 2000.

Grob 39

Tafonomija: kosti su odlično ušćuvane, svijetle boje s tragovima oksidacije metala na obje sljepoočne kosti, donjoj čeljusti i vratnim kralješcima. Kostí su gracilne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, obje jagodične kosti, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, prsna kost, obje zdjelične kosti, križna kost, oba ivera, obje petne kosti, obje skočne kosti, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje bedrene kosti, obje goljenične kosti, obje lisne kosti, svi kralješci te 10 lijevih i 8 desnih rebara.

Spol: ženski, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito široki gornji veliki sjedni urez (*incisura ischiadica major*), i 2) morfologije donje čeljusti koja ima malu, špicastu bradu sa slabo izraženim *tuberculum mentale* i velikim kutom mandibule.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 20 do 25 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara prvom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 20 do 25 godina.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi zubi; na lijevoj strani situacija je identična. Na desnoj strani donje čeljusti prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim drugog kutnjaka koji je ispao postmortalno. Uočeni su hipoplastični defekti.

Patološke promjene: blagi zarasli periostitis uočen je na obje goljениčne kosti. Schmorlovi defekti prisutni su na 6., 7., 8., 9., 10., 11. i 12. prsnom te 1., 2., 3. i 4. slabinskom kralješku. Uočena je porotična hiperostoza na posteriornoj strani obje tjemene kosti.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: fragmenti lubanje odrasle osobe.

Zvonimirovo – Veliko Polje 2000.

Grob 40

Tafonomija: kosti su loše ušćuvane, svjetlo žute boje s tragovima oksidacije metala na obje sljepoočne kosti, donjoj čeljusti, vratnim kralješcima, prsnoj kosti i rebrima. Kosti su gracilne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, desna jagodična kost, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, prsna kost, desna nadlaktična kost, desna palčana kost, obje lakatne kosti, obje bedrene kosti, obje goljениčne kosti, obje lisne kosti, 5 vratnih i 3 prsna kralješka te 11 lijevih i 11 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 6 do 7 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i rasta mliječnih i trajnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi zubi osim trajnog drugog sjekutića koji je ispao postmortalno; čitava lijeva strana nedostaje, no van alveola je prisutan mliječni prvi kutnjak. Na desnoj strani donje čeljusti prisutni su svi zubi osim mliječnog očnjaka koji je ispao postmortalno; na lijevoj strani prisutna su oba mliječna kutnjaka i drugi trajni sjekutić, dok je mliječni očnjak ispao postmortalno, a trajni prvi sjekutić i prvi kutnjak nedostaju zajedno s alveolama.

Patološke promjene: nisu prisutne u ušćuvanom uzorku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: prisutna je perlica od staklene paste.

Zvonimirovo – Veliko Polje 2000.

Grob 41

Tafonomija: kosti su loše ušćuvane, svijetlo smeđe boje. Robusne su s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, lijeva sljepoočna kost, desna jagodična kost, gornja i donja čeljust, lijeva ključna kost, desna zdjelična kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, obje lakatne kosti, obje bedrene kosti, 2 vratna kralješka te jedno lijevo rebro.

Spol: muški, na temelju: 1) morfologije zdjelične kosti koja pokazuje izrazito uski gornji veliki sjedni urez, usko tijelo preponske kosti, široku zglobnu čašicu (*acetabulum*) i okomito orijentiranu bočnu kost, 2) morfologije lubanje koja pokazuje zakošeno čelo, hrapavo i jako razvijeno zatiljno područje i veliki mastoideus, i 3) morfologije donje čeljusti koja ima veliku, široku bradu s jako izraženim *tuberculum mentale*, širokim granama i gotovo okomitim kutom donje čeljusti.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 40 do 45 godina. Morfologija aurikularne ploštine na stražnjem dijelu lučnog grebena zdjelične kosti odgovara petom stupnju po klasifikaciji Lovejoya i sur. (1985), što odgovara starosti od 40 do 45 godina.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni svi su zubi osim prvog sjekutića koji nedostaje zajedno s alveolom i drugog kutnjaka koji je ispao zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno te drugog i trećeg kutnjaka koji nedostaju zajedno s alveolama. Na desnoj strani donje čeljusti prisutni su svi zubi osim trećeg kutnjaka koji je ispao zaživotno; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim drugog sjekutića koji nedostaje zajedno s alveolom i drugog kutnjaka koji je ispao postmortalno. Prisutna su 4 karijesa: jedan na gornjoj i 3 na donjoj čeljusti. Prisutan je jedan alveolarni apsces na gornjoj čeljusti. Prisutna je blaga alveolarna resorpcija.

Patološke promjene: blagi degenerativni osteoarthritis (porozitet) prisutan je na 1. i 2. vratnom kralješku.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćivanom uzorku.

Zvonimirovo – Veliko Polje 2000. Grob 42

Tafonomija: kosti su dobro ušćuvane, svjetlo žute boje. Kosti su gracilne s gustom trabekularnom kosti. Prisutni su slijedeći koštani elementi: čeona kost, obje tjemene kosti, zatiljna kost, obje sljepoočne kosti, lijeva jagodična kost, gornja i donja čeljust, obje lopatice, obje ključne kosti, obje zdjelične kosti, križna kost, obje nadlaktične kosti, obje palčane kosti, desna lakatna kost, obje bedrene kosti, 4 vratna, 9 prsnih i 3 slabinska kralješka te 4 lijeva i 8 desnih rebara.

Spol: radi se o kosturu djeteta.

Starost u trenutku smrti: doživljena starost u trenutku smrti procijenjena je na 3,5 do 4,5 godina. Starost je određena na temelju kronologije nicanja i rasta mliječnih i trajnih zubi.

Zubi: na desnoj strani gornje čeljusti prisutni su svi zubi; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno. Na desnoj strani donje čeljusti prisutni su svi zubi osim prvog sjekutića koji je ispao postmortalno i drugog sjekutića koji nedostaje zajedno s alveolom; na lijevoj strani prisutni su svi zubi osim oba sjekutića koji su ispali postmortalno.

Patološke promjene: prisutna je blaga zarasla *cribra orbitalia*.

Asocirani materijalni ostaci ili životinjske kosti: nisu prisutni u ušćuvanom uzorku.